

KONDYCJA III SEKTORA W WOJEWÓDZTWIE POMORSKIM 2020/2021

Jerzy Boczoń | Krzysztof Stachura

WOJEWÓDZTWO POMORSKIE

Gdańsk, grudzień 2022

Spis treści

BADANIE ILOŚCIOWE	2
Najważniejsze wyniki	3
Nota metodologiczna	5
Podstawowe informacje o organizacjach	6
Organizacje w pandemii COVID-19	14
Personel organizacji	19
Finanse organizacji	29
Współpraca z innymi podmiotami	37
Funkcjonowanie organizacji	43
Organizacje o sektorze	56
Aneks. Szczegółowe pola działalności organizacji	59
BADANIE JAKOŚCIOWE	65
Wstęp	66
Ocena ogólna kondycji trzeciego sektora	67
Jak ostatnie kryzysy zmieniły sektor pozarządowy w województwie pomorskim?	69
Współpraca z samorządem	71
Z jakich funduszy korzystają organizacje?	73
Trudności i potencjały	75
Postulaty i rekomendacje	77
Aneks. Scenariusz wywiadu indywidualnego i grupowego	78

BADANIE ILOŚCIOWE

Najważniejsze wyniki

1. Organizacje najczęściej działają w takich obszarach, jak: edukacja i wychowanie, sport i turystyka oraz kultura i sztuka. Dominującymi formami działań są: organizowanie wydarzeń, bezpośrednie świadczenie usług członkom i klientom oraz działalność informacyjna. Odbiorcami oferty organizacji najczęściej są dzieci i młodzież oraz seniorzy.
2. Sytuacja organizacji w pandemii wyraźnie się pogorszyła. Ponad połowa podmiotów zawiesiła istotną część działań na co najmniej pół roku w związku z pandemią. Główną przyczyną zawieszenia lub ograniczenia dotychczasowych działań był brak możliwości utrzymywania bezpośredniego kontaktu z odbiorcami.
3. Pomimo krytycznej oceny wpływu pandemii na kondycję organizacji prawie 2/3 podmiotów planuje nadal prowadzić działania zdalnie. Ponad 2/3 podmiotów nie korzystało ze wsparcia w ramach tzw. Tarcz Antykryzysowych.
4. Rośnie liczba organizacji z niewielkim osobowo składem zarządów. Kobiety pełnią funkcję prezesa zarządu w ponad połowie organizacji. Średnio w co piątym podmiocie jest większa liczba kandydujących w wyborach do zarządu organizacji niż liczba miejsc.
5. Znacząco zwiększył się odsetek organizacji zatrudniających pracowników na umowę o pracę. Wzrosła też liczba pracowników na umowy o pracę oraz liczba osób pracujących stale i regularnie. Mediana średniego wynagrodzenia wzrosła między 2018 a 2021 rokiem o prawie 50%.
6. Przeciętna liczba członków w organizacji pozostaje bez zmian – wynosi ok. 25, w tym ok. 10 osób jest aktywnych i włącza się w działania podmiotu. Zmianom nie ulega też wyraźnie liczba wolontariuszy, w tym tych angażujących się w działania organizacji regularnie. Na zmianę liczby osób w organizacji negatywnie wpłynęła jednak pandemia COVID-19.
7. W strukturze pomorskiego trzeciego sektora rośnie liczba organizacji dysponujących przychodami przekraczającymi 1 mln zł. Mimo turbulencji pandemicznych dla prawie połowy podmiotów rok 2020 zakończył się zyskiem. Zauważalne są natomiast zmniejszone przychody rok do roku, przede wszystkim w pierwszym roku trwania pandemii.
8. Rośnie odsetek organizacji prowadzących działalność pożytku publicznego i działalność gospodarczą. W niewielkim stopniu zmienia się skala starania się organizacji o pozyskiwanie środków na prowadzenie działalności.
9. Organizacje utrzymują się głównie ze składek członkowskich, źródeł samorządowych i darowizn finansowych od osób indywidualnych. Nieznacznie rośnie skłonność

organizacji do podejmowania działań z zakresu fundraisingu. Jedynie co piąty podmiot dysponuje rezerwą finansową. Tylko co dwudziesty posiada środki na działanie na okres dłuższy niż 6 miesięcy.

10. Organizacje najczęściej współpracują z lokalną społecznością, urzędem gminy lub organizacjami działającymi w tej samej branży. Zmniejszyła się skłonność do budowania relacji z biznesem. Wśród organizacji, które nie współpracują z administracją, najczęściej argumentem jest brak zainteresowania budowaniem relacji.
11. Mniej niż 4 na 10 podmiotów posiada dokument strategiczny wyznaczający ramy działania. Podobny odsetek planuje przygotowanie takiego dokumentu. Średnio mniej niż 3 na 10 organizacji uwzględniają uwarunkowania klimatyczne w planowaniu działań podmiotu i sposobu organizacji jego pracy.
12. W stosunku do 2018 roku wyraźnie zwiększył się odsetek organizacji działających codziennie, w godzinach pracy. Więcej jest też jednak podmiotów, które nie dysponują lokalem, w którym mogłyby prowadzić działania. Niemal 2/3 organizacji w momencie prowadzenia badania pracowało w trybie mieszanym (hybrydowo).
13. Zwiększyła się liczba komputerów w organizacjach, ale w zdecydowanej większości podmiotów pracownicy korzystają częściej ze sprzętu prywatnego. Rośnie rola nowych narzędzi komunikacyjnych jako platform koordynacji działań w trzecim sektorze. Dominującą formułą działań promocyjnych jest prowadzenie profilu organizacji w mediach społecznościowych.
14. Ocena większości elementów obecnej sytuacji organizacji jest gorsza niż 3 lata temu. Gorzej oceniana jest też ogólna kondycja organizacji. Mimo to organizacje chcą się rozwijać i spodziewają się lepszych niż gorszych warunków działania w najbliższym roku.
15. Pogorszyła się opinia organizacji na temat polskiego sektora pozarządowego i społecznego kontekstu jego funkcjonowania.

Nota metodologiczna

W części raportu poświęconej prezentacji wniosków badania ilościowego zamieszczone zostały wyniki zebrane w oparciu o dane pozyskane od 201 organizacji pozarządowych zlokalizowanych na terenie województwa pomorskiego. Zebrany materiał podzielony jest na kilka głównych części, odtwarzających logikę kwestionariusza ankiety. Analiza rozpoczyna się prezentacją podstawowych informacji o organizacjach oraz wskazaniem na uwarunkowania ich funkcjonowania w okresie pandemicznym. W dalszych częściach zaprezentowane są dane dotyczące personelu organizacji, finansów w pomorskim trzecim sektorze oraz specyfiki współpracy z innymi podmiotami. Materiał empiryczny dotyczy też szczegółowo różnych sposobów funkcjonowania organizacji oraz ich opinii na temat bieżącej kondycji sektora.

Dane w części ilościowej przedstawiane są w wielu miejscach w perspektywie porównawczej. Zestawione zostały ze sobą dane zgromadzone w roku 2018 z danymi pozyskanymi w roku 2021. Umożliwia to przyjrzenie się dynamice zmian w pomorskim trzecim sektorze, w tym dostrzeżeniu, jaki wpływ na organizacje pozarządowe miały doświadczenia pandemiczne. Niekiedy dane nie dotyczą bezpośrednio 2018 i 2021 roku, tylko lat poprzedzających badanie, tj. roku 2017 i roku 2020. Dotyczy to na przykład kwestii związanych z przychodami podmiotów.

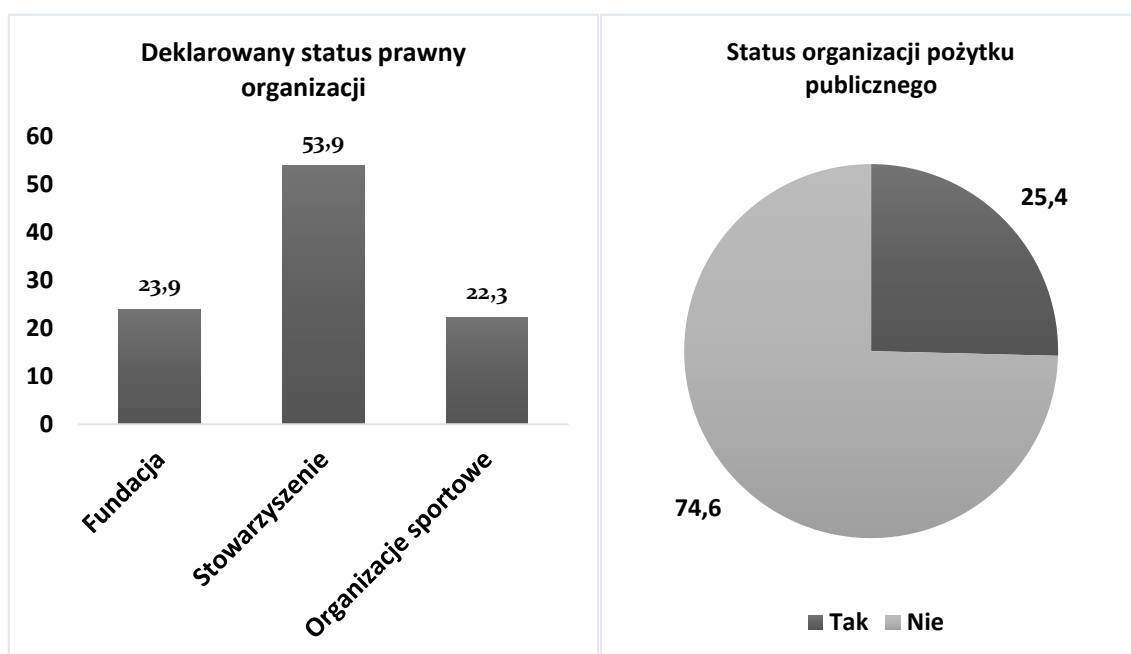
Dane ilustrowane są infografikami – wykresami i tabelami przedstawiającymi specyfikę i zróżnicowanie kondycji działania organizacji pozarządowych na terenie województwa pomorskiego. W przypadku wielu pytań z analizy usunięto wariant odpowiedzi „trudno powiedzieć”. Dane mogą też nie sumować się do 100% w efekcie zaokrąglania danych. Wyniki sumaryczne dla poszczególnych pytań mogą więc wynosić 0,1 lub 0,2 p.p. mniej lub więcej niż 100% (np. 100,1%).

Podstawowe informacje o organizacjach

W badanej próbie dominują stowarzyszenia (53,9%). Podobny jest udział fundacji (23,9%) i organizacji sportowych (22,3%). Status organizacji pożytku publicznego ma 1/4 podmiotów (25,4%).

W badaniu z roku 2018 struktura pytania o deklarowany status prawny organizacji była inna. Liczba stowarzyszeń (zarejestrowanych i zwykłych) wyniosła łącznie 79,8%, a fundacji – 19,5%. 1,7% podmiotów funkcjonowało jako związki stowarzyszeń lub w innej formule. Nie wyróżniano natomiast organizacji sportowych.

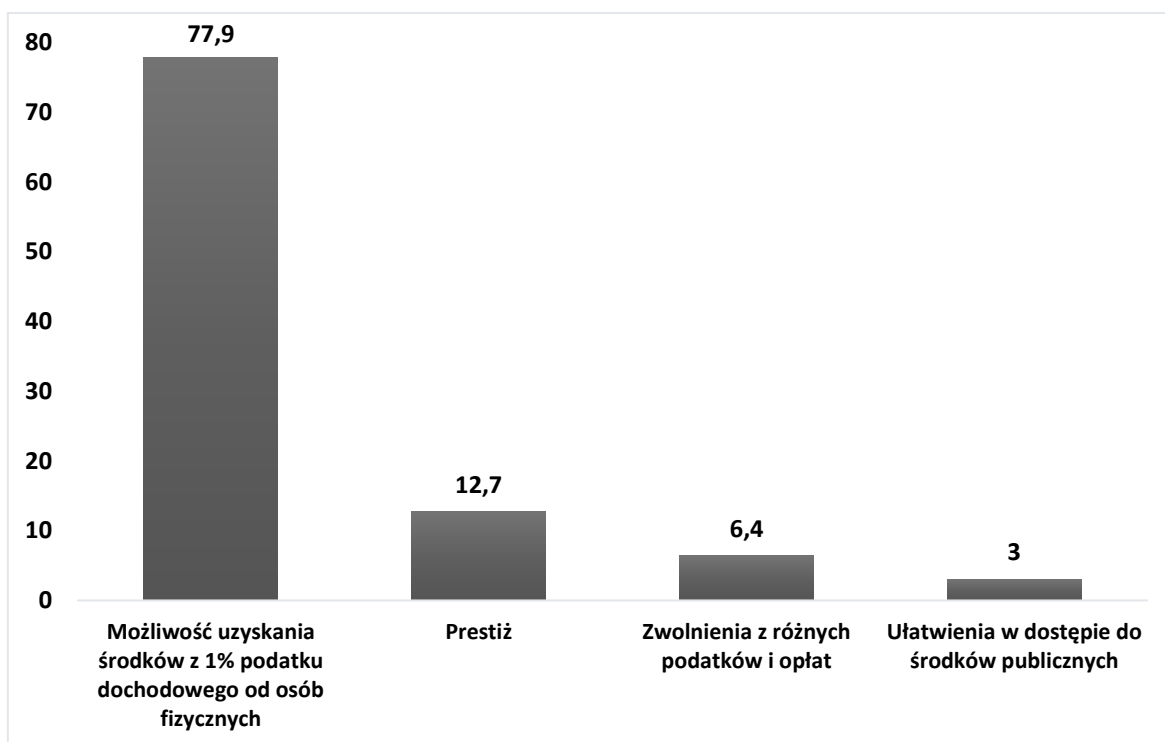
Wykres 1. Deklarowany status prawny organizacji. Status organizacji pożytku publicznego (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

Głównym motywem dla organizacji do występowania do sądu o nadanie statusu organizacji pożytku publicznego jest możliwość uzyskania środków z 1% podatku dochodowego od osób fizycznych (77,9%). Wśród innych przyczyn, które zdecydowały o zgłoszeniu organizacji wymieniają prestiż (12,7%), zwolnienia z różnych podatków i opłat (6,4%) oraz ułatwienia w dostępie do środków publicznych (3%).

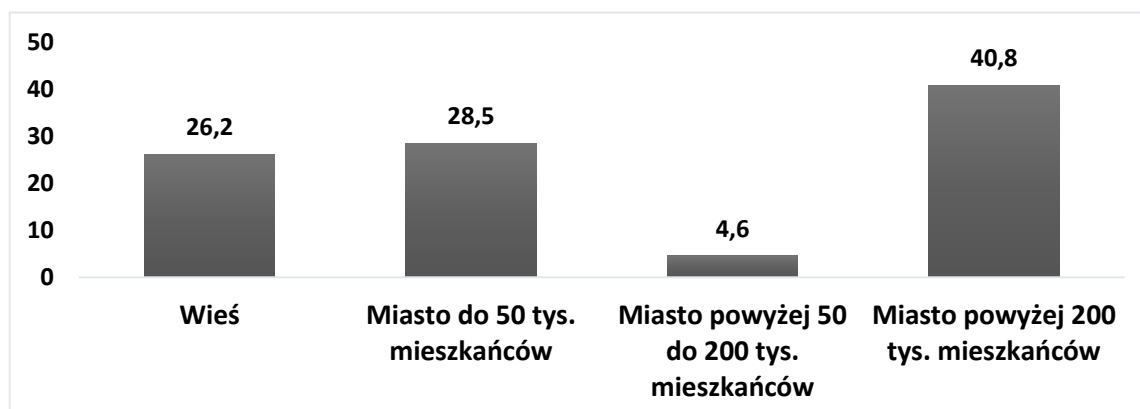
Wykres 2. Powody, dla których organizacja wystąpiła do sądu o nadanie statusu organizacji pożytku publicznego (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

W badanej próbie najwięcej jest organizacji zarejestrowanych na terenie dużych miast, powyżej 200 tys. mieszkańców (40,8%). 28,5% podmiotów zlokalizowanych jest w miastach do 50 tys. mieszkańców, a 26,2% - na wsiach. Najmniejszą grupę (4,6% organizacji) stanowią podmioty zarejestrowane w miastach średniej wielkości (powyżej 50 do 200 tys. mieszkańców).

Wykres 3. Klasa i wielkość miejscowości, na terenie której zlokalizowana jest organizacja (dane w %)

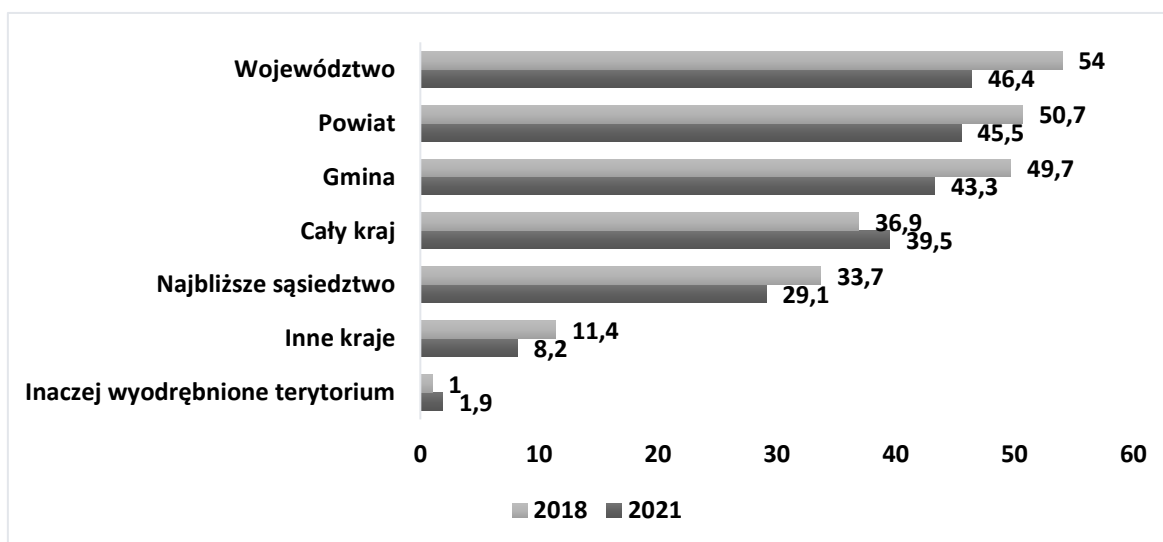

Źródło: opracowanie własne

Organizacje najczęściej działają w skali województwa (46,4%), powiatu (45,5%) oraz gminy (43,3%). Między 2018 a 2021 rokiem aktywność podmiotów w tak określonych obszarach geograficznych spadła średnio o kilka punktów procentowych. W 2021 roku więcej było natomiast organizacji, które adresowały swoje działania do odbiorców w skali całego kraju.

Wykres 4. Deklarowany obszar działania organizacji (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

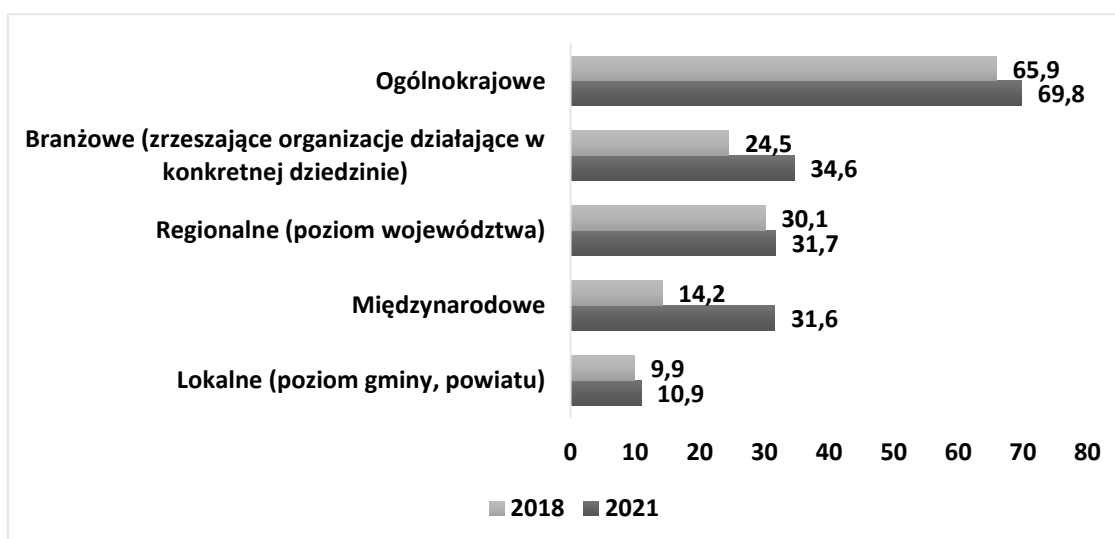
Odsetek podmiotów przynależących do krajowych lub międzynarodowych porozumień organizacji pozarządowych wzrósł z 32,3% do 36,4%. Wzrosła także skala aktywności w ramach różnych typów porozumień. Nadal najbardziej popularny jest udział w sieciach międzynarodowych (69,8%), natomiast zauważalnie wzrósł udział w porozumieniach branżowych (wzrost o 10,1 p.p.), a w jeszcze większej skali – międzynarodowych (wzrost o 17,4 p.p.).

Wykres 5. Przynależność do krajowych lub międzynarodowych porozumień organizacji pozarządowych (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

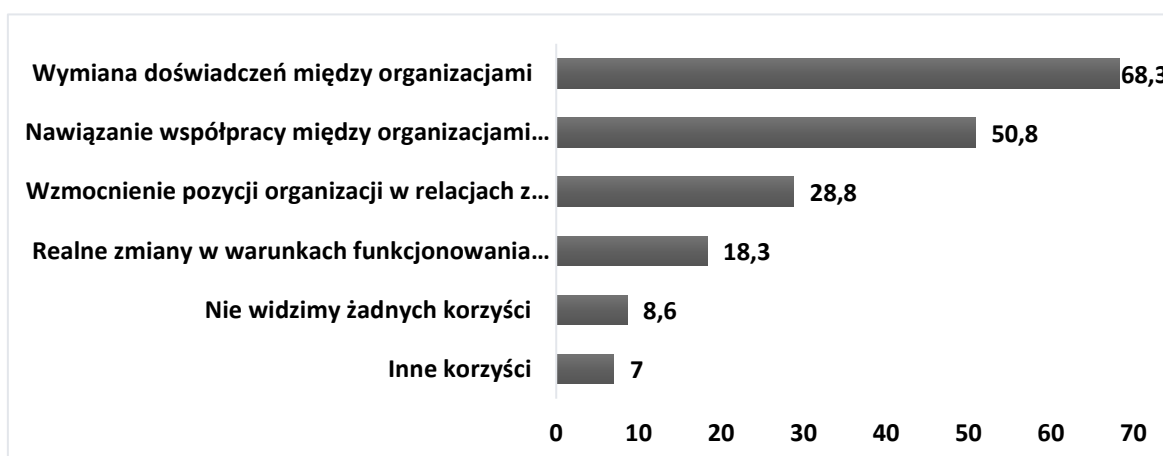
Wykres 6. Typy porozumień, do których przynależy organizacja (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

Podmioty odnoszą różne korzyści dzięki przynależności do porozumień organizacji. Największymi wartościami są możliwość wymiany doświadczeń (68,3%) oraz nawiązanie współpracy między organizacjami poprzez realizację wspólnych projektów (50,8%). Znaczenie może mieć również fakt, że udział w porozumieniach oznacza wzmocnienie pozycji organizacji w relacjach z władzami (lokalnymi, wojewódzkimi lub centralnymi). Głos porozumienia jest wówczas bardziej poważnie traktowany (28,8%). Dodatkowo funkcjonowanie w ramach porozumień przekłada się na realne zmiany w warunkach funkcjonowania organizacji lub ich odbiorców dzięki działaniom rzeczniczym prowadzonym przez porozumienie (18,3%). 8,6% podmiotów nie widzi korzyści z tytułu przynależności do porozumień, a 7% dostrzega jeszcze inne pozytywne strony tej formy sieciowania.

Wykres 7. Korzyści, jakie organizacja odnosi dzięki przynależności do porozumienia

Źródło: opracowanie własne

Organizacje prowadzą aktywność społeczną na szeregu różnych pól. Z zebranego materiału empirycznego wynika, że najczęściej działają w obszarze edukacji i wychowania (54,4%) oraz sportu, turystyki, rekreacji i hobby (50,4%). Popularne są także działania w zakresie kultury i sztuki (36,1%), ochrony zdrowia (20,9%), rozwoju lokalnego w wymiarze społecznym i ekonomicznym (19,9%) oraz usług socjalnych i pomocy społecznej (19,1%).

Zasadniczy układ pozycji w rankingu częstotliwości podejmowania działalności w danym obszarze pozostał raczej niezmienny. W ramach poszczególnych kategorii dochodzi natomiast do nieznacznych wzrostów bądź spadków popularności danej formy aktywności. Warto zwrócić uwagę na wzrost odsetka organizacji działających w obszarze usług socjalnych i pomocy społecznej między 2018 a 2021 r. o 5,1 p.p.

Większych zmian nie ma też, jeśli chodzi o układ rankingu ze względu na obszary definiowane przez organizacje jako najważniejsze. Dominującą pozycję utrzymał obszar sportu, turystyki, rekreacji i hobby, który jest kluczowy dla blisko 1/3 podmiotów (31,3%). Na drugiej pozycji znajdują się działania z obszaru kultury i sztuki (16,2%).

Tabela 1. Deklarowane główne obszary działań organizacji (w %) [w przypadku pierwszej kolumny („Obszar realizowany”) można wskazać więcej, niż jedną odpowiedź, a odsetki odpowiedzi mogą nie sumować się do 100]

Obszar działalności	Obszar realizowany			Obszar najważniejszy		
	2018	2021	Trend	2018	2021	Trend
Edukacja i wychowanie	53,1	54,4	▲	10,2	11,6	▲
Sport, turystyka, rekreacja, hobby	54	50,4	▼	33,2	31,3	▼
Kultura i sztuka	38,9	36,1	▼	18,9	16,2	▼
Ochrona zdrowia	18,3	20,9	▲	8,1	8,4	▲
Rozwój lokalny w wymiarze społecznym i ekonomicznym	23,3	19,9	▼	4,6	8	▲
Usługi socjalne, pomoc społeczna	14	19,1	▲	6,4	9,3	▲
Ochrona środowiska, ekologia	14,9	14,7	▼	2,8	3,3	▲
Podtrzymywanie/upowszechnianie tożsamości narodowej	13,6	13,9	▲	2,2	2,5	▲
Wsparcie dla instytucji, organizacji pozarządowych i inicjatyw obywatelskich	14,2	13,3	▼	0,5	1,7	▲
Badania naukowe, działalność badawczo-rozwojowa	6,4	9,7	▲	0,3	2,4	▲
Rynek pracy, zatrudnienie, aktywizacja zawodowa	10,3	5,7	▼	1,9	0	▼
Prawo i jego ochrona, prawa człowieka, działalność na rzecz równouprawnienia, działalność polityczna	5,7	5	▼	2,4	1,4	▼
Działalność międzynarodowa, pomoc rozwojowa	3,9	4,5	▲	0	0	---
Religia	2,6	3	▲	0	0,5	▲
Sprawy zawodowe, pracownicze, branżowe	4,1	2,5	▼	1,2	1,8	▲
Ratownictwo, bezpieczeństwo, obronność	3,5	0,5	▼	1,2	0,5	▼
Pozostała działalność	11	13,6	▲	6,1	1,2	▼

Źródło: opracowanie własne

Wśród innych aktywności wskazywanych jako te realizowane przez podmioty wymienić należy przede wszystkim: działania na rzecz osób z niepełnosprawnościami (11), upowszechnianie kultury i historii oraz dziedzictwa (7), wsparcie dzieci i młodzieży (4) oraz wsparcie seniorów (3).

Organizacje realizują swoje cele za pośrednictwem działań podejmowanych w różnych obszarach. Najczęściej taką funkcję pełnią: organizowanie wydarzeń (73,1%), bezpośrednie świadczenie usług beneficjentom (69,5%) oraz działalność informacyjna (52,6%). Układ kategorii jest podobny do tego z badania z 2018 roku, chociaż należy podkreślić, że w 2021 roku częściej podkreślano bezpośrednie świadczenie usług beneficjentom (wzrost o 7,2 p.p.), rzadziej natomiast animowano współpracę między organizacjami (spadek o 3,8 p.p.) oraz brano udział w debatach i sporach z administracją publiczną (spadek o 7 p.p.).

Tabela 2. Działania, poprzez które organizacja realizuje swoje cele – działania podejmowane w ostatnich 2 latach (dane w %)

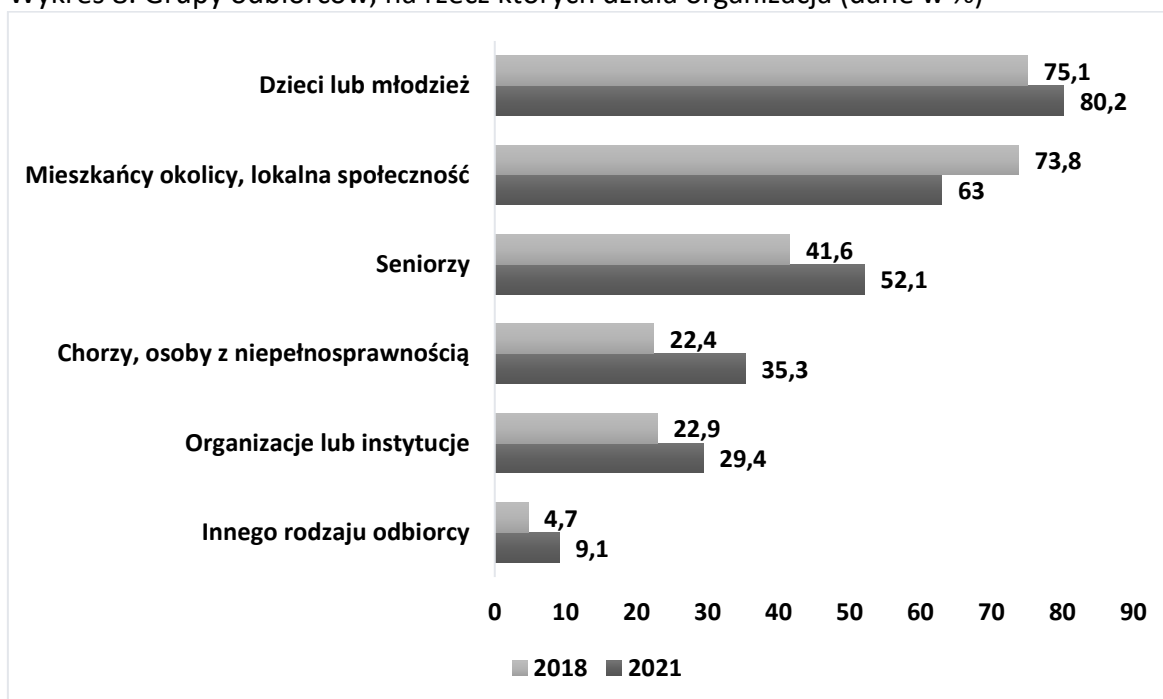
Obszar działalności	Odsetek		
	2018	2021	Trend
Organizowanie wydarzeń: np. koncertów, festynów, zawodów itp.	75	73,1	▼
Bezpośrednie świadczenie usług członkom, podopiecznym lub klientom organizacji	62,3	69,5	▲
Działalność informacyjna, w tym prowadzenie serwisów internetowych na tematy związane z misją organizacji	49,8	52,6	▲
Animowanie współpracy między organizacjami / instytucjami w Polsce, np. inicjowanie wspólnych akcji, spotkań	43,1	39,3	▼
Organizowanie debat, seminariów i konferencji, na tematy ważne dla organizacji	39,2	38,3	▼
Mobilizowanie i edukowanie opinii publicznej dla poparcia działań organizacji, prowadzenie kampanii społecznych itp.	39,7	37,4	▼
Reprezentowanie i rzecznictwo interesów członków, podopiecznych / klientów organizacji	31,8	31,8	---
Finansowe lub rzeczowe wspieranie osób indywidualnych	34,3	30,7	▼
Organizowanie wzajemnej pomocy, wsparcia członków organizacji, grup samopomocowych	28,6	30,3	▲
Wspieranie innych organizacji pozarządowych i inicjatyw obywatelskich, np. poradnictwo, konsultacje, szkolenia	32	30	▼
Uczestnictwo w debatach, sporach z administracją publiczną i samorządem, np. udział w konsultacjach społecznych, kampaniach, protestach	31,1	24,1	▼

Obszar działalności	Odsetek		
	2018	2021	Trend
Działalność wydawnicza: wydawanie czasopism, biuletynów, raportów itp. na tematy związane z misją organizacji	18,1	20,9	▲
Finansowe wspieranie innych organizacji lub instytucji albo realizowanych przez nie projektów	16,8	19,1	▲
Animowanie współpracy międzynarodowej między instytucjami i organizacjami	16,1	18,2	▲
Badania naukowe, analizy, zbieranie i przetwarzanie danych	13,8	17	▲
Rzecznictwo, działania lobbingowe, których celem jest zmiana polityk publicznych i/lub regulacji prawnych	12,5	13,3	▲
Kontrola działań administracji publicznej, w tym szerokie informowanie o działaniach przez nią podejmowanych	11,4	7,5	▼

Źródło: opracowanie własne

Organizacje najczęściej działają na rzecz dzieci i młodzieży (80,2%), mieszkańców okolicy i lokalnej społeczności (63%) oraz seniorów (52,1%). Ramowy układ grup odbiorców nie uległ zmianie między 2018 a 2021 rokiem, natomiast interesująca zmiana zaszła w jego obrębie. W nowym pomiarze dużo rzadziej reprezentanci organizacji deklarowali podejmowanie działalności na rzecz ogólnie zdefiniowanej lokalnej społeczności (spadek o 10,8 p.p.), jednocześnie wyraźnie częściej realizując działania rzecz wszystkich wyróżnionych grup docelowych. Największe wzrosty można zauważyć w przypadku osób chorych i osób z niepełnosprawnością (o 12,9 p.p.) oraz seniorów (o 10,5 p.p.).

Wykres 8. Grupy odbiorców, na rzecz których działa organizacja (dane w %)

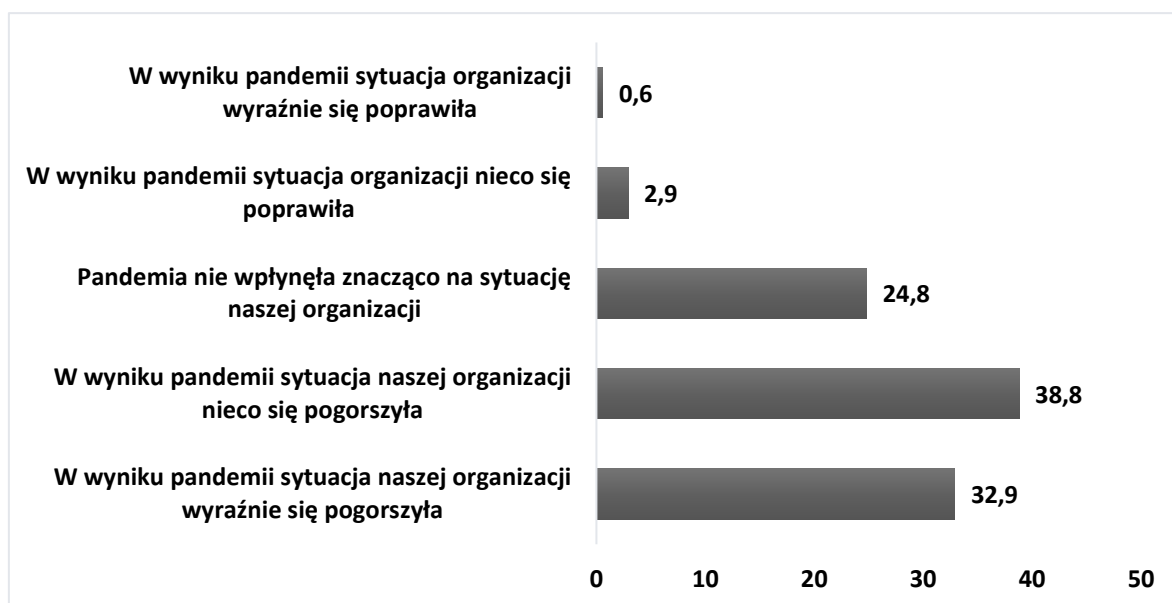

Źródło: opracowanie własne

Organizacje w pandemii COVID-19

W ocenie organizacji wpływ pandemii na sytuację organizacji był wyraźnie negatywny. Według deklaracji sytuacja 32,9% podmiotów wyraźnie się pogorszyła, a zdaniem 38,8% – nieco się pogorszyła. Jedynie 3,5% organizacji jest zdania, że realia pandemiczne pozytywnie wpłynęło na kondycję podmiotu.

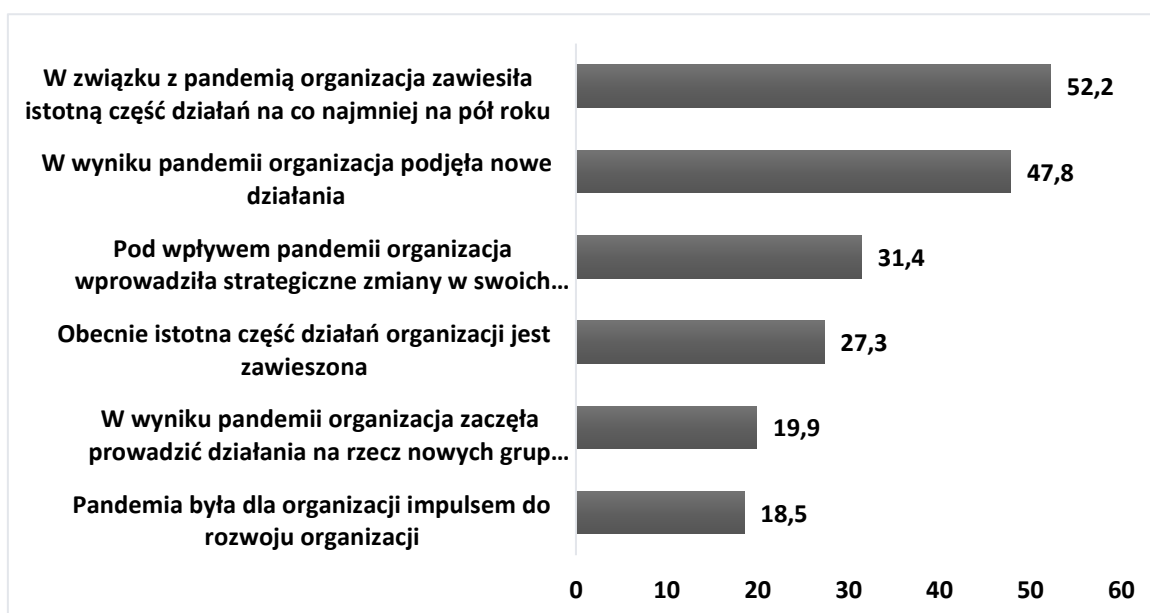
Wykres 9. Wpływ pandemii na ocenę sytuacji organizacji (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

W związku z pandemią ponad połowa organizacji zawiesiła istotną część prowadzonych działań na co najmniej na pół roku (55,2%). Jednocześnie niemal co drugi podmiot zaczął podejmować nowe rodzaje działań (47,8%), a blisko co trzeci wprowadził strategiczne zmiany w swoich działaniach (31,4%). W momencie realizacji badań znaczna grupa podmiotów nie uruchomiła ponownie zawieszonych w pandemii działań (27,3%). 19,9% organizacji deklaruje, że w wyniku pandemii zaczęto prowadzić w podmiocie działania na rzecz nowych grup odbiorców, a dla 18,5% pandemia stała się impulsem do rozwoju organizacji.

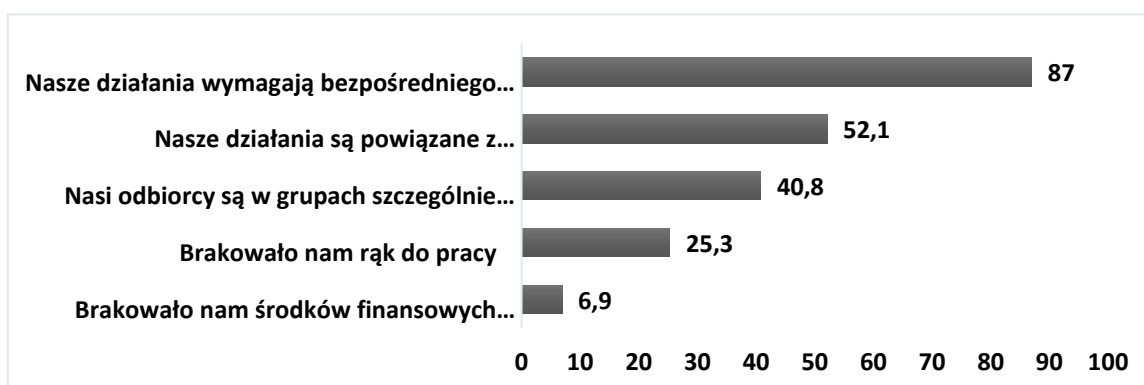
Wykres 10. Wymiary wpływu pandemii na działania organizacji (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

W zdecydowanej większości organizacji przyczyną zawieszenia lub ograniczenia w pandemii dotychczasowych działań był fakt, że działania prowadzone w podmiocie wymagają bezpośredniego kontaktu z odbiorcami (87%), co w praktyce okazywało się utrudnione lub niemożliwe. Z punktu widzenia strategii działania organizacji znaczenie miało również to, że ich działania są powiązane z funkcjonowaniem innych instytucji, które w pandemii także ograniczyły lub wstrzymały działania, np. szkołami, przychodniami czy bibliotekami (52,1%), lub że odbiorcy oferty podmiotów znajdowali się w grupach szczególnie narażonych na konsekwencje pandemii, np. seniorów czy osób chorych (40,8%). Trudności mogły też wynikać z faktu, że organizacjom brakowało chętnych do pracy (25,3%) lub nie dysponowali środkami do prowadzenia działań, bo utracili źródło finansowania (6,9%).

Wykres 11. Główne przyczyny zawieszenia lub ograniczenia w pandemii dotychczasowych działań (dane w %)

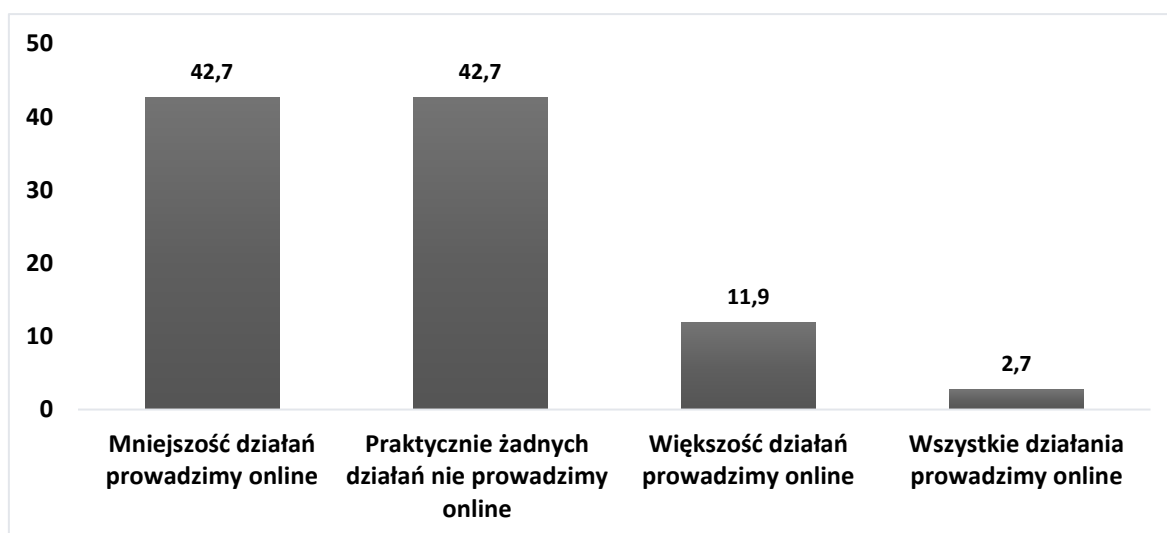

Źródło: opracowanie własne

W momencie realizacji badania jedynie niewielki odsetek organizacji bazował wyłącznie lub w większości na modelu prowadzenia działań dla odbiorców w formule online (14,6%). Podmioty albo nie prowadzą praktycznie działań zdalnych, albo taka ich forma stanowi mniejszość w ofercie organizacji (w obu przypadkach 42,7% wskazań).

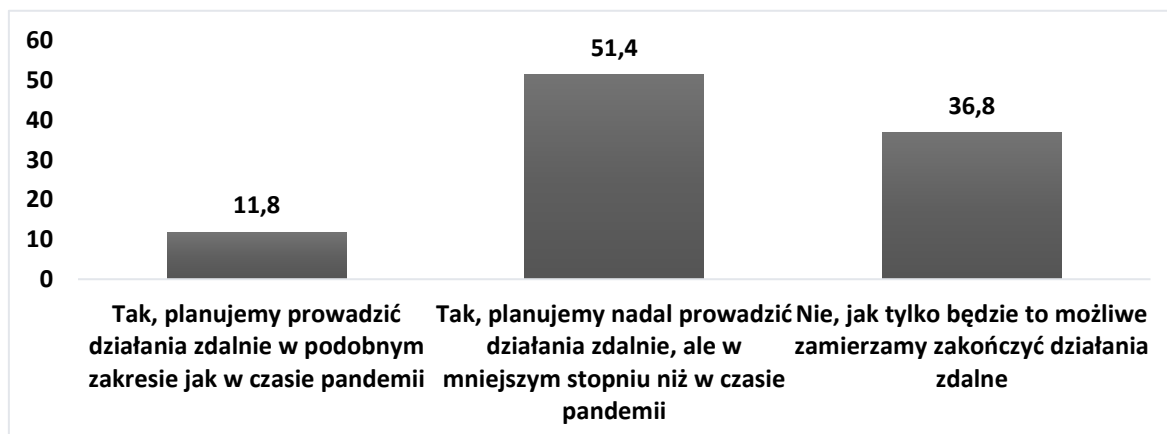
Wykres 12. Skala prowadzenia w organizacji działań zdalnych / online skierowanych do odbiorców działań (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

Po zakończeniu okresu pandemicznego 51,4% podmiotów planuje nadal prowadzić działania zdalnie, ale w mniejszym stopniu niż w trakcie pandemii. Ponad 1/3 nie ma jednak zamiaru kontynuować działań w tej formule – takiego zdania jest 36,8% organizacji. 11,8% podmiotów zamierza natomiast utrzymać skalę działań prowadzonych zdalnie także po zakończeniu ograniczeń pandemicznych.

Wykres 13. Zamiary organizacji dotyczące utrzymania działań w trybie zdalnym / online po zakończeniu pandemii (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

Zasadnicze znaczenie dla niepodejmowania przez organizacje w pandemii działań zdalnych miał ich charakter. Taką deklarację złożyło 77,6% podmiotów. Wszystkie inne przyczyny wskazywane były znacznie rzadziej. Należały do nich przekonania o tym, że odbiorcy działań mają problemy z dostępem do sprzętu / internetu (22,2%) i brakuje im kompetencji cyfrowych (18,8%), a także że po stronie organizacji leży albo problem dostępu do sprzętu / internetu (13,3%), albo posiadania kompetencji cyfrowych (10,9%).

Wykres 14. Powody, dla których organizacja nie zaczęła w pandemii prowadzić działań zdalnych / online (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

W ocenie reprezentantów organizacji pandemia miała istotny wpływ na jej odbiorców. 57,4% respondentów uznało, że w wyniku pandemii zmniejszyła się liczba odbiorców działań organizacji, a 43,9% zadeklarowało, że sytuacja samych odbiorców – tych, do których podmiot dociera z działaniami – uległa w czasie pandemii wyraźnemu pogorszeniu.

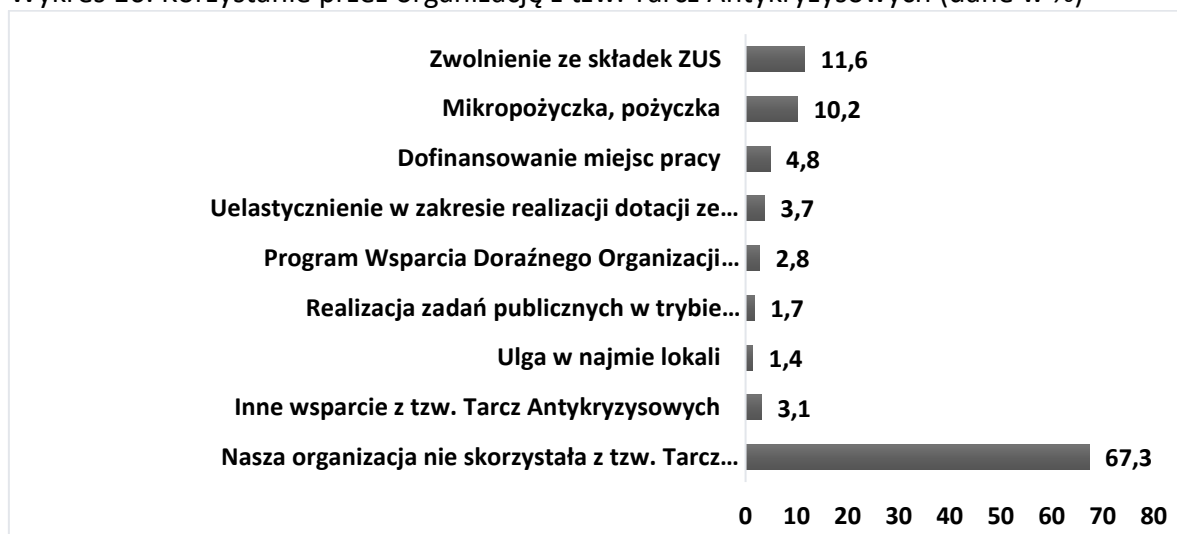
Wykres 15. Wpływ pandemii na odbiorców działań organizacji (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

Ponad 2/3 podmiotów nie korzystało ze wsparcia w ramach tzw. Tarcz Antykryzysowych. Średnio około 1 na 10 podmiotów korzystał ze zwolnienia ze składek ZUS (11,6%) lub mikropożyczek i pożyczek (10,2%). Mniejszą popularnością cieszyły się między innymi: dofinansowanie miejsc pracy (4,8%), uelastycznienie w zakresie realizacji dotacji ze środków publicznych poprzez np. wprowadzenie zmian w budżecie, wydłużenie terminów sprawozdawczości czy elastyczne rozliczenie dotacji (3,7%) oraz Program Wsparcia Doraźnego Organizacji Pozarządowych w zakresie przeciwdziałania skutkom COVID-19 koordynowany przez Narodowy Instytut Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego (2,8%).

Wykres 16. Korzystanie przez organizację z tzw. Tarcz Antykryzysowych (dane w %)

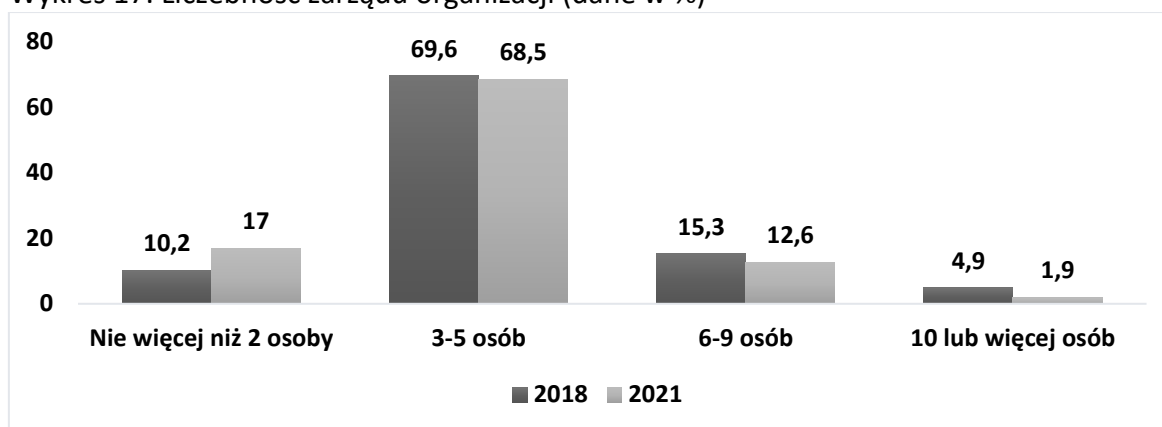

Źródło: opracowanie własne

Personel organizacji

W zarządach organizacji zasiadają przeciętnie 4 osoby. W badanej próbie największy jest odsetek podmiotów z zarządami liczącymi od 3 do 5 osób (68,5%). Między 2018 a 2021 rokiem zwiększyła się liczba organizacji z niewielkim składem zarządów, liczących do 2 osób (wzrost o 6,8 p.p.). Analogicznie spadła liczba tych podmiotów, w których skład zarządów jest większy.

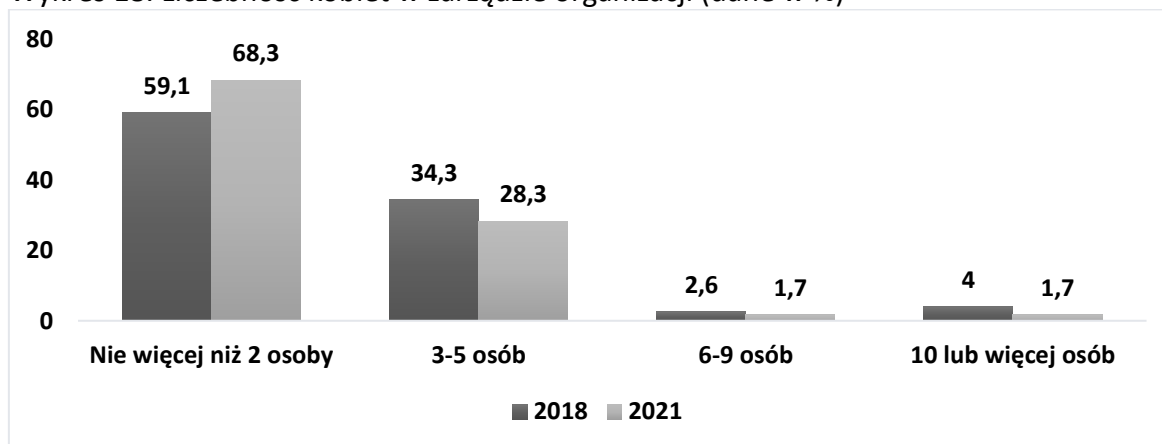
Wykres 17. Liczebność zarządu organizacji (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

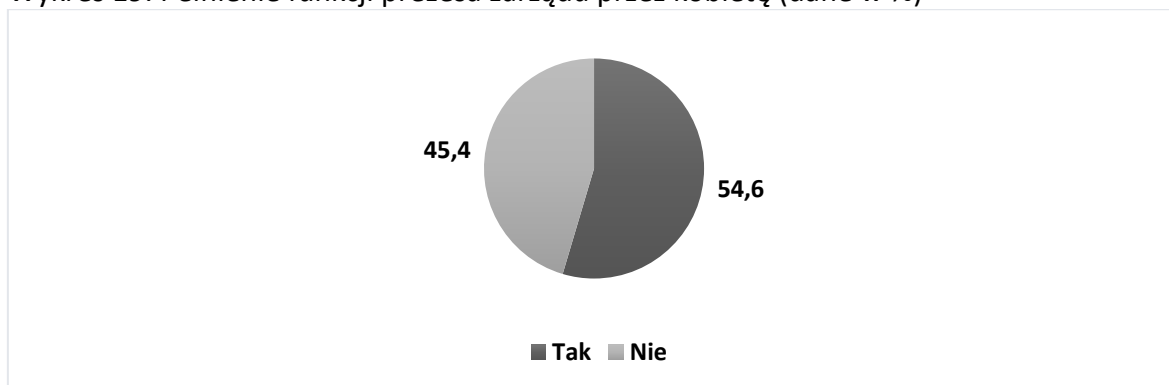
Wyraźnie wzrósł odsetek organizacji, w których liczba kobiet w zarządzie jest niska, tj. nie przekracza 2. Takich organizacji w próbie z badania z 2021 roku jest 68,3% (wzrost o 9,2 p.p. w stosunku do pomiaru z 2018 roku). Należy natomiast podkreślić, że kobiety pełnią funkcję prezesa zarządu w 54,6% podmiotów.

Wykres 18. Liczebność kobiet w zarządzie organizacji (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

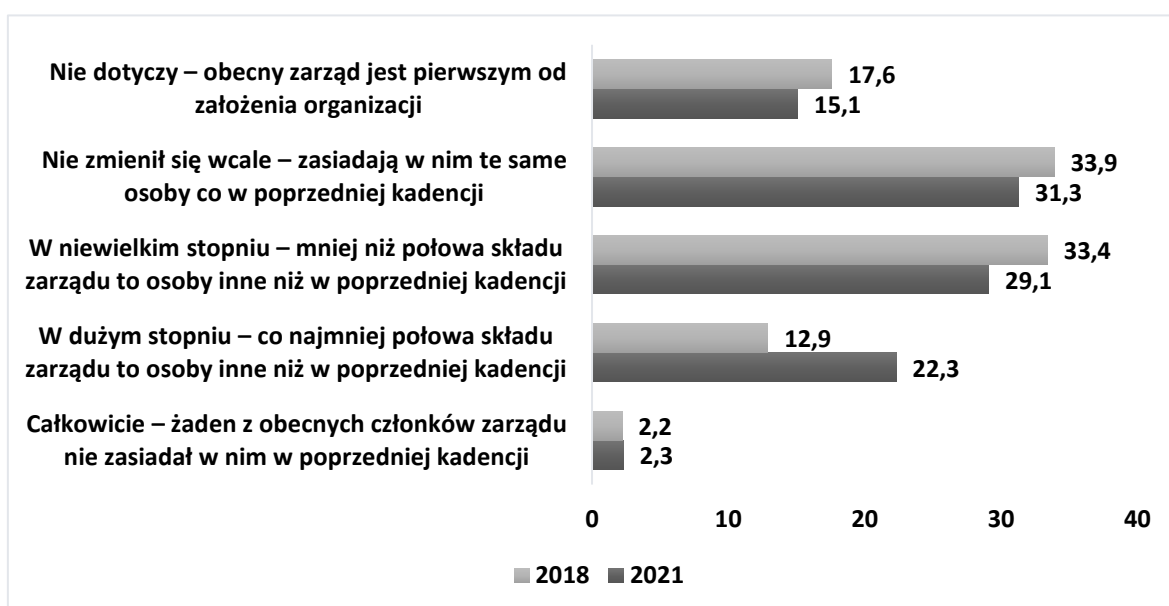
Wykres 19. Pełnienie funkcji prezesa zarządu przez kobietę (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

W porównaniu do minionej kadencji nie zmieniły się składy zarządów w 1/3 organizacji (33,9%). W kolejnej 1/3 dotknięty one mniej niż połowy składu zarządu (33,4%), a w przypadku 12,9% podmiotów co najmniej połowa składu zarządu to osoby inne niż w poprzedniej kadencji. Jedynie w 2,2% organizacji doszło do całkowitej wymiany na stanowiskach członków zarządu w stosunku do wcześniejszej jego kadencji. Istotny udział w próbie stanowią organizacje, które nie zmieniały składu zarządu od założenia organizacji (17,6%). W 2021 roku wyraźnie więcej było podmiotów, w których zarządy w istotnym stopniu się zmieniły (wzrost o 9,4 p.p.).

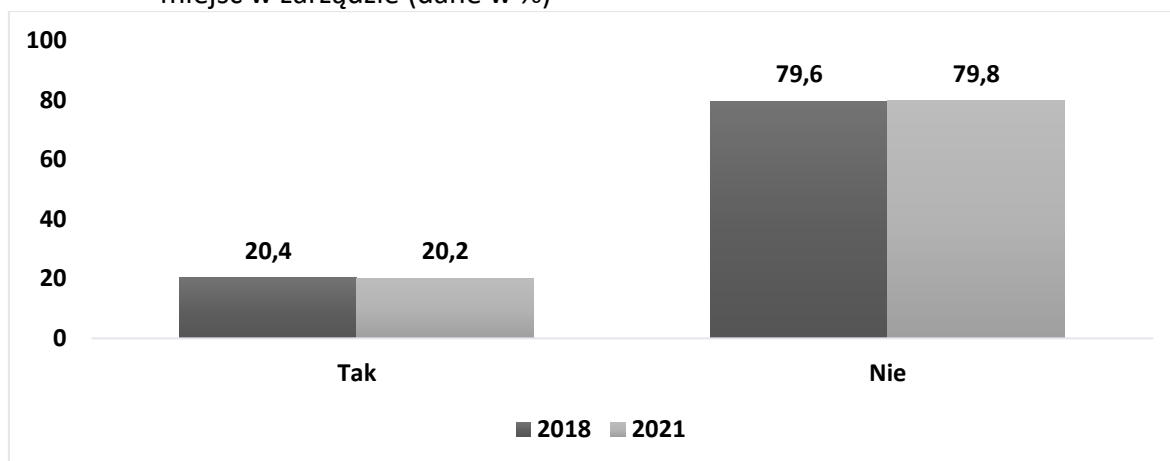
Wykres 20. Zmiana składu zarządu organizacji w porównaniu do poprzedniej kadencji (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

Stosunek liczby osób kandydujących w wyborach zarządu organizacji do liczby miejsc w zarządzie nie uległ zmianie między 2018 a 2021 rokiem. Sytuacja konkurencji w wyborach na członka zarządu ma miejsce średnio w co piątej organizacji.

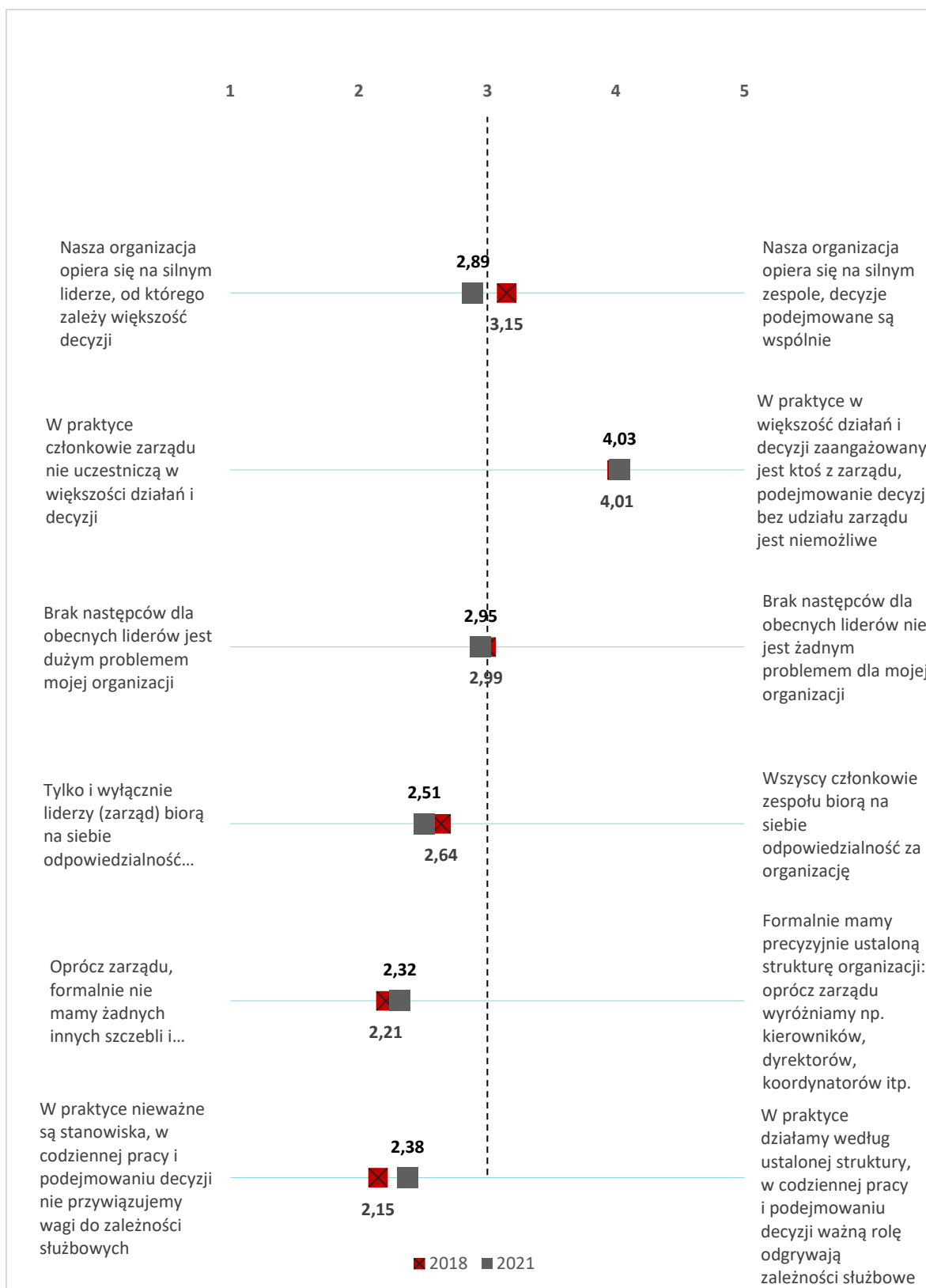
Wykres 21. Większa liczba osób kandydujących w wyborach zarządu organizacji niż liczba miejsc w zarządzie (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

Na Wykresie 22 zamieszczone zostało porównawcze zestawienie oceny sposobów funkcjonowania organizacji w aspekcie zarządzania. Różnice w ocenach pomiędzy pomiarami z 2018 i 2021 roku są niewielkie. Nieznacznie wzrosło znaczenie silnego lidera jako osoby, od której zależy większość decyzji, a także znaczenie ustalonych struktur i procedur, w których zasadniczą rolę pełnią zależności służbowe. Nadal wyraźnie widać, że podejmowanie decyzji zazwyczaj wymaga udziału członków zarządu.

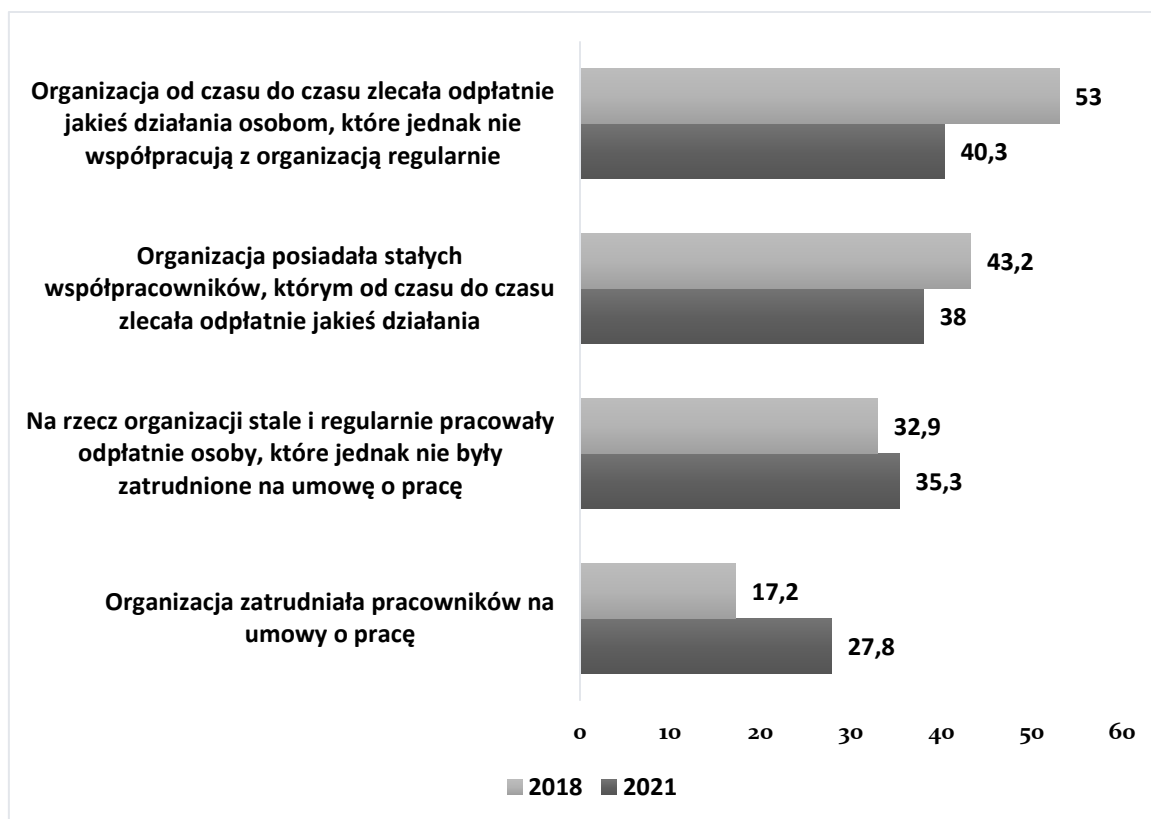
Wykres 22. Opinie dotyczące sposobów funkcjonowania organizacji w aspekcie zarządzania. Średnie deklaracje na pięciostopniowej skali, gdzie 1 = zgoda z opinią prezentowaną po lewej stronie, a 5 = zgoda z opinią prezentowaną po prawej stronie

Źródło: opracowanie własne

Najbardziej popularną formą współpracy w organizacjach jest zlecenie odpłatnie realizacji zadań od czasu do czasu, bez ustalonej regularności takiego sposobu działania (40,3%). Warto natomiast podkreślić, że odsetek organizacji zorientowanych na taki model działania wyraźnie zmalał między pomiarami w 2018 i 2021 roku (o 12,7 p.p.). Jednocześnie znacząco wzrósł odsetek organizacji zatrudniających pracowników na umowę o pracę (z 17,2% w 2018 roku do 27,8% w 2021 roku).

Wykres 23. Struktura współpracowników w organizacji ze względu na sposób realizowanej współpracy w ciągu ostatnich 12 miesięcy (dane w %)

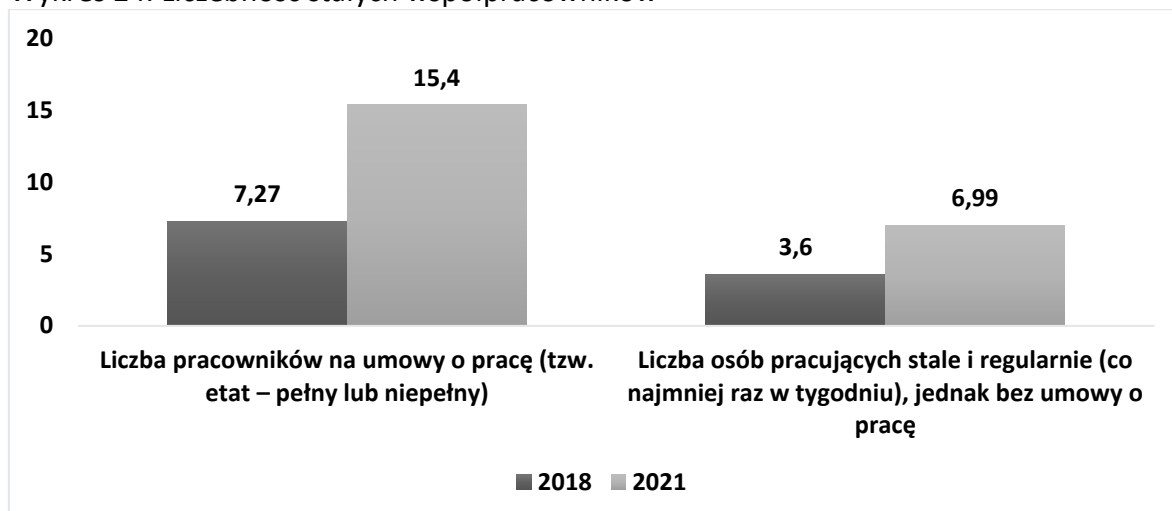

Źródło: opracowanie własne

Średnia liczba pracowników zatrudnionych w organizacjach na umowy o pracę wzrosła między 2018 a 2021 rokiem ponad dwukrotnie – z 7,27 do 15,4. Prawie dwukrotnie wzrosła też liczba osób pracujących stale i regularnie, ale bez umowy o pracę (z 3,6 do 6,99).

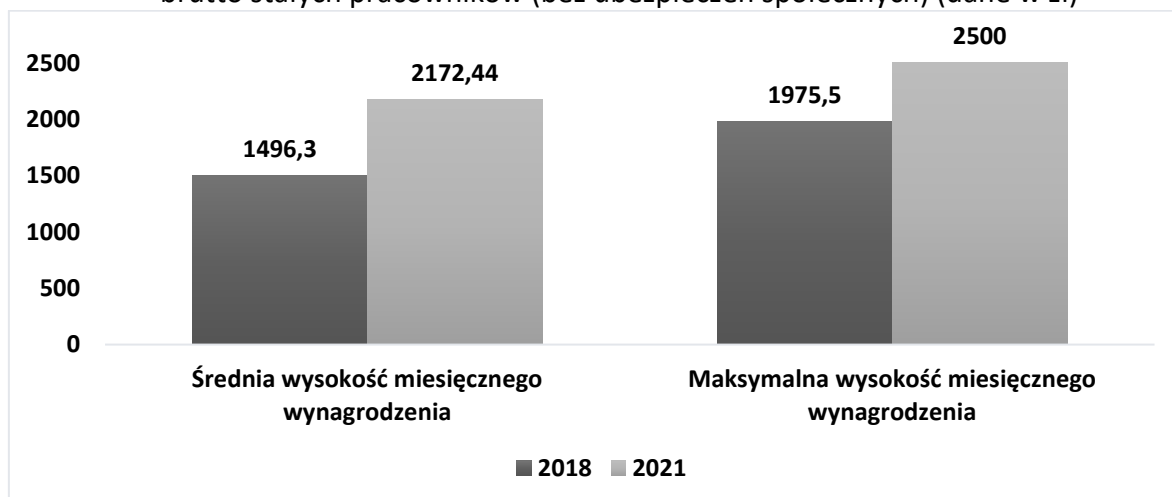
Wykres 24. Liczebność stałych współpracowników

Źródło: opracowanie własne

Mediana średniej wysokości miesięcznego wynagrodzenia brutto stałych pracowników wynosi 2172,44 zł i jest o 45,2% wyższa niż w 2018 roku. W tym samym okresie mediana maksymalnej wysokości miesięcznego wynagrodzenia brutto stałych pracowników wzrosła z 1975,5 zł do 2500 zł, co oznacza wzrost o 26,6%.

Wykres 25. Mediana średniej i maksymalnej wysokości miesięcznego wynagrodzenia brutto stałych pracowników (bez ubezpieczeń społecznych) (dane w zł)

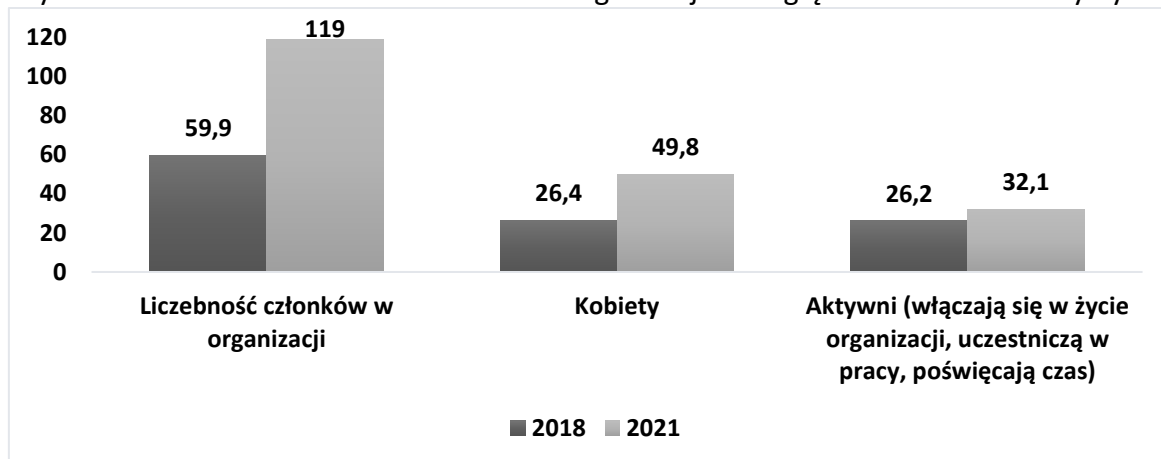

Źródło: opracowanie własne

Prawie wszystkie organizacje mają członków. W 2018 roku odsetek takich organizacji wynosił 98,7%, a w 2021 roku – 99,5%. Średnia liczebność członków w organizacjach wyraźnie wzrosła – z 59,9 do 119. Wyraźny jest też wzrost średniej liczby kobiet w podmiotach (z 26,4 do 49,8). Słabsza jest natomiast dynamika średniego wzrostu liczby aktywnych uczestników życia organizacji (z 26,2 do 32,1).

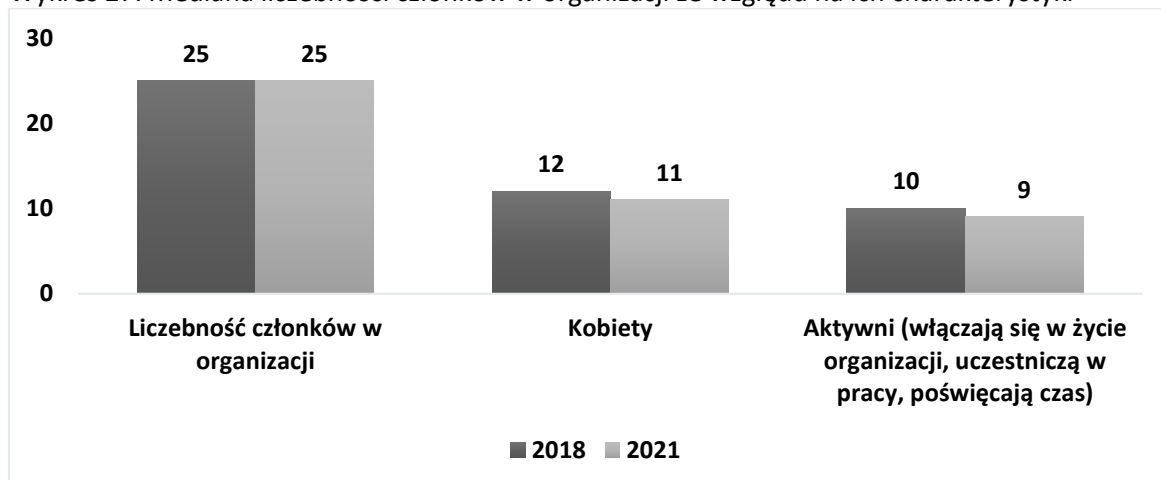
Średnie dane mogą jednak zniekształcać obraz pomorskiego trzeciego sektora. Analizując wartości środkowe widać bowiem, że przeciętna liczebność członków w organizacji nie uległa zmianie – nadal wynosi 25, analogicznie, jak w 2018 roku. Co więcej nieznacznie spadła mediana liczby kobiet (z 12 do 11) i aktywnych członków organizacji (z 10 do 9).

Wykres 26. Średnia liczebność członków w organizacji ze względu na ich charakterystyki

Źródło: opracowanie własne

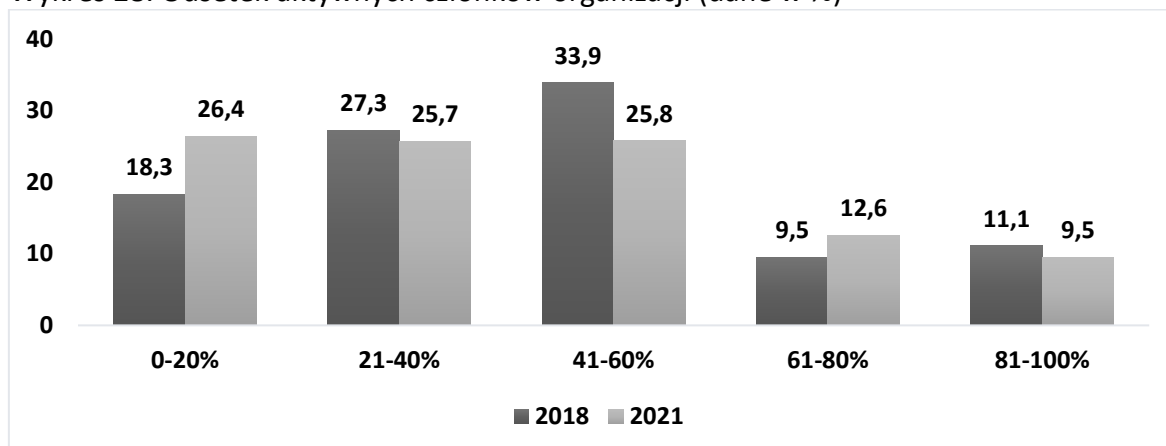
Wykres 27. Mediana liczebności członków w organizacji ze względu na ich charakterystyki

Źródło: opracowanie własne

Organizacje różnią się od siebie, jeśli chodzi o odsetek aktywnych członków – osób, które włączają się w życie organizacji, uczestniczą w jej pracach i poświęcają swój czas na podejmowanie działań na jej rzecz. W porównaniu do badania z 2018 roku w 2021 roku wyraźnie wyższy był odsetek podmiotów, w których odsetek aktywnych członków nie przekracza 20%. Takich podmiotów jest ponad 1/4 (26,4%) – o 8,1 p.p. więcej niż we wcześniejszym pomiarze. Organizacje, w których aktywnych jest ponad 80% członków stanowią mniejszość w próbie (jest ich 9,5%).

Wykres 28. Odsetek aktywnych członków organizacji (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

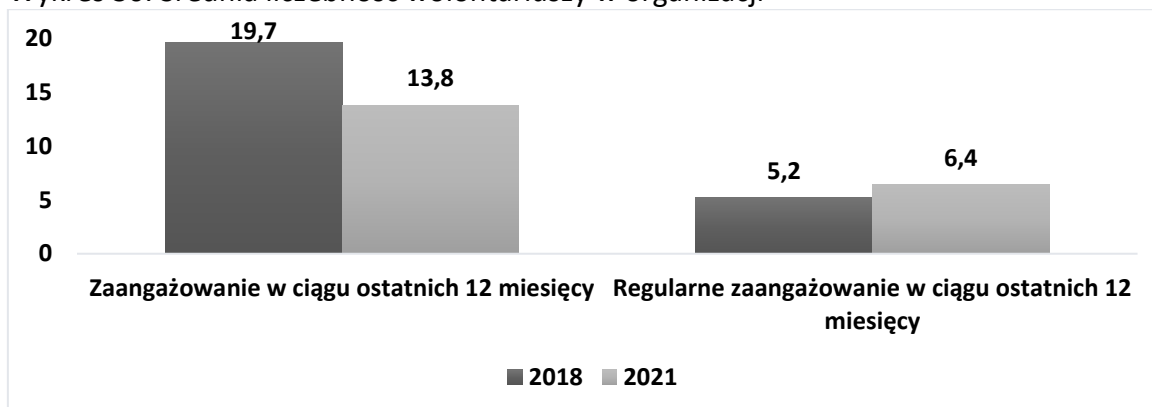
Odsetek organizacji, w pracach których biorą udział wolontariusze, wzrósł z 66,9% w 2018 roku do 69,3% w 2021 roku. Spadła natomiast liczba zaangażowanych wolontariuszy, tj. osób, które podejmowały aktywność na rzecz organizacji w ostatnich 12 miesiącach – z 19,7 do 13,8. Co ciekawe, pomimo spadku łącznej liczby osób zaangażowanych w działania, liczba wolontariuszy angażujących się we współpracę regularnie (przynajmniej raz w miesiącu) wzrosła – z 5,2 do 6,4. Analiza wartości średnich odnośnie do zaangażowania wolontariuszy wskazuje, że spadek ich liczby między 2018 a 2021 rokiem był nieznaczny. Przeciętna liczba wolontariuszy zmalała z 7 do 6, a liczba wolontariuszy angażujących się regularnie nie uległa zmianie.

Wykres 29. Uczestnictwo wolontariuszy w pracach organizacji (dane w %)

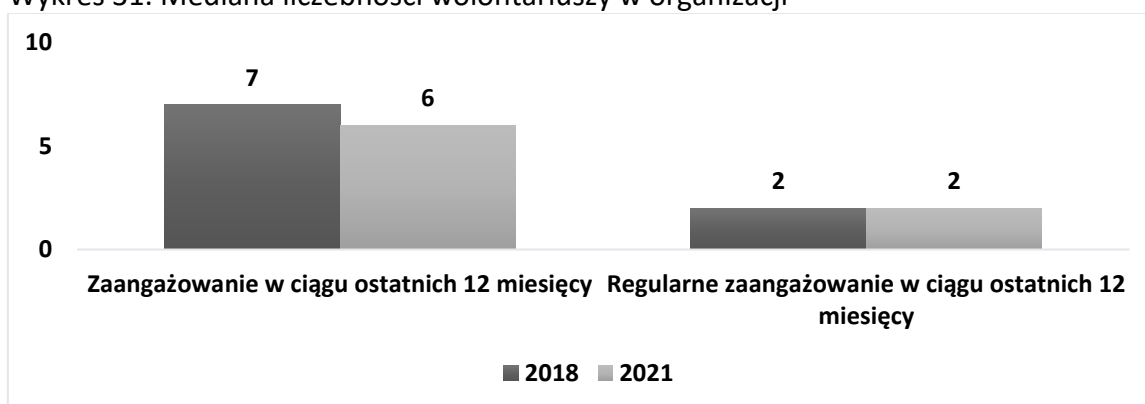
Źródło: opracowanie własne

Wykres 30. Średnia liczebność wolontariuszy w organizacji

Źródło: opracowanie własne

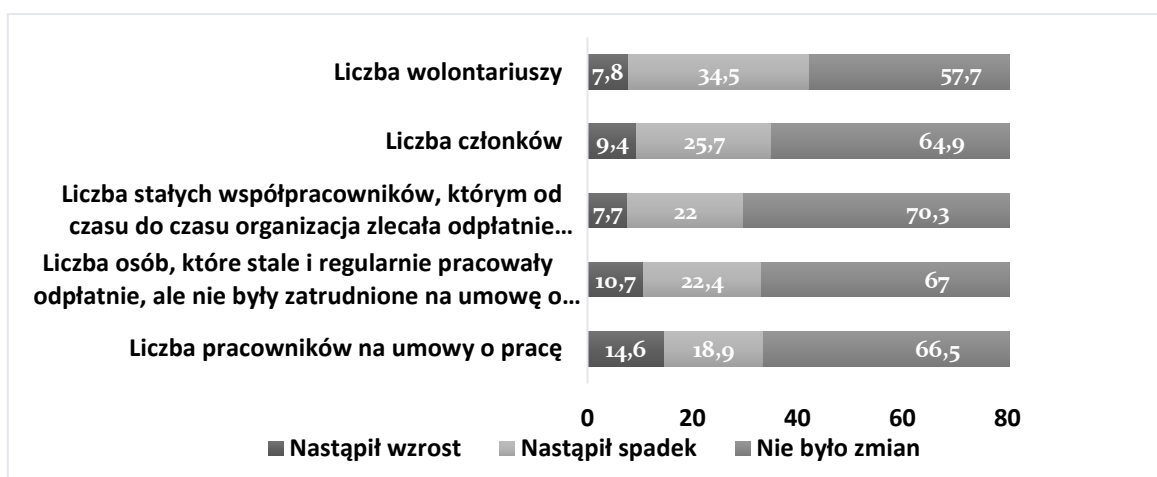
Wykres 31. Mediana liczebności wolontariuszy w organizacji

Źródło: opracowanie własne

Pandemia COVID-19 raczej negatywnie wpłynęła na skalę współpracy w ramach organizacji. Liczba współpracowników (od wolontariuszy po pracowników zatrudnionych na umowy o pracę) wzrastała w mniejszej liczbie organizacji w stosunku do tych, w których zauważalne były spadki. Najbardziej wyraźnie widać to na przykładzie wolontariuszy – ich liczba wzrosła w 7,8% podmiotów, ale zmalała w 34,5%. Najmniejszą dysproporcję zauważyć można w przypadku osób zatrudnionych na umowy o pracę, ale tu także odsetek organizacji, w których nastąpił spadek liczby takich osób jest większy niż tych, w których odnotowano wzrosty (o 4,3 p.p.).

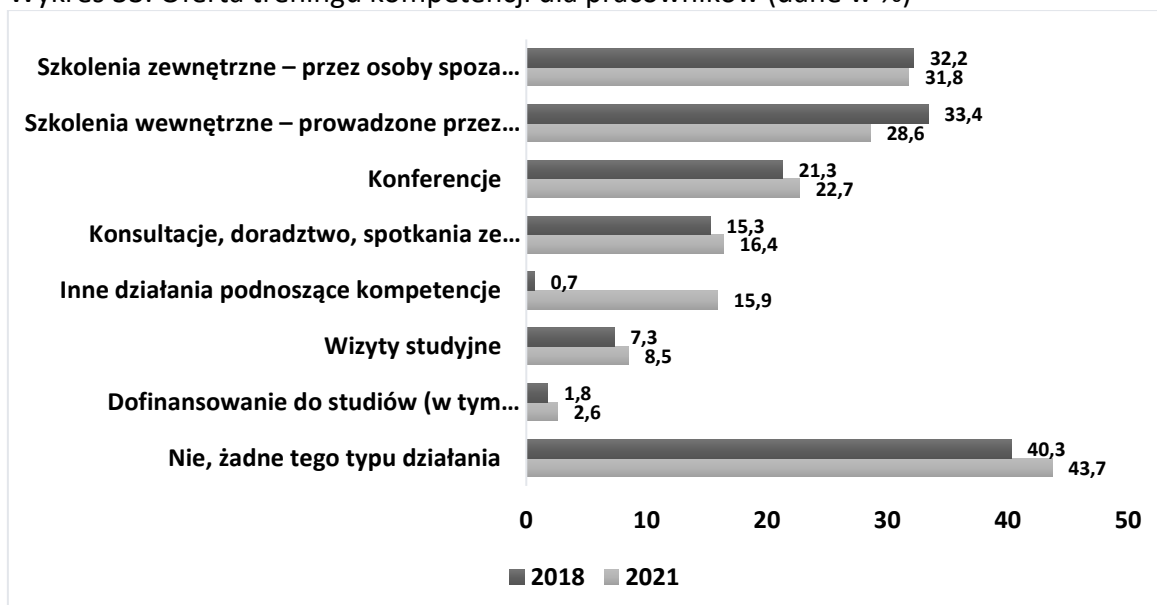
Wykres 32. Wpływ pandemii na zmianę liczby osób związanych z organizacją

Źródło: opracowanie własne

W ofercie treningu kompetencji dla pracowników w organizacjach dominuje trend do bazowania na szkoleniach (zewnętrznych – 31,8% lub wewnętrznych – 28,6%). Na kolejnych pozycjach w rankingu najczęściej wybieranych formuł treningu kompetencji są konferencje (22,7%), konsultacje i doradztwo (16,4%) oraz inne rodzaje działań (15,9%). Okres pandemiczny wyraźnie wzmocnił aktywność w tym ostatnim wymiarze. W 2018 roku w próbie niemal nie znajdowały się podmioty oferujące inne formuły podnoszenia kompetencji (0,7%).

Wykres 33. Oferta treningu kompetencji dla pracowników (dane w %)

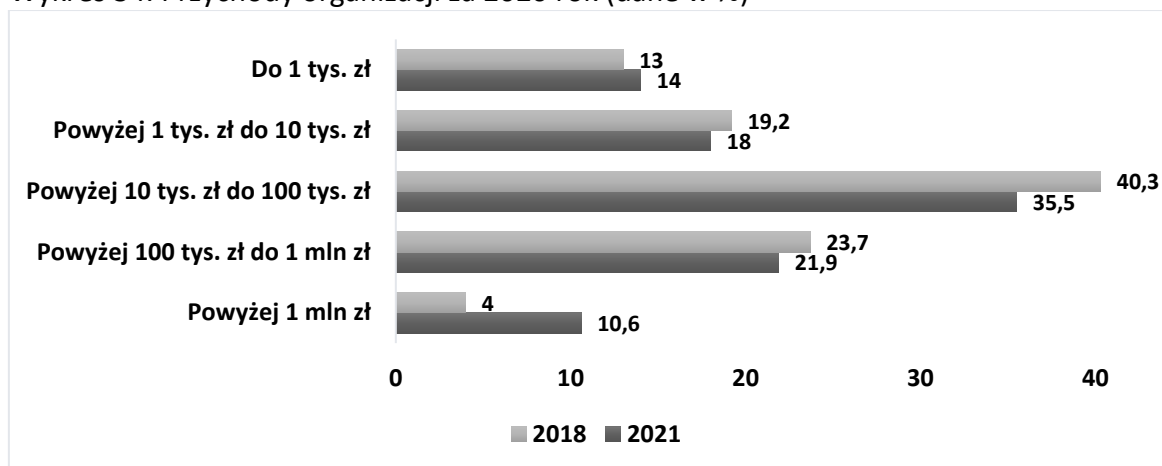
Źródło: opracowanie własne

Finanse organizacji

W próbie dominują organizacje, których roczne przychody w 2020 roku wynosiły powyżej 10 do 100 tys. zł (35,5%). Wyraźnie większy jest udział organizacji, które uzyskały przychody przekraczające 1 mln zł (10,6% w porównaniu do 4% w 2018 roku).

Jednocześnie nieznacznie wzrósł też odsetek podmiotów, które prowadzą działania niemal nie uzyskując przychodów (z 13% w 2018 roku do 14% w 2021 roku).

Wykres 34. Przychody organizacji za 2020 rok (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

Dla największej grupy organizacji rok 2020 zakończył się zyskiem. Taką deklarację złożyło 44,1% podmiotów. Jednocześnie jednak 31,6% uznało, że rok 2020 zakończył się stratą. W co czwartej organizacji nie ma jasności co do tego, czy 2020 rok skończył się dla niej zyskiem czy stratą (24,3%). Lista możliwych odpowiedzi na pytanie o zysk i stratę w organizacji była nieco inna w 2018 roku, stąd brak możliwości jednoznacznego zestawienia ze sobą danych. Deklarację o zysku składało natomiast wówczas 41,8% podmiotów (o 2,3 p.p. mniej niż w 2021 roku), natomiast deklarację o stracie – 18,1% (o 13,5 p.p. mniej).

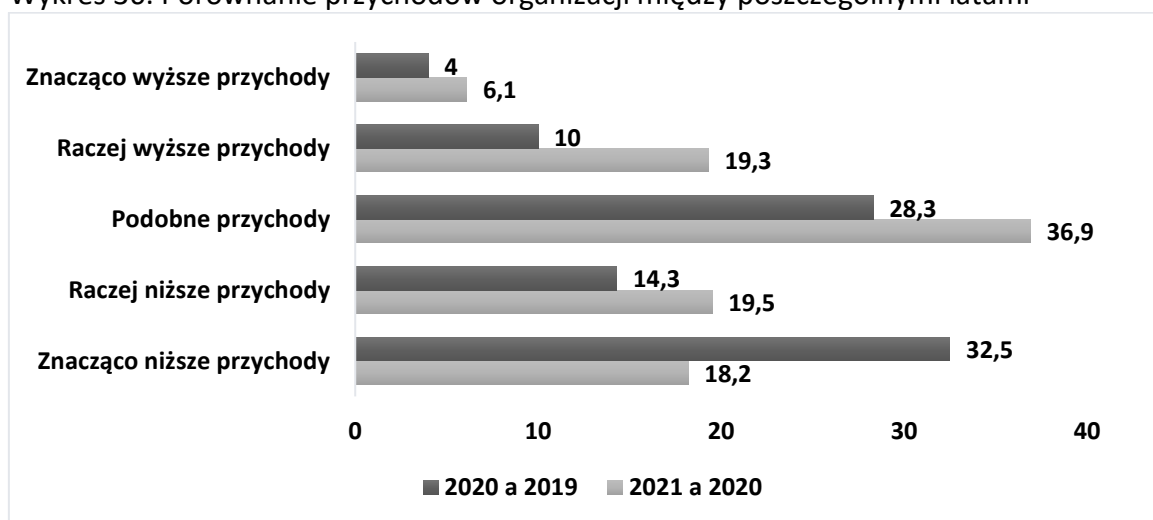
Wykres 35. Analiza roku 2020 pod kątem zysku / straty (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

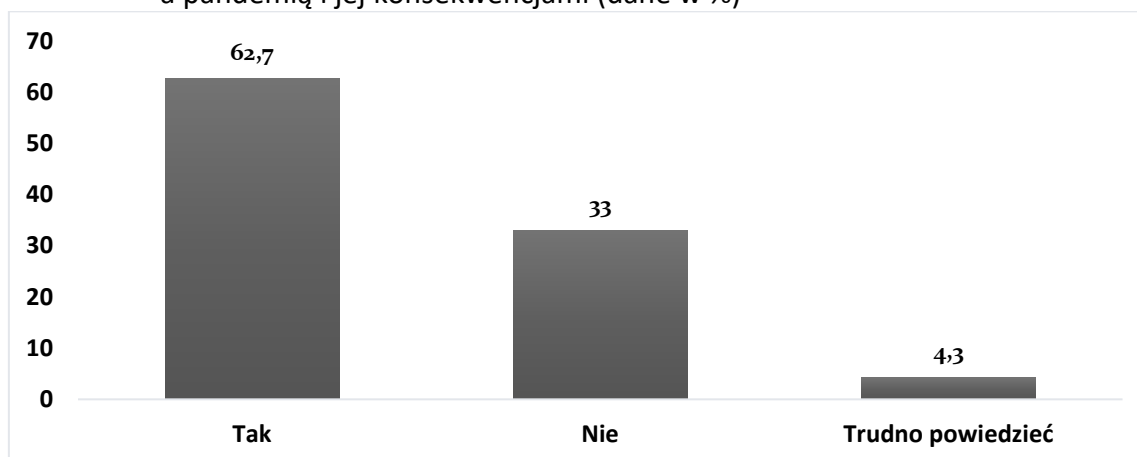
Rok 2021 był dla organizacji lepszy, jeśli chodzi o przychody niż rok 2020. W porównaniu przychodów rok do roku między 2020 a 2019 rokiem oraz 2021 a 2020 rokiem widać, że w drugim roku trwania pandemii COVID-19 odsetek organizacji deklarujących, że uzyskują wyższe przychody niż rok wcześniej, wyraźnie wzrósł – z 14% do 25,4%. Analogicznie znacząco niższe przychody rok do roku raportowało 32,5% podmiotów za 2020 rok i 18,2% za 2021 rok. Jednocześnie należy podkreślić, że nawet w lepiej ocenianym na tle minionych 12 miesięcy roku 2021 odsetek organizacji raportujących niższe przychody był wyraźnie większy niż tych wskazujących, że były one wyższe (o 12,3 p.p.). W ocenie 62,7% podmiotów istnieje związek między zmianą wielkości przychodów w 2020 roku a pandemią i jej konsekwencjami.

Wykres 36. Porównanie przychodów organizacji między poszczególnymi latami

Źródło: opracowanie własne

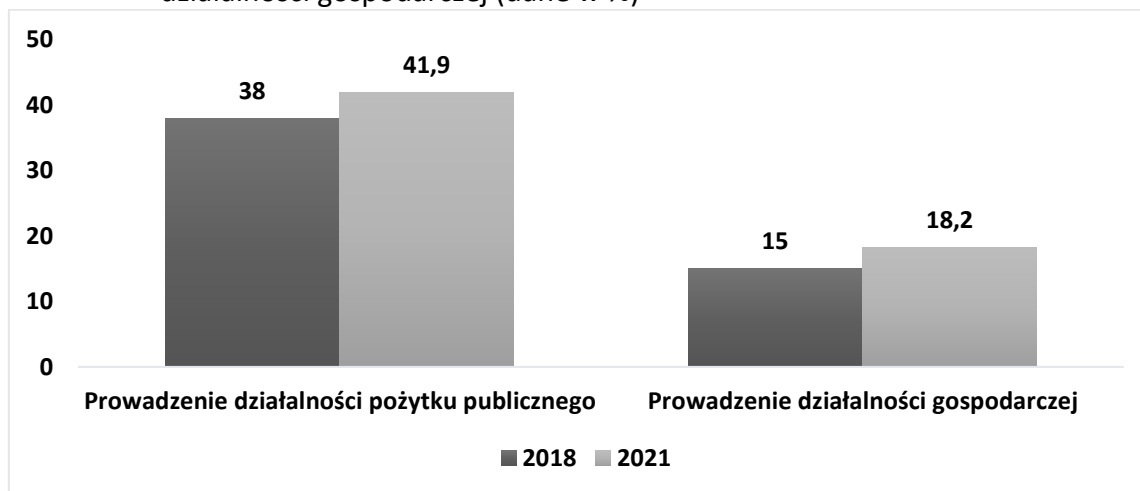
Wykres 37. Dostrzeganie związku między zmianą wielkości przychodów w 2020 roku a pandemią i jej konsekwencjami (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

Wzrosły odsetki organizacji prowadzących działalność pożytku publicznego (z 38% w 2018 roku do 41,9% w 2021 roku) oraz działalność gospodarczą (z 15% w 2018 roku do 18,2% w 2021 roku).

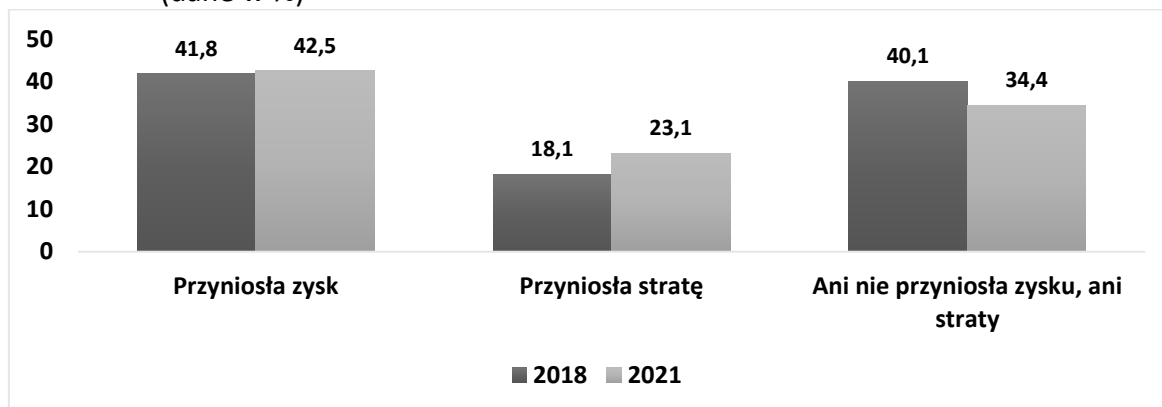
Wykres 38. Prowadzenie przez organizacje odpłatnej działalności statutowej oraz działalności gospodarczej (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

Działalność gospodarcza częściej przynosi organizacjom zysk niż stratę. Warto jednak zauważyć, że odsetek podmiotów deklarujących straty z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej wzrósł z 18,1% w 2018 roku do 23,1% w 2021 roku. Odsetek organizacji przynoszących zysk pozostał na niemal identycznym poziomie pomiędzy pomiarami.

Wykres 39. Prowadzenie działalności gospodarczej a bilans budżetowy organizacji (dane w %)

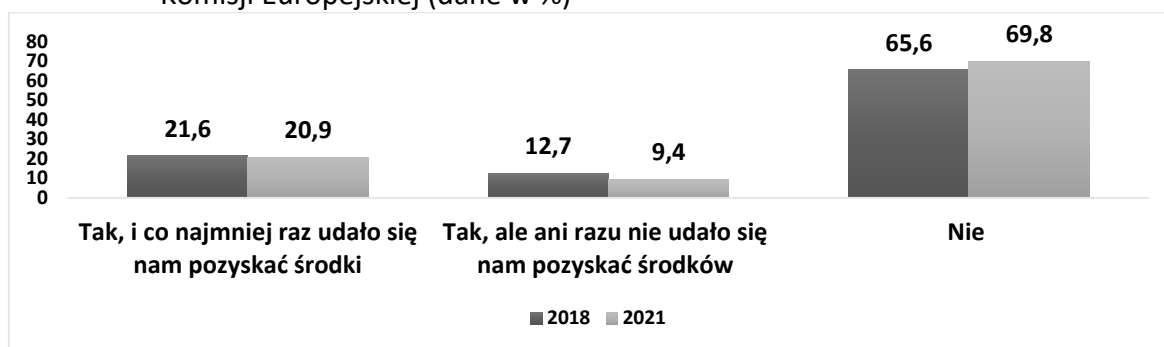

Źródło: opracowanie własne

Starania o pozyskanie dofinansowania z funduszy unijnych lub programów Komisji Europejskiej nie podejmowało kiedykolwiek 69,8% organizacji. Jest to odsetek o 4,3 p.p. większy niż w 2018 roku. Mniejszy jest też odsetek podmiotów, które ani razu nie pozyskały środków (9,4% w 2021 roku w porównaniu do 12,7% w 2018 roku).

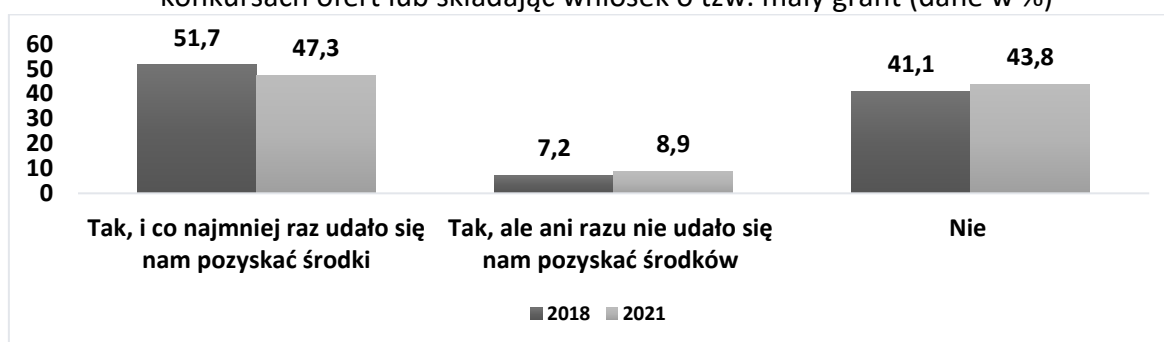
Wykres 40. Starania o pozyskanie dofinansowania z funduszy unijnych lub programów Komisji Europejskiej (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

Mniejszy jest też odsetek organizacji, którym udało się pozyskać dotację od urzędu gminy startując w otwartych konkursach ofert lub składając wniosek o tzw. mały grant. W 2018 roku takich podmiotów było 51,7%, a w 2021 roku o 3,4 p.p. mniej (47,3%).

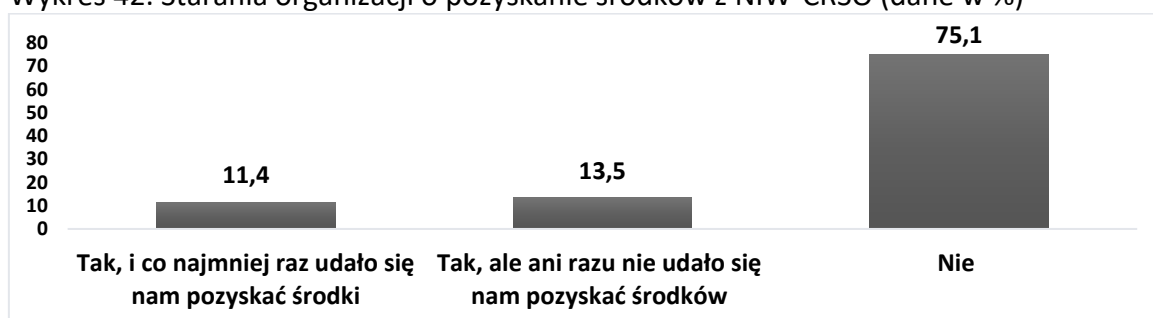
Wykres 41. Starania organizacji o dotację od urzędu gminy startując w otwartych konkursach ofert lub składając wniosek o tzw. mały grant (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

24,9% organizacji starało się o pozyskanie środków z Narodowego Instytutu Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego. W tej grupie nieco mniejszy udział stanowią podmioty, które co najmniej raz pozyskały środki na działania (11,4%) niż te, którym się to nie udało (13,5%).

Wykres 42. Starania organizacji o pozyskanie środków z NIW-CRSO (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

Składki członkowskie, źródła samorządowe oraz darowizny finansowe od osób indywidualnych są najczęściej wykorzystywanymi przez organizacje źródłami finansowania. O ile pozycje w rankingu tych źródeł nie uległy zmianie, skala korzystania ze źródeł jest nieco inna. Znacząco spadła liczba podmiotów, które pozyskują finansowanie ze składek członkowskich (o 14,9 p.p.), w mniejszym zakresie tych, które bazują na źródłach samorządowych (o 4,8 p.p.). Odsetek organizacji korzystających z darowizn finansowych od osób indywidualnych wzrósł natomiast o 7,2 p.p

Tabela 3. Korzystanie przez organizację z różnych źródeł finansowania (dane w %)

Źródło finansowania	Korzystanie z danego źródła			Udział źródła w ogólnej kwocie przychodów		
	2018	2021	Trend	2018	2021	Trend
Składki członkowskie	73,8	58,9	▼	23,1	25,2	▲
Źródła samorządowe: środki od urzędów gmin, miast, powiatów, urzędów marszałkowskich	62,4	57,6	▼	47,1	42,6	▼
Darowizny finansowe od osób indywidualnych	46,3	53,5	▲	11,7	16,5	▲
Darowizny finansowe od instytucji, firm	36	33,5	▼	24,2	17,1	▼
Przychody z przekazania 1% podatku	28	31,9	▲	27,7	7,6	▼
Środki ministerstw, wojewodów, PFRON	26,2	28,3	▲	28	26	▼
Darowizny rzeczowe od osób indywidualnych	22,3	24,8	▲	8,7	6,9	▼
Przychody z odpłatnej działalności pożytku publicznego	15,1	21,5	▲	36,1	29,3	▼
Wsparcie od innych krajowych organizacji pozarządowych	14,8	17,4	▲	12,3	13,4	▲
Darowizny rzeczowe od instytucji, firm	17,7	14,7	▼	4,2	2	▼
Fundusze unijne	8,4	12,9	▲	46,6	37,4	▼
Przychody ze zbiórek publicznych	11,4	12,4	▲	9,9	5,4	▼
Przychody z działalności gospodarczej	10	12,4	▲	14	41,1	▲
Odsetki bankowe, zyski z kapitału żelaznego, lokaty, udziały i akcje	14	9,4	▼	0,7	7,9	▲
Środki z NIW-CRSO	---	7,4	---	---	35,7	---
Przychody z majątku	7,2	7,3	▲	27,7	11,9	▼
Zagraniczne programy pomocowe spoza UE	1	3,1	▲	---	---	---

Źródło finansowania	Korzystanie z danego źródła			Udział źródła w ogólnej kwocie przychodów		
	2018	2021	Trend	2018	2021	Trend
Wsparcie od innych zagranicznych organizacji pozarządowych	5,7	2,5	▼	20,5	32,6	▲
Programy Komisji Europejskiej	2,1	2,2	▲	66,1	6,2	▼
Dotacja przekazana przez inny oddział / element tej samej organizacji	4,8	1,6	▼	23,9	5	▼
Źródła rządowe i administracji centralnej	---	0,5	---	---	---	---
Inne źródła	1,7	---	▼	5,9	11,7	▲

Źródło: opracowanie własne

Z punktu widzenia udziału danego źródła w ogólnej kwocie przychodów kluczowe pozostają źródła samorządowe, choć udział tego źródła spadł między 2018 a 2021 rokiem (o 4,5 p.p.). Spadł również udział w ogólnej kwocie przychodów m.in. środków pochodzących z funduszy unijnych (o 9,2 p.p.) czy programów Komisji Europejskiej (aż o 59,9 p.p.). Należy jednak mieć na względzie fakt, że im mniejsza częstotliwość korzystania z danego źródła, tym bardziej udział źródła w ogólnej kwocie przychodów może się różnić pomiędzy pomiarami.

W pomiarze z 2021 roku finansowanie NIW-CRSO stanowiło ponad 1/3 budżetu dla tych organizacji, które otrzymały środki z tego źródła (35,7%). Wyraźnie też wzrosło znaczenie przychodów z działalności gospodarczej – w tym przypadku udział źródła w ogólnej kwocie przychodów wzrósł z 14% do 41,1%.

Między pomiarem z 2018 i 2021 roku o 4,2 p.p. wzrósł odsetek organizacji deklarujących podejmowanie działań fundraisingowych, nakierowanych na pozyskiwanie środków od osób indywidualnych, firm lub prywatnych fundacji. W badaniu z 2021 rok (za minione 12 miesięcy) takich organizacji było 52,1%.

Wykres 43. Podejmowanie działań z obszaru fundraisingu (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

Najczęściej podejmowanym działaniem o charakterze fundraisingowym pozostaje utrzymywanie osobistych kontaktów z kluczowymi darczyńcami indywidualnymi w celu pozyskiwania znacznych środków (67,7%). Istotne znaczenie mają również pozyskiwanie pieniędzy od firm (54,4%) oraz wysyłka e-maili z prośbą o wsparcie, tj. możliwość otrzymania darowizny czy środków z 1% (45,3%).

Tabela 4. Rodzaje deklarowanych działań fundraisingowych (dane w %)

Rodzaj działań fundraisingowych	Odsetek		
	2018	2021	Trend
Osobiste kontakty z kluczowymi darczyńcami indywidualnymi w celu pozyskiwania znacznych środków	72,1	67,7	▼
Pozyskiwanie pieniędzy od firm	60,8	54,4	▼
Wysyłka e-maili z prośbą o wsparcie (darowizny, 1%)	41,9	45,3	▲
Zbieranie darowizn przez stronę internetową organizacji lub profil w portalu społecznościowym	18,7	34,5	▲
Rozmowa telefoniczna z prośbą o wsparcie (darowizny, 1%)	28,2	31,5	▲
Wysyłka adresowanych, personalizowanych listów tradycyjnych z prośbą o wsparcie (darowizny, 1%)	40,7	31,4	▼
Ulotki, wrzutki do gazet, skrzynek pocztowych, billboardy z prośbą o wsparcie (darowizny, 1%)	9,3	16,9	▲
Organizacja zbiórki publicznej zarejestrowanej w zbiorki.gov.pl	5,4	16,5	▲
Kampanie w mediach tradycyjnych – prasa, radio, telewizja z prośbą o wsparcie (darowizny, 1%)	3,4	11,4	▲
Zbieranie darowizn przez platformy crowdfundingowe	6,9	5,9	▼
Organizacja imprez fundraisingowych w celu pozyskania darowizn, np. bal, kwesta, bieg	12,5	3,5	▼
Prośba o złożenie polecenia zapłaty: na ulicy, w miejscach publicznych lub odwiedzanie potencjalnych darczyńców w ich domach	1,2	1,7	▲
Inne	1,9	3,9	▲

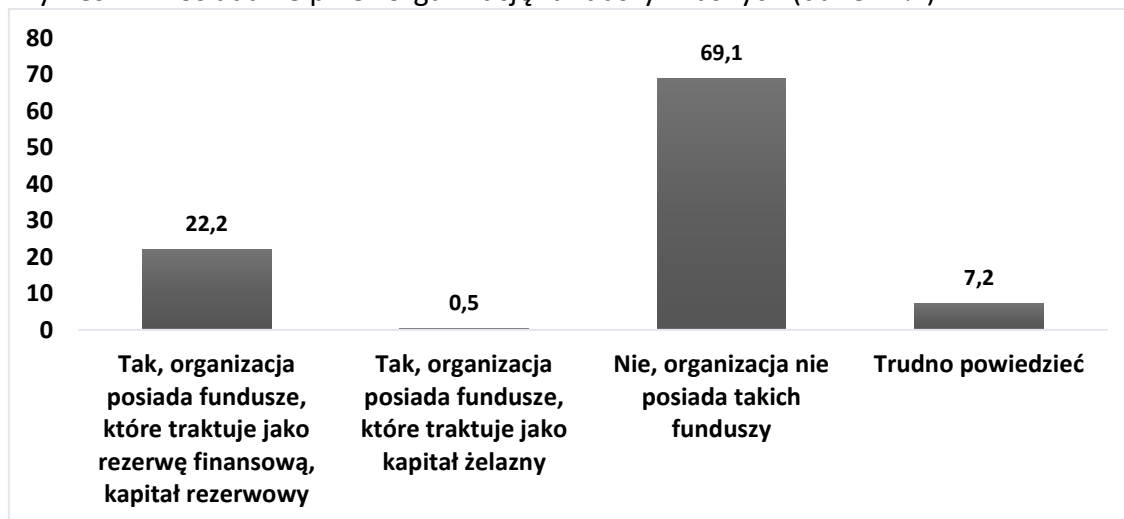
Źródło: opracowanie własne

Popularność wielu działań o charakterze fundraisingowym rośnie. Dotyczy to przede wszystkim zbierania darowizn przez stronę internetową organizacji lub profil w portalu społecznościowym. W 2021 roku deklarację o podejmowaniu tego rodzaju aktywności złożyło 34,5% podmiotów, aż o 15,8 p.p. więcej niż w badaniu z 2018 roku. W przypadku 8 z 13 wskazanych rodzajów działań doszło do wzrostu odsetka organizacji podejmujących dany rodzaj aktywności mającej na celu pozyskanie środków na działalność.

22,2% organizacji posiada fundusze, które traktuje jako rezerwę finansową. W próbie badawczej śladową ilość stanowią podmioty dysponujące kapitałem żelaznym (0,5%).

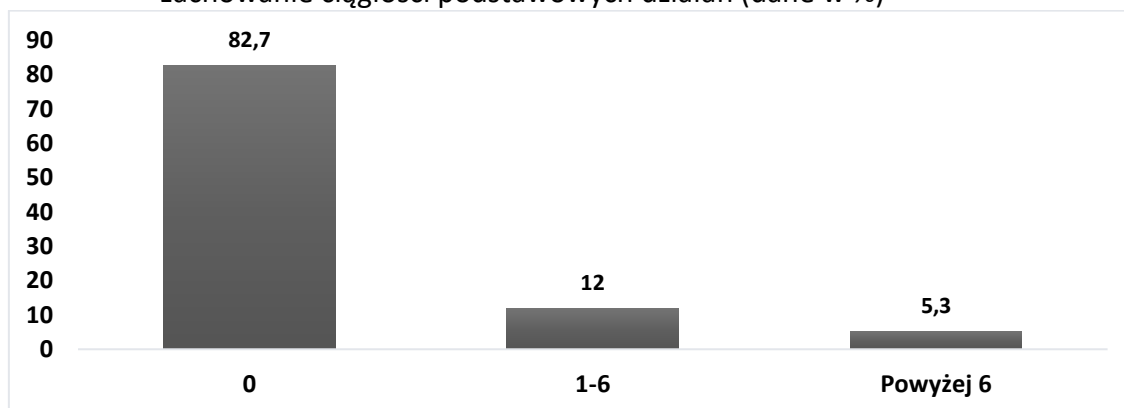
Większość organizacji deklaruje, że nie posiada tego rodzaju funduszy, a 7,2% podmiotów ma trudność z określeniem statusu funduszy własnych. Na podobnie brzmiące pytanie w 2018 roku 41,4% podmiotów wskazało, że dysponuje funduszami własnymi. Odsetek organizacji składających taką deklarację wyraźnie więc spadł, choć należy podkreślić, że kształt pytania różnił się między 2018 a 2021 rokiem, co utrudnia bezpośrednie porównanie pomiędzy pomiarami.

Wykres 44. Posiadanie przez organizację funduszy własnych (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

Wykres 45. Liczba miesięcy, na jakie rezerwa finansowa umożliwiłaby organizacji zachowanie ciągłości podstawowych działań (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

Zdecydowana większość organizacji nie byłaby w stanie zachować ciągłości podstawowych działań organizacji bazując na środkach z rezerwy finansowej. Taką deklarację złożyło 82,7% podmiotów. 12% podmiotów mogłoby prowadzić działania nie dłużej niż 6 miesięcy, a 5,3% - powyżej 6 miesięcy.

Współpraca z innymi podmiotami

Charakterystyka współpracy organizacji z innymi podmiotami nie uległa zasadniczym zmianom między 2018 a 2021 rokiem. Nadal najczęściej podejmowane są współprace w lokalnej społeczności, z mieszkańcami okolicy. Średnia 2,88 na skali 1-4 dla tej odpowiedzi oznacza, że częstotliwość kontaktów oscyluje między kontaktami sporadycznymi (2) a tymi podejmowanymi co pewien czas (3). Relatywnie częste w zestawieniu z innymi grupami instytucji i środowiskami są kontakty organizacji z lokalnym samorządem (2,7), organizacjami działającymi w tej samej branży (2,59) oraz organizacjami z okolicy (2,53). Największa różnica w pomiarach między 2018 a 2021 rokiem dotyczy spadku częstotliwości podejmowania współpracy z biznesem (-0,17 punktu).

Tabela 5. Deklarowana częstotliwość kontaktów organizacji z wymienionymi grupami instytucji / środowiskiem. Średnia częstotliwości kontaktów na skali od 1 do 4, gdzie 1 = nie mamy kontaktów, a 4 = mamy częste, regularne kontakty

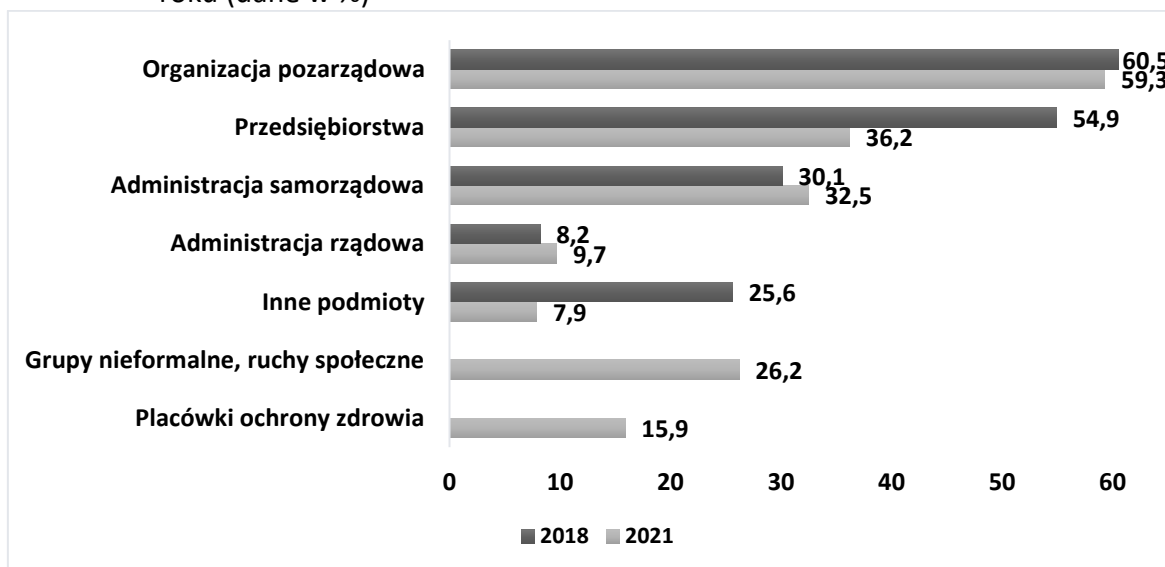
Grupa instytucji / środowisko	Odsetek		
	2018	2021	Trend
Mieszkańcy naszej okolicy; lokalna społeczność	2,81	2,88	▲
Urząd gminy, urząd miasta, w którym organizacja ma siedzibę	2,75	2,7	▼
Stowarzyszenia lub fundacje z naszej branży, obszaru tematycznego	2,61	2,59	▼
Stowarzyszenia lub fundacje z naszej okolicy, naszego regionu	2,53	2,53	---
Publiczne szkoły, przedszkola, ośrodki kształcenia, centra i ośrodki sportowe	2,25	2,36	▲
Media lokalne: lokalna telewizja, stacja radiowa, gazety, czasopisma, portale internetowe	2,34	2,23	▼
Starostwo powiatowe	2,01	2	▼
Publiczne instytucje kulturalne (domy kultury, muzea, biblioteki, teatry, zespoły artystyczne itp.)	2,1	1,99	▼
Firmy prywatne, przedsiębiorstwa, biznes	2,16	1,99	▼
Inne urzędy gmin, urzędy miast	1,88	1,96	▲
Stowarzyszenia lub fundacje spoza naszej okolicy/regionu lub branży	1,86	1,88	▲
Urząd Marszałkowski	1,73	1,8	▲
Media ogólnopolskie: telewizja, radio, gazety, czasopisma, portale internetowe	1,63	1,75	▲
Grupy nieformalne, ruchy społeczne (np. ruchy miejskie)	1,58	1,71	▲

Grupa instytucji / środowisko	Odsetek		
	2018	2021	Trend
Środowisko akademickie, naukowe, eksperci	1,65	1,69	▲
Urzędy pracy, ośrodki pomocy społecznej, publiczne instytucje socjalne, pomocy rodzinie	1,64	1,62	▼
Rząd, ministerstwa, publiczne instytucje centralne, ogólnopolskie	1,62	1,61	▼
Kościół, parafie, związki wyznaniowe	1,55	1,48	▼
Urząd Wojewódzki	1,39	1,44	▲
Publiczne szpitale, przychodnie, ośrodki zdrowia, rehabilitacji	1,34	1,43	▲
Zagraniczne stowarzyszenia lub fundacje	1,4	1,37	▼
Partie polityczne, politycy	1,19	1,25	▲

Źródło: opracowanie własne

Nowi partnerzy, z jakimi organizacje nawiązują współpracę, to najczęściej inne podmioty z trzeciego sektora (59,3%). Odsetek takich wskazań w 2021 roku jest nieznacznie niższy niż ten z 2018 roku (spadek o 1,1 p.p.). Wyraźnie natomiast spadła skala nowych współprac z biznesem. O ile podmiotów nawiązujących relację z partnerami z tego sektora w przeciągu ostatniego roku było 54,9% w 2018 roku, w 2021 roku ten odsetek wynosił tylko 36,2% (spadek o 18,7 p.p.). Z uwagi na inną konstrukcję pytania pomiędzy pomiarami należy natomiast zwrócić uwagę na istotny udział we współpracy grup nieformalnych i ruchów społecznych (26,2%) oraz placówek ochrony zdrowia (15,9%).

Wykres 46. Nowi partnerzy, z jakimi organizacja nawiązała współpracę w ciągu ostatniego roku (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

Średnia ocena jakości współpracy organizacji z administracją samorządową nieznacznie poprawiła się między 2018 a 2021 rokiem. Wartość średnia wskaźnika wzrosła z 6,91 do 7,02 na skali 1-10, gdzie „1” oznacza bardzo złą ocenę współpracy, a „10” – bardzo dobrą.

Zmianie uległ natomiast model współpracy z administracją samorządową. Najbardziej popularną formułą współpracą pozostaje finansowanie lub dofinansowywanie części działań organizacji przez administrację samorządową w formie dotacji (61,2%). Jednak niemal tak samo ważne stała się bieżąca wymiana informacji i konsultowanie działań (60,5%; wzrost o 21,3 p.p.). Ten element współpracy jest na 2. miejscu w zestawieniu najbardziej popularnych formuł w 2021 roku, podczas gdy w badaniu z 2018 roku znajdował się na 4. pozycji. W 2021 organizacje rzadziej deklarowały wspólne prowadzenie przedsięwzięć, projektów i działań (spadek o 5,9 p.p.), uczestnictwo w oficjalnych spotkaniach, na których obecni byli przedstawiciele urzędu (spadek o 8,2 p.p.) oraz prowadzenie kontaktów kanałami nieformalnymi (spadek o 8,8 p.p.).

Tabela 6. Deklarowane formy współpracy z administracją samorządową (dane w %)

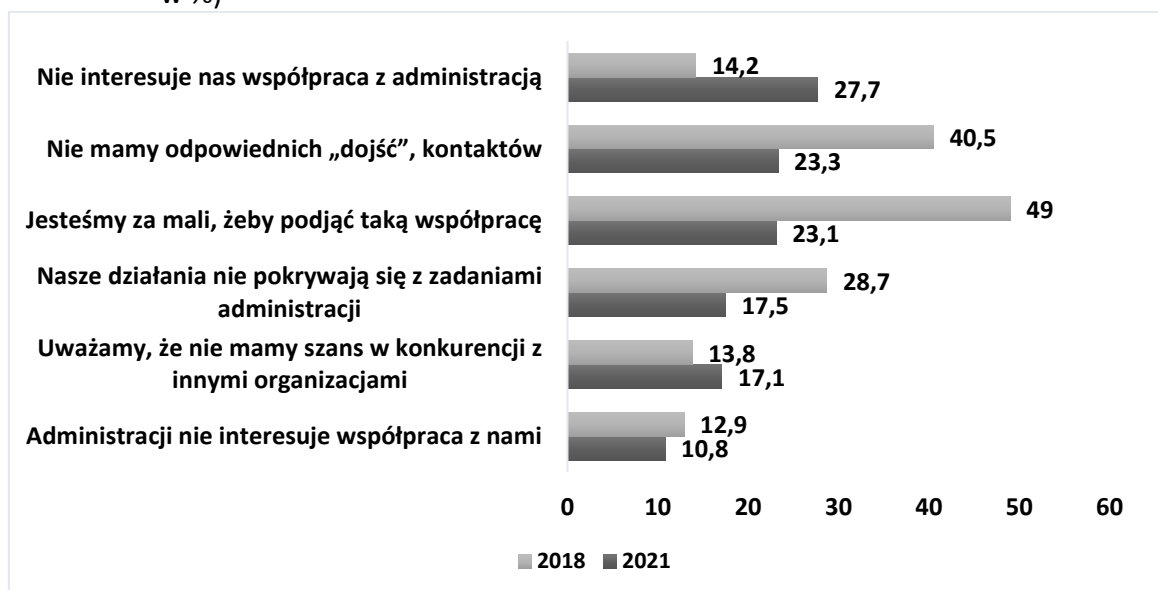
Forma współpracy	Odsetek		
	2018	2021	Trend
Urząd finansował lub dofinansowywał część naszych działań w formie dotacji	56,7	61,2	▲
Na bieżąco wymienialiśmy się informacjami, konsultowaliśmy działania	39,2	60,5	▲
Wspólnie prowadziliśmy przedsięwzięcia, projekty, działania; np. organizowaliśmy akcje, wydarzenia, zajęcia, itp.	46,8	40,9	▼
Uczestniczyliśmy w oficjalnych spotkaniach, na których byli obecni przedstawiciele urzędu	52,8	40,6	▼
Urząd użyczał nam pomieszczeń lub sprzętu	24,6	28	▲
Z własnej inicjatywy występowaliśmy do samorządu z propozycjami uchwał lub działań	21	23,4	▲
Uczestniczyliśmy w konsultacjach uchwał, dokumentów, strategii, planów przygotowywanych przez urząd miasta/gminy	27	21,3	▼
Formalnie braliśmy udział (w charakterze członków, obserwatorów, zapraszanych gości, ekspertów) w pracach komisji / grup roboczych itp. powoływanych przez samorząd	22	21,2	▼
Rozmawialiśmy, kontaktowaliśmy się nieformalnie (np. w związku z prywatną znajomością)	29,9	21,1	▼
Urząd kupował / zamawiał u nas usługi, działania, produkty (płacąc za nie, poza formułą dotacji)	6,5	10,2	▲
Inne	8,7	6,8	▼

Źródło: opracowanie własne

Między 2018 a 2021 rokiem zasadniczej zmianie uległy przyczyny niepodjęcia współpracy organizacji z administracją samorządową. Zasadniczym powodem stał się brak zainteresowania współpracą (27,7%), czyli czynnik, który w 2018 roku wskazało 14,2% podmiotów (4. miejsce w zestawieniu wszystkich odpowiedzi). Mniej niż co czwarty podmiot deklaruje, że powodem braku współpracy z administracją samorządową jest brak odpowiednich kontaktów (23,3%) lub przekonanie, że organizacja jest zbyt mała, żeby podejmować tego rodzaju działania (23,1%). W obu przypadkach odsetki wskazań w 2018 roku były znacznie wyższe (odpowiednio o 17,2 p.p. i o 25,9 p.p.).

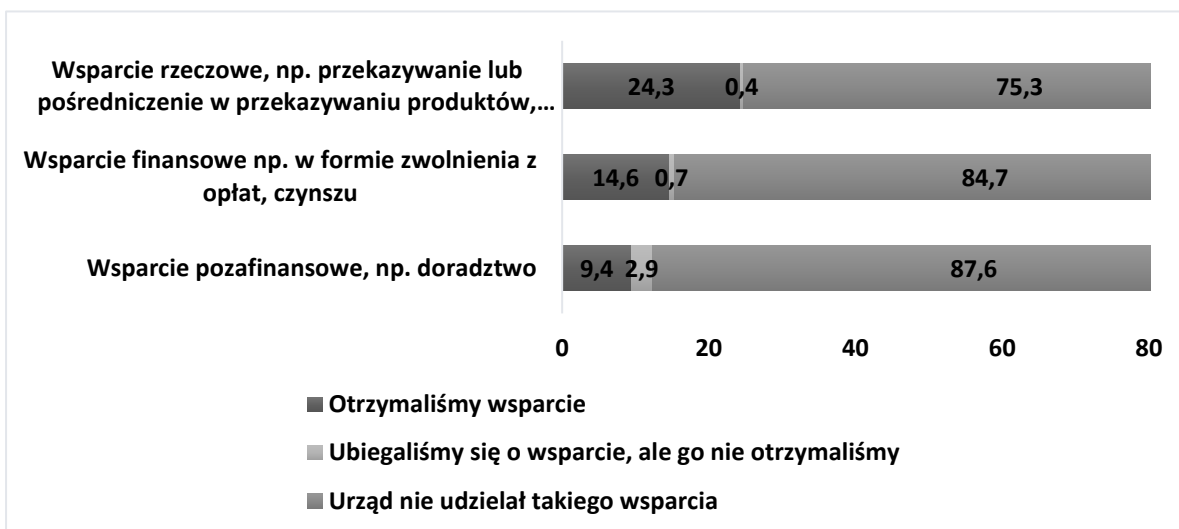
Wykres 47. Przyczyny niepodjęcia współpracy z administracją samorządową (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

W czasie pandemii COVID-19 współpraca organizacji z urzędami jednostek samorządu terytorialnego związana była z otrzymywaniem różnych form pomocy od lokalnej administracji samorządowej. Z danych wynika, że wsparcie rzeczowe otrzymało 24,3% podmiotów, wsparcie finansowe – 14,6%, a wsparcie pozafinansowe (np. w postaci doradztwa) – 9,4%.

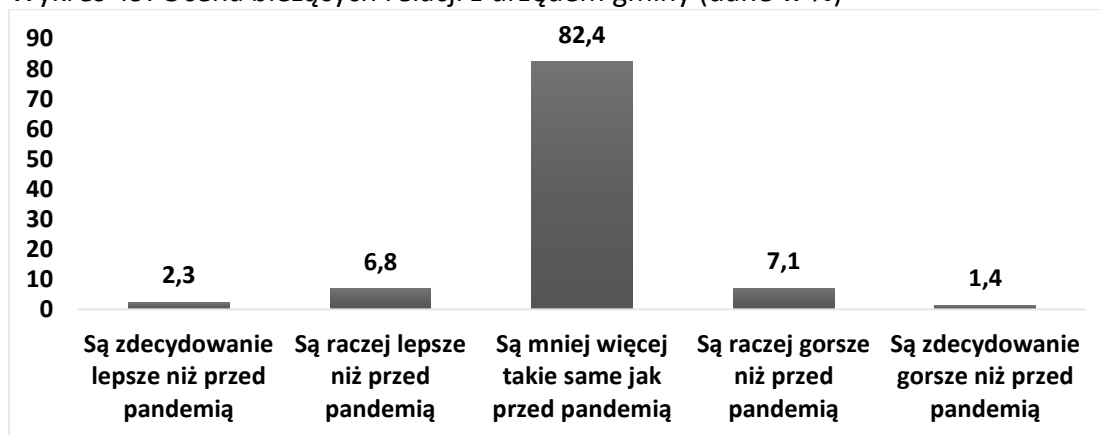
Wykres 48. Rodzaj wsparcia otrzymany od urzędu gminy w celu zwalczania pandemii (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

Pandemia COVID-19 nie miała wyraźnego wpływu na relacje organizacji z urzędem gminy. 82,4% podmiotów wskazało, że charakter relacji z administracją samorządową nie uległ zmianie. Odsetek organizacji wskazujących, że uległy one poprawie (9,1%) jest niemal taki sam, jak tych, które uznały, że doszło do ich pogorszenia (8,5%).

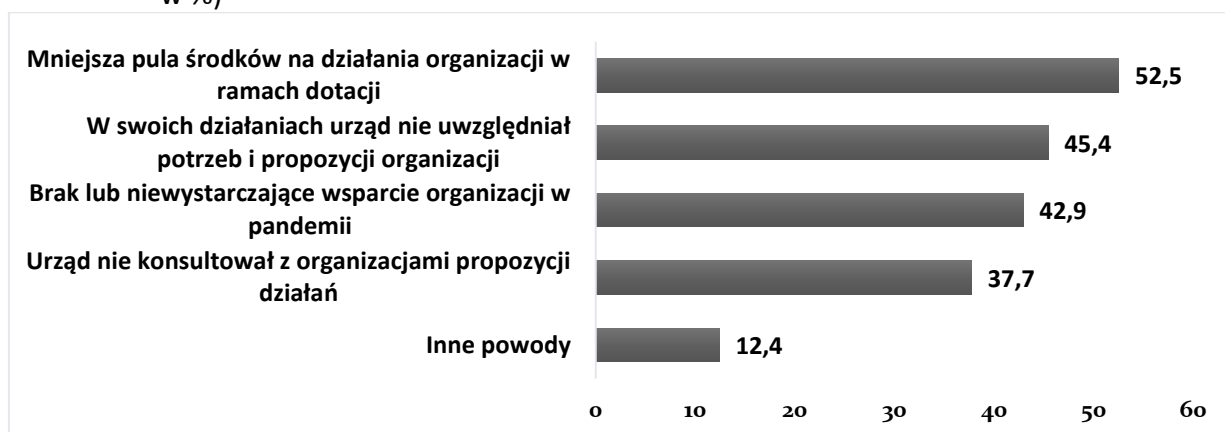
Wykres 49. Ocena bieżących relacji z urzędem gminy (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

Na pogorszenie relacji na linii organizacja-administracja najczęściej wpływ ma fakt zmniejszenia puli środków na działania organizacji w ramach dotacji (52,5%). Istotnym czynnikiem jest też sytuacja, w której zdaniem podmiotów urząd nie uwzględnia potrzeb i propozycji organizacji w realizowanych działaniach (45,4%). Przyczyną pogorszenia relacji może być również brak lub niewystarczające wsparcie organizacji w pandemii (42,9%) lub niewystarczająca, zdaniem podmiotów, skala konsultacji z organizacjami propozycji działań administracji (37,7%).

Wykres 50. Czynniki mające wpływ na pogorszenie bieżących relacji z urzędem gminy (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

W przypadku współpracy z biznesem najczęściej dotyczy ona otrzymywania przez organizacje wsparcia finansowego (60,9%). Istotne znaczenie mają również możliwość otrzymania wsparcia rzeczowego (30,1%), realizacja wspólnych projektów (21,6%), korzystanie ze wsparcia merytorycznego świadczonego przez biznes (17,2%) oraz bazowanie na wykonywaniu na rzecz organizacji prac nieodpłatnych lub po obniżonych cenach (17%). Należy jednak podkreślić, że w tym ostatnim przypadku zauważalny jest wyraźny spadek częstotliwości tej formy współpracy pomiędzy 2018 a 2021 rokiem (spadek o 10,8 p.p.). W wielu innych wymiarach współpraca z biznesem jest natomiast częstsza.

Tabela 7. Deklarowane formy współpracy z biznesem (dane w %)

Forma współpracy	Odsetek		
	2018	2021	Trend
Otrzymywaliśmy wsparcie finansowe, darowizny	55,6	60,9	▲
Otrzymywaliśmy wsparcie rzeczowe: materiały, sprzęt itp.	27,9	30,1	▲
Wspólnie realizowaliśmy projekty	15,3	21,6	▲
Przedsiębiorstwa wspierały nas merytorycznie; wspierały wiedzę lub umiejętnościami pracowników	5,7	17,2	▲
Przedsiębiorstwa wykonywały dla nas nieodpłatnie lub po obniżonych cenach usługi	27,8	17	▼
W inny sposób współpracowaliśmy / korzystaliśmy ze wsparcia	4,2	15,7	▲
Uzyskiwaliśmy produkty lub usługi w barterze	13,6	14	▲
Pracownicy przedsiębiorstwa społecznie pracowali na rzecz organizacji (wolontariat pracowniczy)	8,4	6,8	▼
Nie, nie współpracowaliśmy z przedsiębiorstwami, biznesem	20	17,9	▼

Źródło: opracowanie własne

Funkcjonowanie organizacji

37,9% podmiotów posiada opracowany dokument strategiczny, w którym określone są długofalowe cele organizacji i sposoby ich realizacji. Kolejne 37,7% organizacji planuje w ciągu najbliższych dwóch lat przygotowanie dokumentu strategicznego nakreślającego kierunki rozwoju organizacji. Co czwarty podmiot (24,4%) nie posiada strategii opracowanej w postaci dokumentu i nie planuje w najbliższym czasie jego przygotowania.

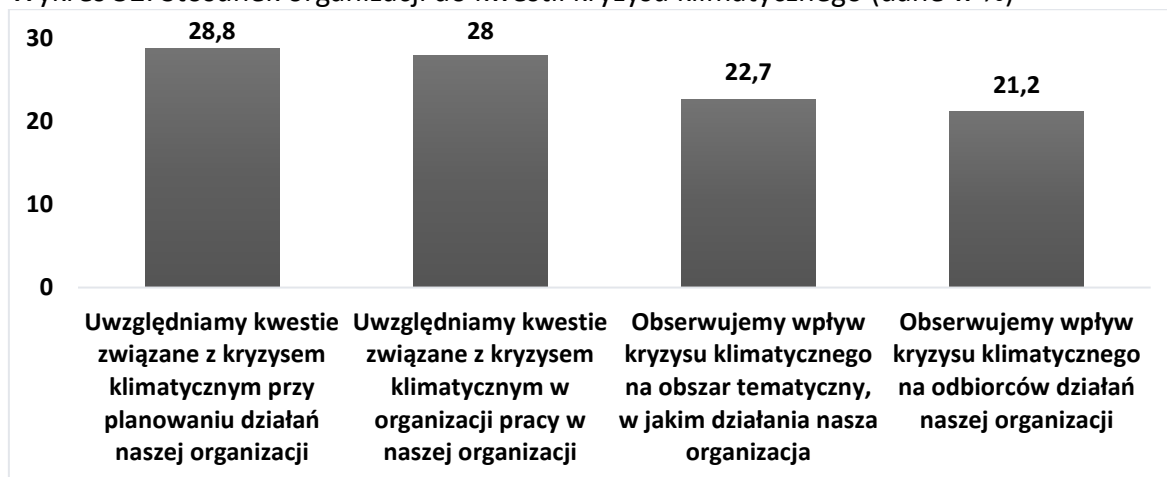
Wykres 51. Działania strategiczne podejmowane przez organizacje (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

Średnio w co czwartej organizacji bierze się pod uwagę kwestie związane z kryzysem klimatycznym w planowaniu działań i organizacji pracy podmiotów. 28,8% podmiotów deklaruje, że uwzględnia kwestie związane z kryzysem klimatycznym przy planowaniu działań swojej organizacji, a 28% wskazuje, że uwzględnia kwestie związane z kryzysem klimatycznym w organizacji pracy w podmiocie. Nieco mniejszy odsetek podkreśla, że obserwuje wpływ kryzysu klimatycznego – na obszar tematyczny, w którym działa organizacja (22,7%) lub na odbiorców działań organizacji (21,2%).

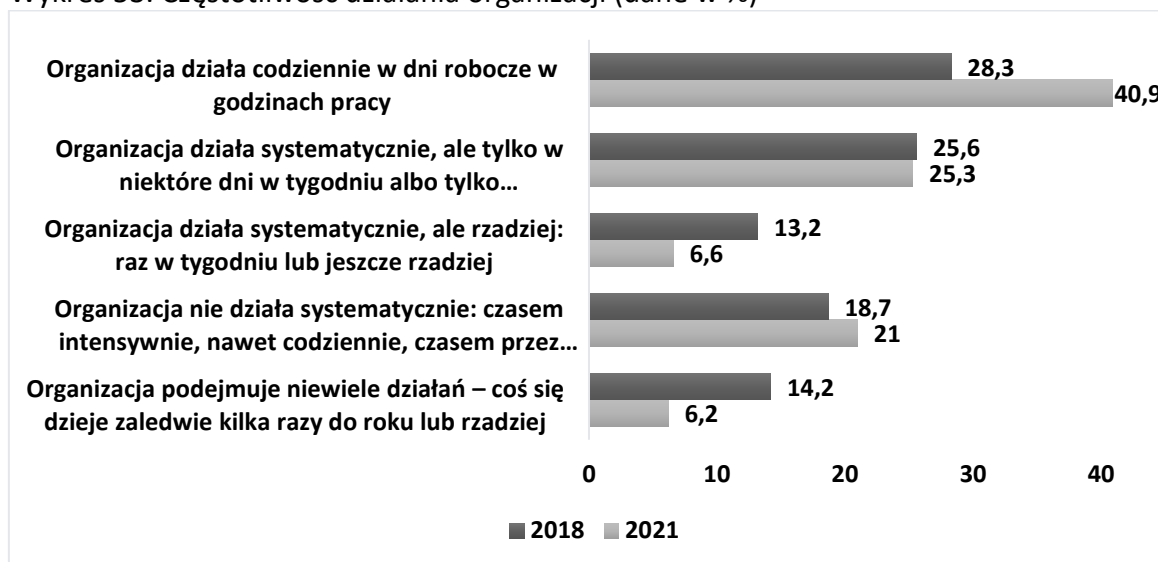
Wykres 52. Stosunek organizacji do kwestii kryzysu klimatycznego (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

Największy odsetek w próbie stanowią organizacje działające codziennie w dni robocze w godzinach pracy. Takie deklaracje złożyło 40,9% podmiotów i jest to wskaźnik wyraźnie wyższy niż w 2018 roku, gdy organizacje sygnalizujących pracę w tym modelu było wyraźnie mniej (28,3%). Znacznie mniej jest natomiast organizacji, które podejmują niewiele działań, takich, w których coś dzieje się zaledwie kilka razy do roku lub rzadziej (6,2%; o 8 p.p. mniej niż w 2018 roku).

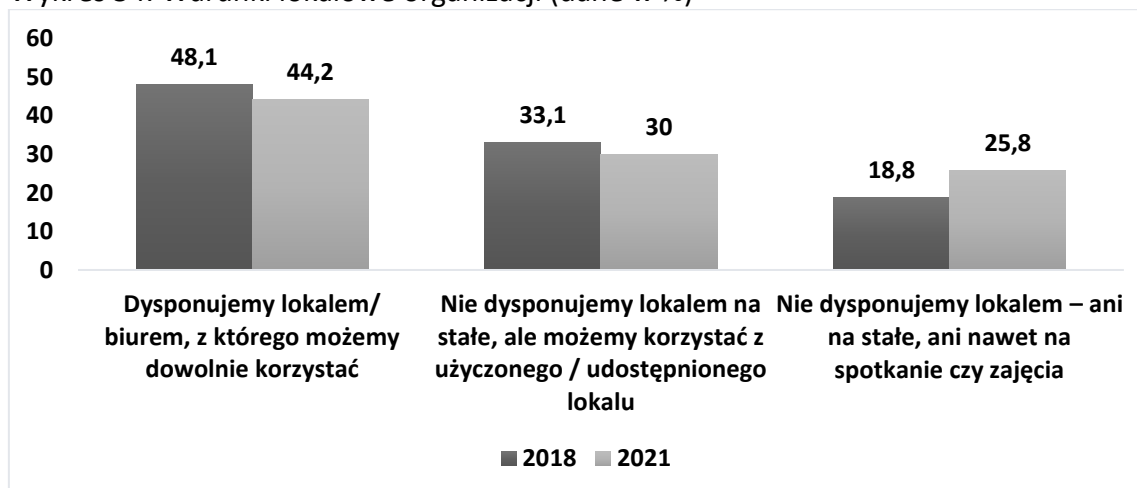
Wykres 53. Częstotliwość działania organizacji (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

W badanej próbie dominują podmioty dysponujące lokalami, z których mogą dowolnie korzystać (44,2%). Mogą to być lokale posiadane na własność, wynajęte, dzierżawione lub użyczone na stałe. 30% podmiotów nie dysponuje lokalem na stałe, ale może korzystać z użyczonego / udostępnionego lokalu (np. od gminy) na cele organizacji spotkań i zajęć. 1/4 organizacji (25,8%) nie dysponuje lokalem i musi korzystać z mieszkań prywatnych.

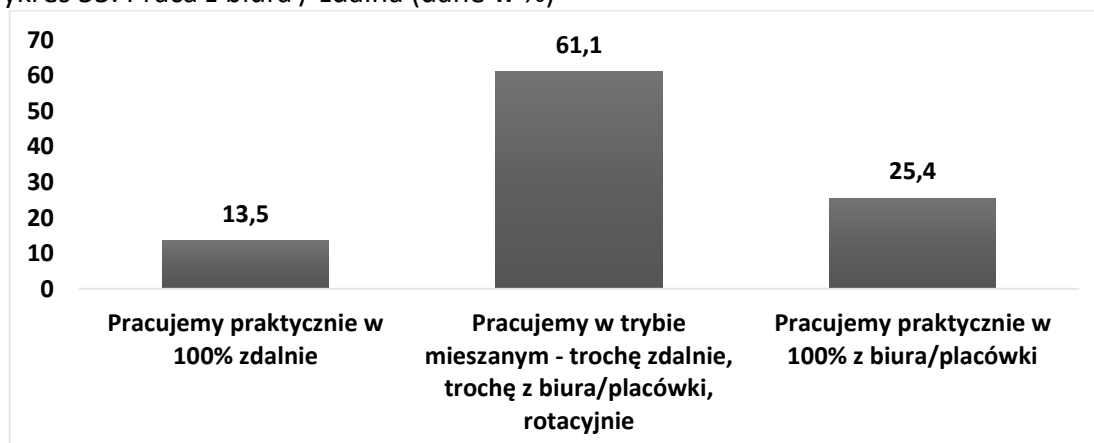
Wykres 54. Warunki lokalowe organizacji (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

W momencie brania udziału w badaniu 13,5% organizacji raportowało, że pracuje praktycznie w 100% zdalnie. 61,1% podmiotów łączyło pracę zdalną z pracą wykonywaną z biura, a 25,4% zadeklarowało, że w organizacji praca wykonywana jest praktycznie w 100% z biura.

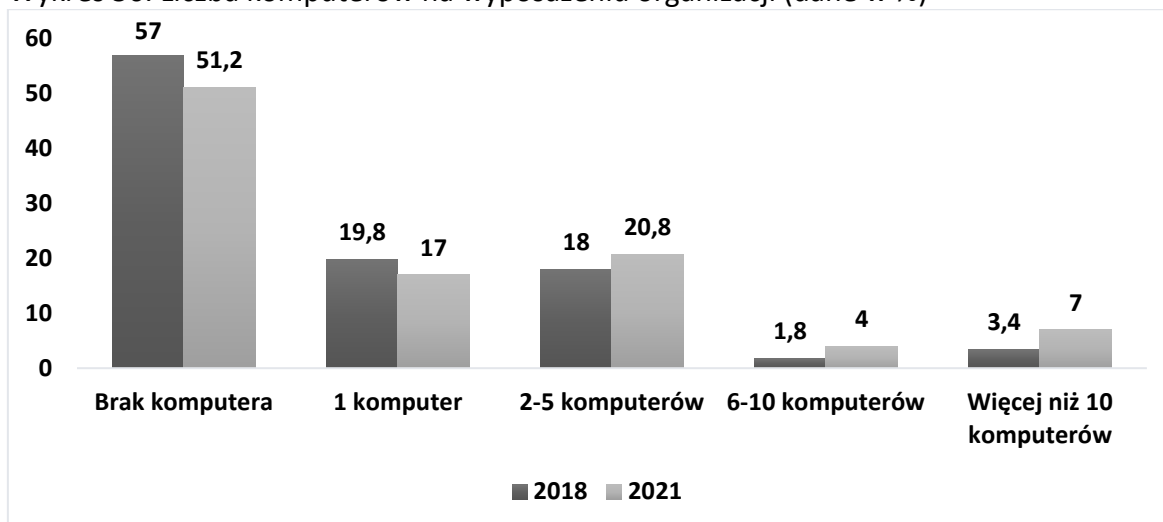
Wykres 55. Praca z biura / zdalna (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

Między 2018 a 2021 rokiem nieznacznej zmianie uległa struktura sektora pod kątem wyposażenia w sprzęt komputerowy. W 2018 roku komputerów nie było w 57% organizacji, a w 2021 roku ten odsetek wyniósł 51,2%. Jednocześnie odsetek podmiotów, w których do dyspozycji jest więcej niż 10 komputerów, wzrósł z 3,4% w 2018 roku do 7% w 2021 roku. Należy jednak podkreślić, że w próbie zdecydowanie dominują te organizacje, w których większość pracowników korzysta ze sprzętu prywatnego (84,2%).

Wykres 56. Liczba komputerów na wyposażeniu organizacji (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

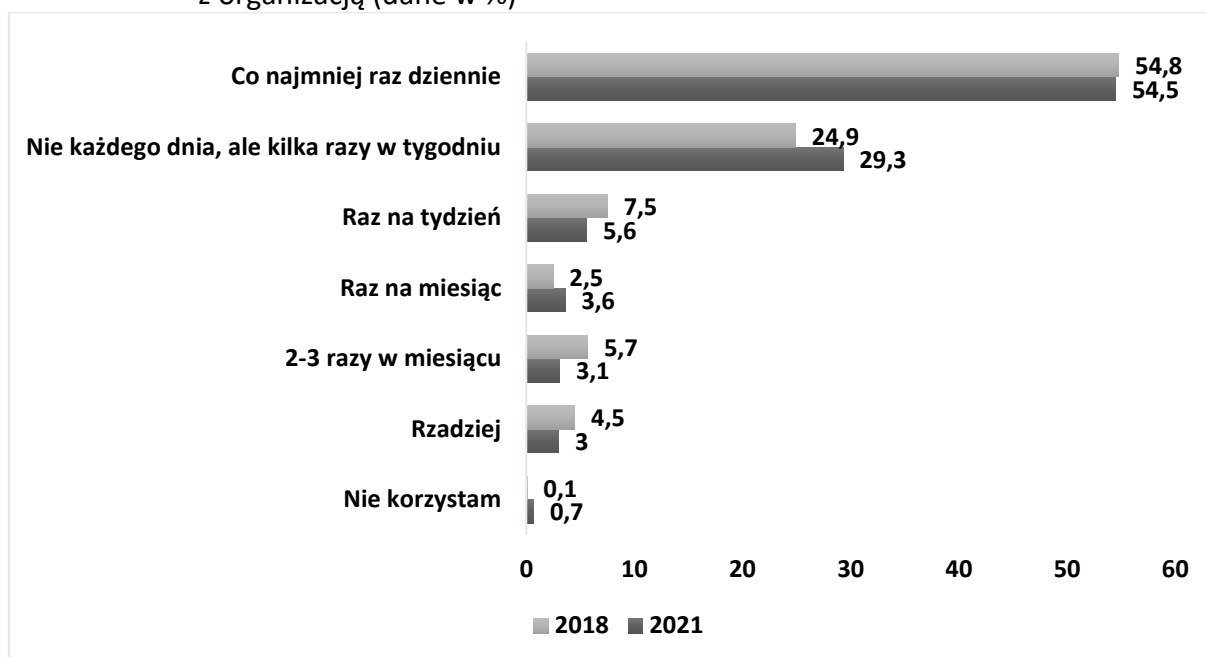
Wykres 57. Korzystanie w pracy ze sprzętu prywatnego / organizacji (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

W największej liczbie podmiotów (54,5%) korzysta się z internetu w sprawach związanych z organizacją co najmniej raz dziennie. Jest to odsetek praktycznie identyczny, jak w badaniu z 2018 roku (54,8%). W porównaniu z 2018 rokiem więcej jest natomiast osób, które korzystają z internetu w celach działania w organizacji regularnie (29,3% - wzrost o 4,4 p.p. w stosunku do wcześniejszego pomiaru).

Wykres 58. Deklarowana częstotliwość korzystania z internetu w sprawach związanych z organizacją (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

Tabela 8. Aplikacje / usługi internetowe wykorzystywane w działalności organizacji (dane w %)

Rodzaj aplikacji / usługi internetowej	Odsetek		
	2018	2021	Trend
Poczta e-mail	98,6	96,7	▼
Bankowość elektroniczna	72,4	81,7	▲
Komunikatory internetowe do komunikacji pisemnej	53,2	51,4	▼
Narzędzia do spotkań online, wideokonferencji	---	47	---
Ankiety i formularze online	15,9	31,4	▲
Współdzielona przestrzeń dyskowa na pliki (chmura)	24,4	24,8	▲
Współdzielony kalendarz	14,6	18,1	▲
Narzędzia do zarządzania projektami	14,6	15,8	▲
Narzędzia mailingowe i newsletterowe	15,3	15,1	▼
Zarządzanie kontaktami (CRM)	8,5	6,4	▼
Narzędzia do fundraisingu	0,7	3,9	▲
Narzędzia do crowdfundingu	0,9	2,8	▲
Inne	4,1	8,6	▲

Źródło: opracowanie własne

Najpopularniejszą usługą internetową, z której korzystają organizacje, pozostaje poczta e mail. Używa się jej w niemal wszystkich podmiotach (96,7%). Dużą popularnością cieszy się także bankowość elektroniczna (81,7%) oraz komunikatory internetowe do komunikacji pisemnej (51,4%). Nowym rozwiązaniem, w ograniczonym stopniu wykorzystywanym przed czasem pandemii, są narzędzia do spotkań online i wideokonferencji (47%). W organizacjach relatywnie często korzysta się także z ankiet i formularzy online (31,4%) oraz współdzielonej przestrzeni dyskowej na pliki w chmurze (24,8%). Na 13 aplikacji, poza jedną nową formułą, w ośmiu przypadkach zauważalne są wzrosty zastosowania danej usługi, a czterokrotnie – spadki.

Wśród badanych organizacji najpopularniejszymi sposobami na promocję swoich działań są prowadzenie profilu podmiotu w portalu społecznościowym (66,3%) oraz prowadzenie strony internetowej (63,5%). Nie można odnieść tych danych do wyników z 2018 roku. We wcześniejszym pomiarze organizacje wskazywały, czy były obecne w internecie, jako przykłady tej aktywności wskazując i strony internetowe, i profile w portalach społecznościowych. Deklaracje tego rodzaju aktywności składało 81,4% podmiotów.

Wśród innych rodzajów działań mających na celu komunikowanie aktywności organizacji wymienić można m.in.: organizowanie spotkań (60,6%), udział w lokalnych lub branżowych wydarzeniach, np. festynach, jarmarkach (51,8%), wieszanie plakatów, rozpowszechnianie ulotek i materiałów promocyjnych (44%) oraz wysyłkę e-maili i newslettera (41,9%).

Tabela 9. Działania promocyjne w organizacji (dane w %)

Rodzaj działania promocyjnego	Odsetek		
	2018	2021	Trend
Prowadzenie profilu organizacji w portalu społecznościowym	---	66,3	---
Prowadzenie strony internetowej	---	63,5	---
Organizowanie spotkań	59,2	60,6	▲
Udział w lokalnych lub branżowych wydarzeniach, np. festynach, jarmarkach	59,9	51,8	▼
Wieszanie plakatów, rozpowszechnianie ulotek i materiałów promocyjnych	42,8	44	▲
Wysyłka e-maili, newsletter	49,8	41,9	▼
Obecność w mediach tradycyjnych (artykuły, relacje, wywiady itd. w prasie, radiu, telewizji)	45	38,5	▼
Wysyłka listów tradycyjnych	26,6	18,8	▼
Prowadzenie kampanii w przestrzeni publicznej np. billboardy, komunikacja miejska	9,2	10,2	▲
Płatna obecność w internecie (reklamy, posty sponsorowane itd.)	12,8	9,3	▼

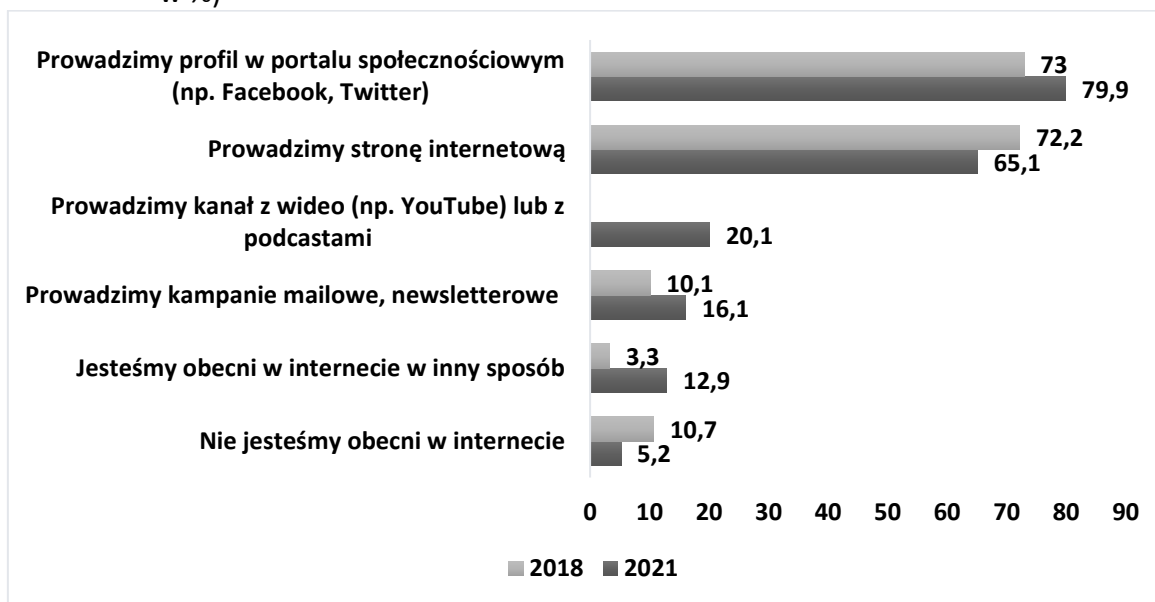
Rodzaj działania promocyjnego	Odsetek		
	2018	2021	Trend
Płatna obecność w mediach tradycyjnych (reklamy, materiały sponsorowane itd. w prasie, radiu, telewizji)	6,7	4,5	▼
Nie prowadzimy komunikacji z otoczeniem	4,8	1,7	▼
Inne działania	2,2	9	▲

Źródło: opracowanie własne

Głównymi kanałami komunikacji z odbiorcami są w organizacjach profile w portalach społecznościowych (79,9%) oraz własna strona internetowa (65,1%). Należy podkreślić, że o ile w badaniu z 2018 roku różnica między tymi wskazaniami wynosiła jedynie 0,8 p.p., w 2021 roku wyraźnie wzrosła – do 14,8 p.p. Wynika to z faktu, że organizacje zwiększają swoją aktywność w portalach społecznościowych, a zmniejszają – na stronach internetowych.

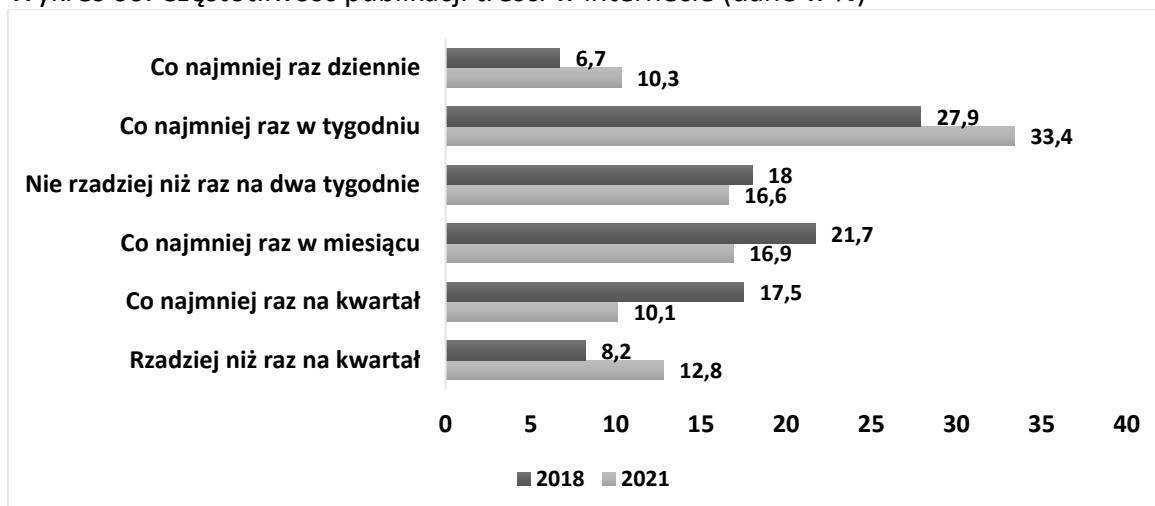
Nową formą budowania relacji z otoczeniem jest prowadzenie kanału z treściami wideo lub z podcastami. Takie działania podejmuje co piąta organizacja (20,1%). Od 2018 roku zwiększyły się także odsetki podmiotów prowadzących kampanie mailowe i newsletterowe (z 10,1% do 16,1%) oraz będące obecne w internecie w inny sposób (z 3,3% do 12,9%).

Wykres 59. Wykorzystywanie różnych kanałów online do komunikacji z odbiorcami (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

Wykres 60. Częstotliwość publikacji treści w internecie (dane w %)

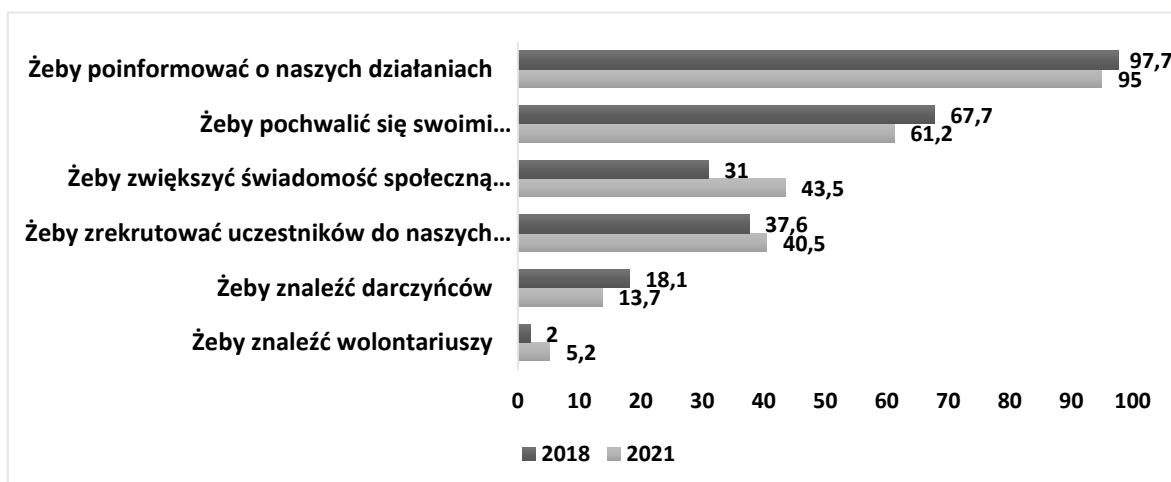

Źródło: opracowanie własne

Częstotliwość publikowania przez organizacje treści w internecie uległa zmianie pomiędzy falami badania. Co najmniej raz dziennie taką aktywność podejmuje 10,3% podmiotów (wzrost 3,6 p.p. w porównaniu do pomiaru z 2018 roku), a co najmniej raz w tygodniu – 33,4% podmiotów (wzrost o 5,5 p.p. w porównaniu do pomiaru z 2018 roku). Jednocześnie zauważalnie wzrósł odsetek organizacji publikujących treści rzadziej niż raz na kwartał (z 8,2% do 12,8%).

Informacje w internecie publikowane są przede wszystkim w celu informowania o swoich działaniach (95%) oraz chwalenia się swoimi osiągnięciami i informowania o efektach prowadzonych działań (61,2%). Pomędzy 2018 a 2021 rokiem znacząco wzrósł odsetek organizacji, dla których istotne znaczenie ma możliwość zwiększenia społecznej świadomości problemu, którym się zajmują (43,5%, wzrost o 12,5 p.p.).

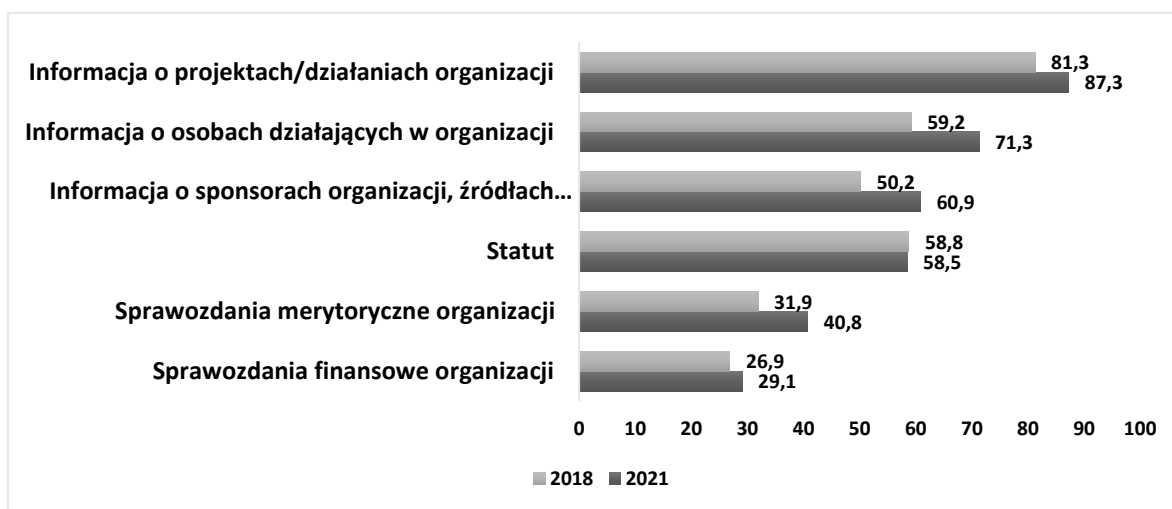
Wykres 61. Cele publikowanie przez organizację informacji w internecie (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

Organizacje są bardziej niż w 2018 roku aktywne, jeśli chodzi o udostępnianie informacji na własny temat w internecie. Najczęściej udostępnia się informacje o projektach i działaniach organizacji (87,3%), o osobach działających w organizacji (71,3%) oraz o sponsorach i źródłach finansowania (60,9%). We wszystkich tych przypadkach wartości odsetków są większe niż w 2018 roku. Podobnie jest w przypadku sprawozdawczości. Bez zmian pozostaje tylko częstotliwość informowania o statutach organizacji.

Wykres 62. Rodzaje informacji udostępnianych przez organizację w internecie (w %)

Źródło: opracowanie własne

Tabela 10. Odczuwalność poszczególnych problemów w organizacji. Średnia na skali od 1 do 4, gdzie 1 = zdecydowanie nieodczuwalne, a 4 = zdecydowanie odczuwalne

Rodzaj problemu	Odsetek		
	2018	2021	Trend
Niekorzystny wizerunek organizacji pozarządowych w oczach opinii publicznej i w mediach, brak zaufania do organizacji pozarządowych	1,87	3,21	▲
Brak współpracy lub konflikty w środowisku organizacji pozarządowych	2,09	3,21	▲
Konkurencja ze strony innych organizacji pozarządowych	2,09	3,17	▲
Terminowa realizacja zobowiązań wynikających z umów związanych z prowadzonymi projektami	---	3,15	---
Zarządzanie i komunikacja z zespołem	---	3,1	---
Prowadzenie działalności gospodarczej lub odpłatnej	---	3,06	---
Nadmierna kontrola ze strony administracji publicznej	2,15	2,98	▲
Terminowe wywiązywanie się z obowiązków formalnych, np. zatwierdzenie sprawozdania finansowego, zwołanie walnego itp.	---	2,87	---
Niedoskonałość lub brak przepisów regulujących działania organizacji	2,22	2,85	▲
Dostosowanie organizacji do wymogów dostępności	---	2,84	---
Zapewnienie ciągłości usług świadczonych na rzecz odbiorców organizacji	---	2,82	---
Trudności w dostępie do lokalu odpowiedniego do działalności organizacji	2,28	2,8	▲
Znużenie liderów organizacji, „wypalenie” osób zaangażowanych w jej prace	2,38	2,76	▲
Niejasne reguły współpracy organizacji z administracją publiczną	2,36	2,71	▲
Utrzymanie płynności finansowej	---	2,7	---
Trudności w utrzymaniu dobrego personelu, wolontariuszy	2,6	2,64	▲
Nadmiernie rozbudowana biurokracja administracji publicznej	2,77	2,3	▼
Brak osób gotowych bezinteresownie angażować się w działania organizacji	---	2,29	---
Trudności w zdobywaniu funduszy lub sprzętu niezbędnego do prowadzenia działań organizacji	2,78	2,27	▼
Nadmiernie skomplikowane formalności związane z korzystaniem ze środków grantodawców, sponsorów lub z funduszy Unii Europejskiej	3,05	2,17	▼

Rodzaj problemu	Odsetek		
	2018	2021	Trend
Brak osób gotowych bezinteresownie angażować się w działania organizacji	2,83	---	---
Brak poczucia bezpieczeństwa prowadzenia organizacji	2,09	---	---

Źródło: opracowanie własne

Wyraźnie zauważalne są spadki wartości średnich w większości wymiarów oceny obecnej sytuacji organizacji w porównaniu do pomiaru z 2018 roku. Dotyczą one tak ważnych wymiarów działania, jak jakość usług (-0,3 na skali 1-10), wizerunek społeczny i reputacja (-0,34), jakość zarządzania finansami (-0,27) i zdolność do konkutowania z innymi podmiotami (-0,23). Istotna poprawa zaszła natomiast w wymiarze oceny poziomu zarobków (+0,21). Wymiar zarobkowy nadal jednak oceniany jest w kategoriach największego problemu (4,6) i wyraźnie ustępuje aspektom ocenionym najlepiej (na 7-8 punktów).

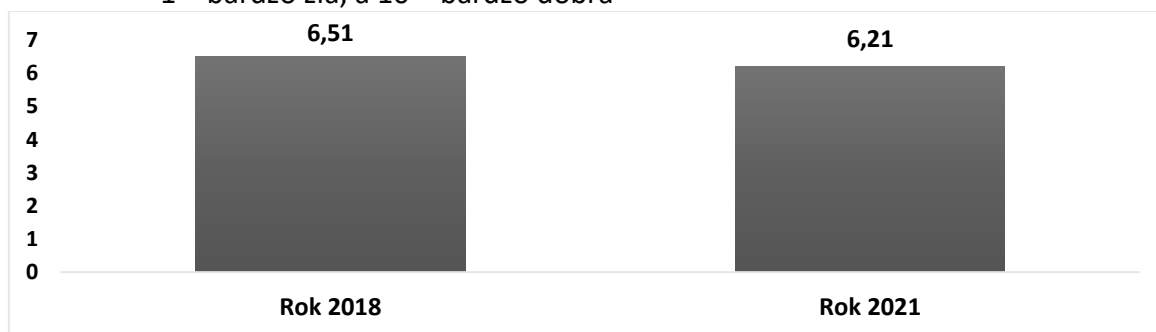
Tabela 11. Ocena elementów obecnej sytuacji organizacji na skali od 1 do 10, gdzie 1 = bardzo zła, a 10 = bardzo dobra

Rodzaj problemu	Odsetek		
	2018	2021	Trend
Jakość usług świadczonych przez Państwa organizację	8,39	8,09	▼
Kompetencje osób zaangażowanych w działania organizacji: pracowników, osób pracujących społecznie, członków, władz	7,92	7,74	▼
Wizerunek społeczny/reputację Państwa organizacji	8	7,66	▼
Jakość zarządzania finansami w Państwa organizacji	7,47	7,2	▼
Zaangażowanie osób w działania organizacji: pracowników, osób pracujących społecznie, członków, władz	---	6,97	---
Zdolność Państwa organizacji do konkutowania z innymi podmiotami	6,75	6,52	▼
Wpływ Państwa organizacji na rozwiązywanie ważnych problemów (lokalnych, społecznych)	6,5	6,32	▼
Poziom współpracy pomiędzy Państwa organizacją a innymi, podobnymi organizacjami	5,91	5,98	▲
Poziom współpracy pomiędzy Państwa organizacją a instytucjami publicznymi i samorządowymi	6,05	5,98	▼
Sytuacja finansowa Państwa organizacji	5,24	5,26	▲
Stan i poziom wyposażenia Państwa organizacji	5,29	5,14	▼
Poziom zarobków w Państwa organizacji	4,39	4,6	▲

Źródło: opracowanie własne

Ocena kondycji organizacji za minione 12 miesięcy jest wyższa od przeciętnej – wynosi 6,21. Jest też niższa od wartości wskaźnika uzyskanego w badaniu z roku 2018. Wówczas wynosił on 6,51.

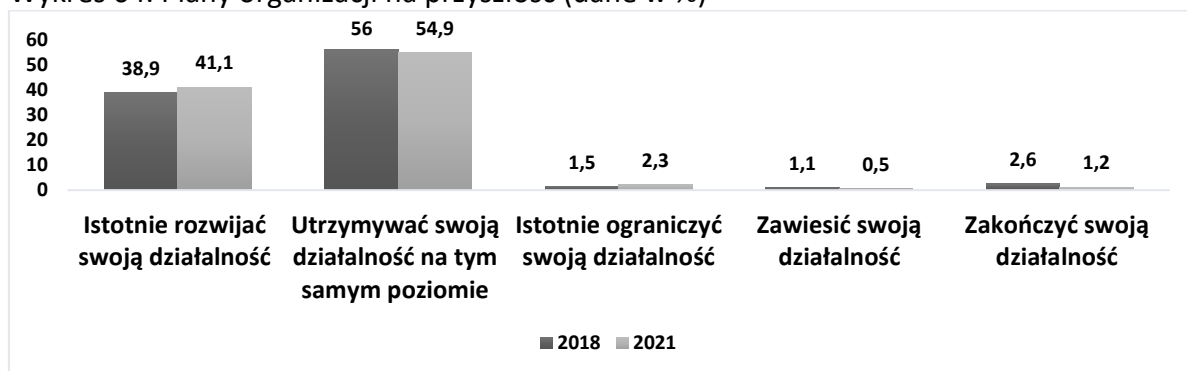
Wykres 63. Ocena kondycji organizacji za minione 12 miesięcy na skali od 1 do 10, gdzie 1 = bardzo zła, a 10 = bardzo dobra

Źródło: opracowanie własne

Najczęściej organizacje planują utrzymać swoją aktualną działalność na tym samym poziomie (54,9%). 41,1% podmiotów ma w planach istotnie rozwinąć działalność. Śladowa jest liczba organizacji, które zakładają ograniczenia, zawieszanie lub kończenie prowadzonej działalności. Wyniki z 2021 roku są w znacznej mierze zbliżone do tych uzyskanych w pomiarze za 2018 rok.

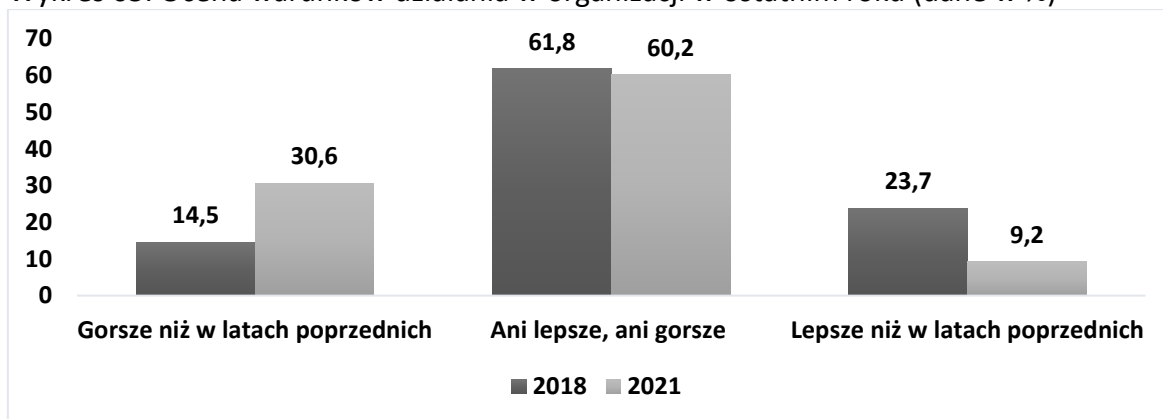
Wykres 64. Plany organizacji na przyszłość (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

Największa grupa organizacji uważa, że warunki działania w podmiocie w ostatnim roku nie były ani lepsze, ani gorsze niż w poprzednich latach (60,2%). Wyraźnie natomiast widać, że odsetek organizacji krytycznie oceniających obecną sytuację względem poprzednich lat jest znacznie większy w porównaniu do pomiaru z 2018 roku (30,6%, tj. 16,1 p.p. więcej niż we wcześniejszym pomiarze). Analogicznie spadł odsetek organizacji, które uważają, że warunki działania były lepsze niż w poprzednich latach (z 23,7% do 9,2%).

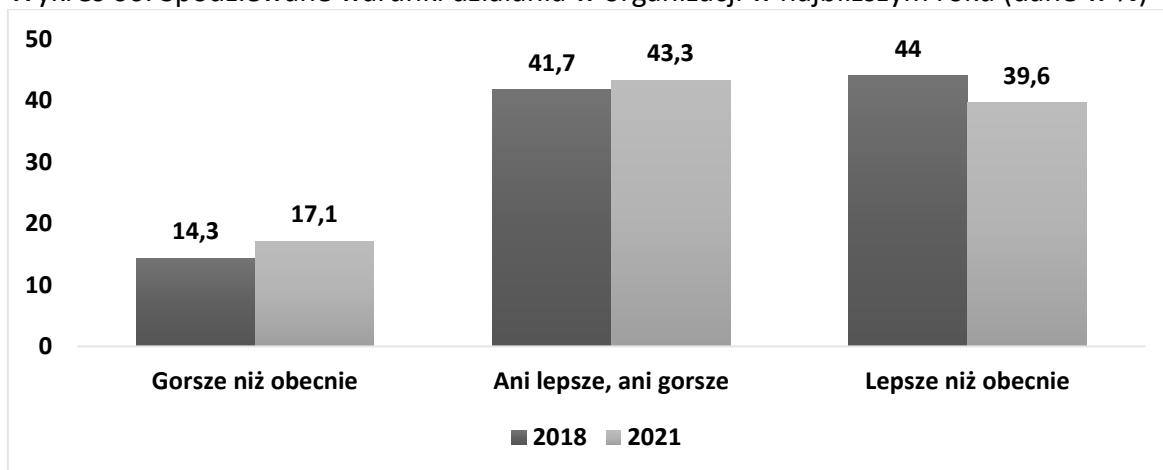
Wykres 65. Ocena warunków działania w organizacji w ostatnim roku (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

Organizacje są za to bardziej optymistyczne, jeśli chodzi o przyszłość. 39,6% podmiotów stoi na stanowisku, że przyszły rok będzie lepszy niż obecny. Jest to jednak spadek względem pomiaru z 2018 roku, gdy taką deklarację złożyło 44% organizacji.

Wykres 66. Spodziewane warunki działania w organizacji w najbliższym roku (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

Organizacje o sektorze

Organizacje proszone były o ustosunkowanie się do stwierdzeń na temat polskiego sektora pozarządowego i jego społecznego oddziaływania. Uzyskane wyniki wskazują na wzrost krytycznego zdania na temat uwarunkowań działań w trzecim sektorze. Zwiększył się poziom identyfikacji ze stwierdzeniami takim, jak: „większość ludzi w Polsce nie rozumie na czym polega działalność organizacji pozarządowych” (+0,4 na skali 1-5), „w Polsce trudno mówić o istnieniu sektora pozarządowego jako wspólnoty organizacji – istnieją wyłącznie poszczególne organizacje realizujące swoje cele” (+0,39) i „współpraca między różnymi organizacjami jest wysoce utrudniona lub wręcz niemożliwa ze względu na podziały polityczne w polskim społeczeństwie” (+0,26).

Tabela 12. Opinie na temat polskiego sektora pozarządowego. Średnie na skali od 1 do 5, gdzie 1 = zdecydowanie nie zgadzam się z podanym stwierdzeniem, a 5 = zdecydowanie zgadzam się z podanym stwierdzeniem.

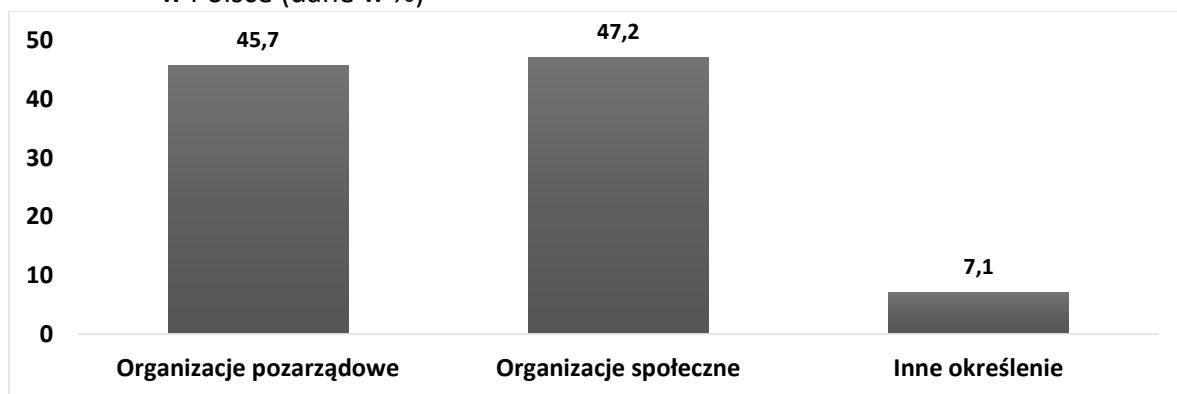
Opinie na temat polskiego sektora pozarządowego	Odsetek		
	2018	2021	Trend
Większość ludzi w Polsce nie rozumie na czym polega działalność organizacji pozarządowych	3,34	3,74	▲
W Polsce trudno mówić o istnieniu sektora pozarządowego jako wspólnoty organizacji – istnieją wyłącznie poszczególne organizacje realizujące swoje cele	3,18	3,57	▲
Kryzys klimatyczny powinien być ważnym tematem dla polskich organizacji pozarządowych	---	3,55	---
Wpływ organizacji pozarządowych na życie społeczne w mojej okolicy zwiększa się	3,48	3,46	▼
Organizacje pozarządowe mają ogólnie duży wpływ na rozwiązywanie ważnych problemów społecznych w skali kraju	3,34	3,43	▲
Współpraca między różnymi organizacjami jest wysoce utrudniona lub wręcz niemożliwa ze względu na podziały polityczne w polskim społeczeństwie	2,93	3,19	▲
Każda organizacja powinna dbać przede wszystkim o własny rozwój, więc nie ma sensu tworzyć wizji rozwoju całego sektora	2,53	2,44	▼

Źródło: opracowanie własne

Nieznacznie więcej podmiotów uważa, że lepiej charakter działania organizacji w Polsce oddaje określenie „organizacje społeczne” (47,2%). Za wariantem „organizacje pozarządowe” opowiada się w tym kontekście 45,7% organizacji. 7,1% podmiotów preferowałoby inne określenie na organizacje.

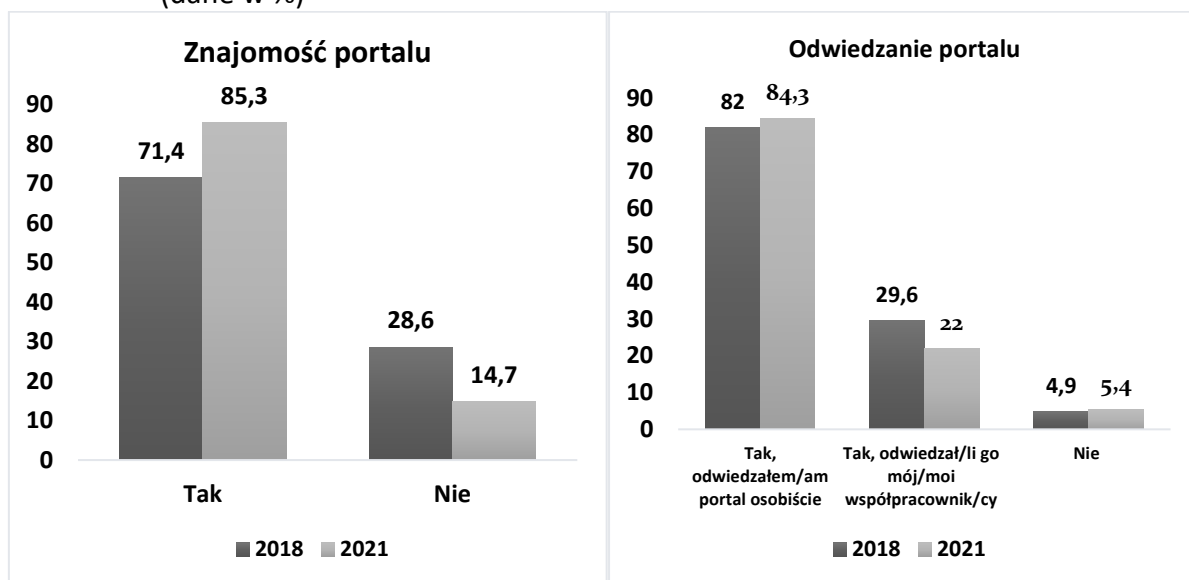
Wśród organizacji zwiększyła się znajomość portalu ngo.pl (z 71,4% w 2018 roku do 85,3% w 2021 roku). Skala korzystania z portalu nie uległa zasadniczej zmianie. Wzrósł o 2,3 p.p. (do 84,3%) odsetek osób, które odwiedzały portal osobiście, spadł za to wskaźnik deklaracji dotyczący odwiedzin dokonywanych przez współpracowników (z 29,6% w 2018 roku do 22% w 2021 roku).

Wykres 67. Opinie na temat kategorii lepiej oddającej charakter działania organizacji w Polsce (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

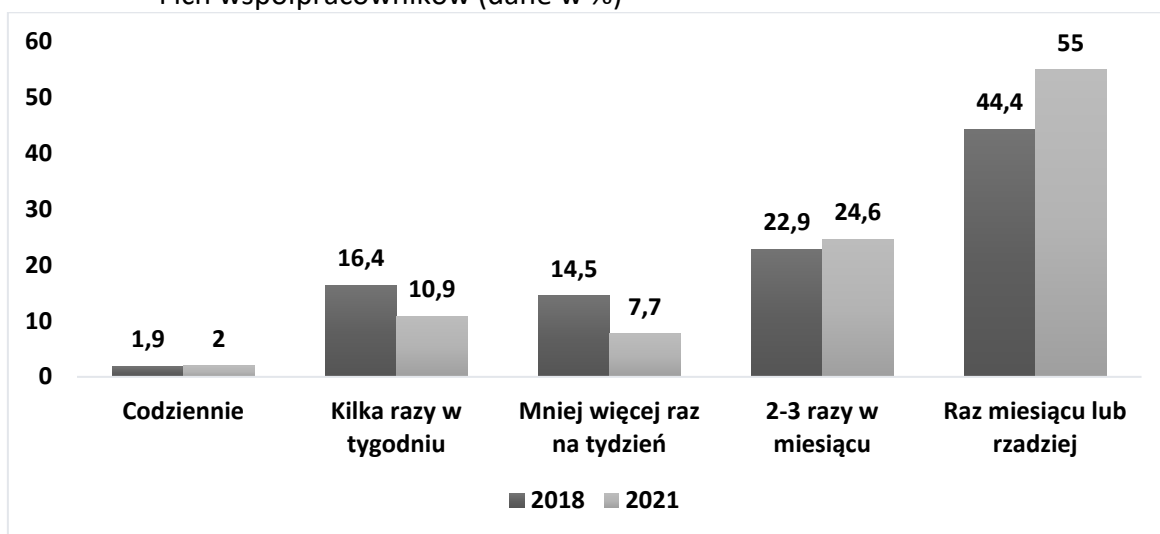
Wykres 68. Znajomość i odwiedzanie portalu organizacji pozarządowych ngo.pl (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

Częstotliwość odwiedzania portalu ngo.pl w organizacjach spadła między 2018 a 2021 rokiem. Kilka razy w tygodniu odwiedza portal 10,9% podmiotów (16,4% w 2018 roku), a 55% – raz w miesiącu lub rzadziej (44,4% w 2018 roku).

Wykres 69. Deklarowana częstotliwość odwiedzania portalu ngo.pl przez respondentów i ich współpracowników (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

Aneks. Szczegółowe pola działalności organizacji

Tabela 13. Szczegółowe pola działalności organizacji (dane w %) [wyniki tylko dla organizacji, które działają w danym obszarze]

Obszar działalności	Odsetek		
	2018	2021	Trend
1. Kultura i sztuka			
A. Środki masowego przekazu, produkcja telewizyjna lub radiowa, wydawanie czasopism lub książek	12,8	18,4	▲
B. Sztuki plastyczne, malarstwo, rzeźba, fotografia, architektura, wzornictwo itp.	26,5	27,6	▲
C. Działalność teatralna, taniec	20,4	19,1	▼
D. Działalność muzyczna	19,3	44	▲
E. Działalność filmowa	7,5	18,8	▲
F. Ochrona zabytków i miejsc pamięci narodowej, podtrzymywanie tradycji narodowych	35,9	12,2	▼
G. Podtrzymywanie zwyczajów, praktyk oraz tradycji lokalnych i regionalnych, kultura ludowa	46,6	32,1	▼
H. Prowadzenie ośrodka kultury, biblioteki, muzeum	5,2	15,9	▲
I. Animacja i edukacja kulturalna	43,7	49,4	▲
J. Organizacja lokalnych wydarzeń kulturalnych, świąt, festiwali, festynów	68,3	54,4	▼
X. Inne działania w tej dziedzinie	8,2	34,4	▲
2. Sport, turystyka, rekreacja, hobby			
A. Prowadzenie zajęć w zakresie kultury fizycznej i sportu, organizowanie zawodów sportowych, prowadzenie obiektów sportowych	56,8	79,1	▲
B. Organizowanie imprez turystycznych i rekreacyjnych, prowadzenie obiektów służących turystyce lub rekreacji	49,5	45	▼
C. Działalność hobbystyczna, kluby i koła zainteresowań kierujące działania do własnych członków, kluby członkowskie, kluby kolekcjonerów	32,7	29,6	▼
X. Inne działania w tej dziedzinie	10,4	20,1	▲
3. Edukacja i wychowanie			
A. Edukacja i opieka przedszkolna, prowadzenie przedszkoli	6,8	7	▲

Obszar działalności	Odsetek		
	2018	2021	Trend
B. Prowadzenie szkół podstawowych lub średnich	8,4	14	▲
C. Rozwój szkolnictwa wyższego, działania edukacyjne skierowane do studentów	6,1	0	▼
D. Prowadzenie działalności wychowawczej i formacyjnej dzieci i młodzieży, np. harcerstwo	13,7	20,5	▲
E. Edukacja pozalekcyjna, prowadzenie zajęć dodatkowych, warsztatów, konkursów, spotkań dla dzieci i młodzieży	71,4	72,3	▲
F. Edukacja dorosłych, uniwersytety trzeciego wieku, szkolenia uzupełniające i kursy, kształcenie ustawiczne	22,9	24,8	▲
X. Inne działania w tej dziedzinie	25,2	48	▲
4. Badania naukowe, działalność badawczo-rozwojowa			
A. Wspomaganie rozwoju techniki, wynalazczości i innowacyjności	38,4	40	▲
B. Wspomaganie i prowadzenie badań naukowych	70,6	80,1	▲
X. Inne działania w tej dziedzinie	26,5	20,1	▼
5. Ochrona zdrowia			
A. Promocja zdrowia, profilaktyka i edukacja zdrowotna	76,9	56	▼
B. Krwiodawstwo	9,3	5,6	▼
C. Opieka szpitalna lub ambulatoryjna (przychodnie, poradnie, gabinety), badania medyczne (np. RTG, EKG, mammografia etc.)	3	10,1	▲
D. Rehabilitacja i terapia – prowadzenie lub wsparcie finansowe; opieka długoterminowa (zakłady opiekuńcze, hospicja)	17,4	27,8	▲
E. Dystrybucja lub wsparcie finansowe zakupu leków, materiałów i sprzętu medycznego	6,8	14,5	▲
F. Prowadzenie interwencji kryzysowej lub wsparcia psychologicznego	23,3	15,3	▼
G. Ratownictwo medyczne	22	0	▼
X. Inne działania w tej dziedzinie	17,2	33,3	▲
6. Usługi socjalne, pomoc społeczna			
A. Prowadzenie lub wspieranie domów dziecka, rodzin zastępczych, usługi adopcyjne, pomoc sierotom	22,6	10,1	▼

Obszar działalności	Odsetek		
	2018	2021	Trend
B. Wsparcie dla dzieci i młodzieży (zaniedbanej, z rodzin ubogich, dzieci ulicy), opieka nad nimi	52,1	33,3	▼
C. Działania wspomagające rodziny (w tym osoby samotnie wychowujące dzieci) niewydolne wychowawczo, znajdujące się w trudnej sytuacji materialnej, pomoc rodzinom wielodzietnym, interwencje w przypadku przemocy w rodzinie	53,2	27,2	▼
D. Pomoc osobom skrajnie ubogim	39,9	21,7	▼
E. Pomoc osobom bezdomnym, w tym prowadzenie schronisk	25,7	22,5	▼
F. Pomoc osobom uzależnionym lub ich bliskim, profilaktyka uzależnień	32,5	29,1	▼
G. Pomoc uchodźcom	4,5	7,2	▲
H. Inna niż medyczna pomoc osobom niepełnosprawnym	28,1	48,8	▲
I. Inna niż medyczna pomoc osobom chorym	10,5	28,7	▲
J. Pomoc osobom starszym	36,3	42,1	▲
K. Pomoc więźniom, pomoc postpenitencjarna, resocjalizacja	10	5,1	▼
L. Pomoc ofiarom klęsk żywiołowych i wypadków losowych w Polsce	4,5	8,3	▲
M. Zorganizowana dystrybucja darów rzeczowych, odzieży i żywności (w tym np. Banki Żywności) oraz wsparcia finansowego (pożyczki, zasiłki etc.)	29,8	23,4	▼
X. Inne działania w tej dziedzinie	28,6	18,9	▼
7. Ratownictwo, bezpieczeństwo, obronność			
A. Ratownictwo (pożarnicze, górskie, wodne)	83,5	100	▲
B. Zapobieganie przestępczości, ochrona bezpieczeństwa publicznego	12,7	0	▼
C. Obronność państwa	12,7	100	▲
D. Działania na rzecz kombatantów i osób represjonowanych	12,7	100	▲
X. Inne działania w tej dziedzinie	21,4	0	▼
8. Rynek pracy, zatrudnienie, aktywizacja zawodowa			
A. Pośrednictwo pracy	6	0	▼
B. Doradztwo zawodowe	23,4	0	▼

Obszar działalności	Odsetek		
	2018	2021	Trend
C. Szkolenia, kursy zawodowe	59,7	0	▼
D. Aktywizacja zawodowa	59	0	▼
E. Praca chroniona, zatrudnienie wspomagane / socjalne. Zatrudnienie, tworzenie stałych miejsc pracy	10,6	0	▼
F. Inne niż wspomaganie/socjalne tworzenie miejsc pracy, organizowanie pracy tymczasowej, praktyk, staży	12,7	0	▼
G. Usługi na rzecz instytucji rynku pracy	19,6	0	▼
X. Inne działania w tej dziedzinie	19,8	0	▼
9. Ochrona środowiska, ekologia			
A. Redukcja i kontrola zanieczyszczeń, recykling	6	28,4	▲
B. Ochrona zasobów naturalnych (wód, powietrza, kopalin)	26	10	▼
C. Ochrona środowiska przyrodniczego, ochrona lasów, rezerwatów przyrody, parków narodowych, ogrodów miejskich etc.	36	48,6	▲
D. Ochrona i opieka nad zwierzętami, usługi weterynaryjne	24,2	33,1	▲
E. edukacja ekologiczna, promocja idei rozwoju zrównoważonego	77,8	33	▼
F. Działania na rzecz zwiększania świadomości zagrożenia związanego z kryzysem klimatycznym	---	10	▲
X. Inne działania w tej dziedzinie	13	23	▲
10. Rozwój lokalny w wymiarze społecznym i ekonomicznym			
A. Animowanie działań wspólnot lokalnych, działania sąsiedzkie, samopomoc sąsiedzka	82,7	61,7	▼
B. Rozwój terenów wiejskich, rolnictwa	18,3	21,9	▲
C. Rozwój terenów miejskich, ruchy miejskie	29,1	39,8	▲
D. Lokalny rozwój ekonomiczny, rozwój lokalnej przedsiębiorczości lub infrastruktury finansowej, usługi finansowe/doradcze dla przedsiębiorstw	18,7	24,7	▲
E. instytucje wzajemnościowe, spółdzielcze, przedsiębiorstwa ekonomii społecznej	9,4	10,5	▲
F. Rozwój lokalnej infrastruktury technicznej – drogi, transport, wodociągi, telefonizacja, upowszechnianie dostępu do internetu etc.	11,5	4,6	▼

Obszar działalności	Odsetek		
	2018	2021	Trend
G. Mieszkalnictwo, budownictwo w tym budownictwo socjalne	3,8	5,9	▲
X. Inne działania w tej dziedzinie	14,7	50,5	▲
11. Prawo i jego ochrona, prawa człowieka, działalność na rzecz równouprawnienia, działalność polityczna			
A. Rzecznictwo – aktywne, publiczne działania w obronie interesów poszczególnych środowisk (np. niepełnosprawnych, starszych, dzieci etc.)	47,3	66,5	▲
B. Ochrona praw i wolności człowieka, ochrona mniejszości, troska o zapewnienie równości szans, przeciwdziałanie dyskryminacji	60,7	100	▲
C. Działalności na rzecz równych praw kobiet i mężczyzn	56,6	66,5	▲
D. Ochrona praw konsumenckich	34,6	66,5	▲
E. Edukacja i informacja obywatelska, promocja postaw obywatelskich i wartości demokratycznych	60,6	66,5	▲
F. Usługi poradnicze w dziedzinie uprawnień	42,5	66,5	▲
G. Pomoc ofiarom przestępstw	15,8	33,5	▲
H. Działalność o charakterze politycznym, agitacja wyborcza, organizowanie i prowadzenie partii i ugrupowań politycznych	7,9	0	▼
I. Kontrola standardów w życiu publicznym, działania antykorupcyjne, działania strażnicze	55,8	66,5	▲
X. Inne działania w tej dziedzinie	0	0	---
12. Wsparcie dla instytucji, organizacji pozarządowych i inicjatyw obywatelskich			
A. Finansowe wspieranie organizacji pozarządowych i inicjatyw obywatelskich	35,4	56,1	▲
B. Informacyjne, szkoleniowe wspieranie innych instytucji, organizacji pozarządowych i inicjatyw obywatelskich, badania organizacji pozarządowych i aktywności obywatelskiej	49,8	56,1	▲
C. Promocja i wspieranie wolontariatu oraz filantropii	63	56,1	▼
D. Reprezentowanie interesów organizacji pozarządowych, wpływanie na zmiany systemowe w sferze działalności społecznej	41,7	71,8	▲

Obszar działalności	Odsetek		
	2018	2021	Trend
X. Inne działania w tej dziedzinie	11,6	43,9	▲
13. Działalność międzynarodowa			
A. Programy wymiany doświadczeń, kojarzenie partnerów dla wspólnych przedsięwzięć	100	0	▼
B. Działania związane z integracją europejską	77,8	0	▼
C. Pomoc rozwojowa prowadzona na terenie innych krajów	23,2	0	▼
D. Pomoc ofiarom wojen, klęsk żywiołowych i katastrof humanitarnych za granicą	10,6	0	▼
E. Międzynarodowe działania na rzecz praw człowieka i pokoju na świecie	11,6	0	▼
F. Pomoc Polakom i Polonii za granicą, promocja Rzeczypospolitej Polskiej poza jej granicami	0	0	---
X. Inne działania w tej dziedzinie	0	0	---
14. Podtrzymywanie / upowszechnianie tożsamości narodowej			
A. Działania na rzecz mniejszości narodowych i etnicznych oraz języka regionalnego	39,8	38,1	▼
B. Pielęgnowanie polskości oraz rozwój świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej	93,9	81	▼
X. Inne działania w tej dziedzinie	7,9	19	▲
15. Sprawy zawodowe, pracownicze, branżowe			
A. Stowarzyszenia i organizacje członkowskie biznesu	37	47,2	▲
B. Izby i stowarzyszenia zawodowe	15,2	26,6	▲
C. Związki zawodowe	24,1	0	▼
X. Inne działania w tej dziedzinie	63	26,3	▼

Źródło: opracowanie własne

BADANIE JAKOŚCIOWE

Wstęp

W roku 2021 Samorząd Województwa Pomorskiego na wniosek Fundacji RC i Pomorskiej Sieci Centrów Organizacji Pozarządowych zlecił wykonanie badania kondycji trzeciego sektora w województwie pomorskim Stowarzyszeniu KLON/JAWOR z Warszawy. Stowarzyszenie już kilkakrotnie wspierało Województwo Pomorskie w prowadzeniu tego typu badań. Badanie miało charakter ilościowy. Zostało wykonane na specjalnie dobranej, reprezentatywnej próbie 201 podmiotów. We wrześniu 2022 roku Fundacja RC otrzymała zlecenie przeprowadzenia dodatkowego badania o charakterze jakościowym dotyczącego tego samego zagadnienia czyli kondycji trzeciego sektora w województwie pomorskim, które ma być uzupełnieniem wyników badania ilościowego. Badanie to ze względów czasowych i finansowych miało wymiar ograniczony do dwóch spotkań fokusowych i ośmiu wywiadów z ekspertami. Łącznie w obu formach badawczych uzyskano opinię od 21 osób. Byli to: dwaj profesorzy nauk społecznych, zaangażowani w sprawy sektora obywatelskiego; dyrektor PCPR; dwóch pełnomocników burmistrza i prezydenta d/s organizacji pozarządowych z małego i dużego ośrodka; radny rady powiatowej/prezes fundacji; wiceprzewodniczący powiatowej rady senioralnej; członek powiatowej rady organizacji pozarządowych; doradca w COP/wiceprezes fundacji; wieloletni prezes Stowarzyszenia; członkini Pomorskiej Rady Organizacji Pozarządowych; wiceprezydent dużego miasta; 7 szefów lokalnych organizacji z Sopotu, Lęborka, Kwidzyna, Malborka, Starogardu Gd., Gdańska, Wejherowa, w tym przewodniczący jednej z nielicznych branżowych federacji wojewódzkich.

Jak widać, spektrum osób biorących udział w badaniu jest szerokie i trafnie odzwierciedla charakter pomorskiego trzeciego sektora. Ta część badania i powstający w ten sposób obraz pomorskich organizacji nie jest sumą doświadczeń pojedynczych podmiotów testowanych w badaniu ilościowym. Stanowi pewną refleksję nad całością – w skali gminy, powiatu czy całego województwa, przy czym opinie i refleksje ekspertów w dużej mierze potwierdzają wyniki badania ilościowego. Poprzez spojrzenie z dystansu nadają im interpretację, o jaką trudno w badaniach ilościowych obejmujących poszczególne organizacje.

Scenariusz wywiadu grupowego i spotkań indywidualnych zawierał 10 najistotniejszych dla sektora NGO zagadnień (scenariusz w załączeniu). Poprzez charakterystykę tych zagadnień, staraliśmy się opisać kondycję organizacji w regionie. Poza krótkim zestawieniem najważniejszych opinii, zestawem konkluzji i rekomendacji końcowych w opracowaniu zamieściliśmy cytaty z wypowiedzi uczestników badania. Są to wypowiedzi anonimowe, stanowiące ilustrację tez stawianych w raporcie.

Ocena ogólna kondycji trzeciego sektora

Zacznijmy od cytatu:

„Słabo, w skali od 1 do 10 daję 2,5. Myślę, że jest sporo dobrych relacji między organizacjami, dużo doświadczenia, trochę zaufania, ale do poszczególnych osób, a nie instytucji. A cała reszta jest jak nie do zmiany, to do dużej naprawy”.

Generalnie sytuacja organizacji oceniana jest jako słaba, ale różni się znacząco w zależności od kilku czynników. Jeśli chodzi o organizacje duże, z dużym doświadczeniem, to ich największym problemem jest utrzymanie profesjonalnego zespołu, który często edukowany był wiele lat, a przez niemożność zapewnienia atrakcyjnych płac osoby najlepiej przygotowane merytorycznie trafiają do innych sektorów – do biznesu lub do administracji.

Stała wymiana kadry źle wpływa na stabilność organizacji. Wymaga to bowiem rozpoczynania pracy edukacyjnej od nowa. Zmienność osób i nieatrakcyjny system wynagradzania nie pozwalają rozwijać się również małym organizacjom, które często mają świetne pomysły, ale ich potencjał jest zbyt niski, aby je zrealizować. W krótkiej perspektywie działającym na niewielką skalę podmiotom może być łatwiej prowadzić działalność, ponieważ nie muszą one ponosić tak dużego wysiłku na zabezpieczenie wysokich kosztów funkcjonowania. To samo dotyczy lokali i ogólnych kosztów, które w dużych organizacjach są w ostatnim okresie ogromnym obciążeniem.

Jeśli chodzi o obszary działania, organizacje zajmujące się świadczeniem usług, na które jest największe społeczne zapotrzebowanie, kontraktujące zlecenia z partnerami publicznymi, mają zazwyczaj dostęp do stałych środków, czasami w ramach wieloletnich kontraktów. W obecnym systemie prawnym część podmiotów pełni szczególną funkcję. Ich trwanie zabezpieczają ustawy, a konieczność realizacji wyznaczonych prawem zadań przez państwo sytuuje je w kategorii niezbędnych i zapewnia podstawowe środki (np. organizacje zajmujące się edukacją mniejszości).

Organizacje zaangażowane w integrację i animację społeczną, które nie kontraktują zadań publicznych, borykają się z ciągłymi kłopotami poszukiwania środków na wdrażanie innowacyjnych rozwiązań. Projektowa „kroplówka” uniemożliwia im rozwój, nastawiając na przetrwanie. Nieprzypadkowo jeden z wiodących projektów finansowany przez samorząd województwa nastawiony na wspieranie społeczeństwa obywatelskiego nosi nazwę „Survival pozarządowy”.

Szczególnie trudna wydaje się sytuacja organizacji w mniejszych ośrodkach, gdzie lokalny samorząd nie dysponuje dużą pulą środków finansowych i dodatkowo niezbyt chętnie oddaje inicjatywę aktywnym obywatelom, a organizacje nie mają wystarczających umiejętności i wiedzy o istniejących zewnętrznych możliwościach pozyskiwania zasobów i rozwoju. Nie mają także odwagi takiego rozwoju planować.

W tych środowiskach, w których integracja lokalna jest historycznie dość silna, wytwarzają się lokalne układy naturalnych powiązań i wzajemnego zaufania. Przedstawiciele samorządu i lokalnego biznesu wywodzą się z organizacji lub jednocześnie pełnią różne funkcje w środowisku lokalnym, lepiej rozumiejąc potrzeby lokalnych podmiotów. Są też gotowi wspierać je, przynajmniej w podstawowym zakresie. Pomaga to organizacjom w osiągnięciu pewnego poziomu stabilności instytucjonalnej.

Wpływ na rozwój oraz jego kierunek mają uwarunkowania polityczne. Część organizacji straciła możliwości finansowania, powstały jednak inne, które dość łatwo pozyskują środki od instytucji państwowych. Choć środków na funkcjonowanie organizacji przybyło, ponieważ zostały uruchomione nowe źródła finansowania, nie wszyscy mają do nich równy dostęp, między innymi z uwagi na fakt, że kierunkowe priorytety działań zostały przesunięte. Trudność w prowadzeniu działań przez organizacje zwiększyła się też w związku z wieloma negatywnymi zjawiskami ekonomicznymi oraz niepewnością wywołaną wojną w Ukrainie.

Wśród ekspertów pojawiły się głosy na temat likwidacji organizacji, które funkcjonują w legalnym rejestrze, ale nie podejmują żadnej faktycznej aktywności (w rejestrze w województwie pomorskim znajduje się blisko 9 tysięcy organizacji). Argumentowano, że należy dokonać przeglądu struktur organizacji, co pozwoliłoby to na urealnienie potencjału trzeciego sektora w skali regionu. Podkreślano także ogólnie niski poziom kondycji organizacji w województwie pomorskim.

„Reanimacja trupa nie pomoże. Likwidacja tych organizacji, które nie działają, ale wspieranie nowych form, czy grup nieformalnych. Najbardziej naturalne jest tworzenie stowarzyszeń, ale jest trend przechodzenia ze stowarzyszeń do fundacji.”

„Myślę, że kondycja ogólnie jest słaba. Niewiele organizacji zatrudnia pracowników na umowę o pracę, nadal większość umów to zlecenia, jeśli oczywiście organizacje mogą sobie pozwolić na zatrudnienie pracowników. Odczuwam wszechobecne wypalenie wśród działaczy społecznych, a szczególnie tych z wieloletnim doświadczeniem w sektorze obywatelskim. To wypalenie to jest po prostu zmęczenie ciągłą walką o fundusze, podtrzymywaniem zaangażowania w swojej organizacji, a także różnymi problemami systemowymi, w tym próby podejmowania współpracy z samorządem na zasadach, które często mają niewiele wspólnego z zasadą pomocniczości”.

Jak ostatnie kryzysy zmieniły sektor pozarządowy w województwie pomorskim?

W większości opinii ekspertów pandemia wywarła negatywny wpływ na działania obywatelskie. Znacząca część organizacji przygasała, przerwała swoje działania, a niektóre w ogóle nie wróciły do wcześniejszej aktywności. Zerwane zostały kontakty, zamrożeniu uległy rozmaite aktywności. Chwilowy kryzys dotknął prawie wszystkich. Mimo to część organizacji niezwykle szybko zmobilizowała się do działania. Niektóre aktywności ćwiczone w pandemii zadziałały wobec uchodźców (sieć kontaktów, możliwości zdalnego komunikowania się). Już w pandemii część organizacji odkryła inne niż dotychczas pola aktywności, a wojna i kryzys uchodźczy „rozpętały” ogromną falę aktywności, uzasadniając powrót do aktywności po zamknięciu się w czasie pandemii.

W obu przypadkach okazało się, że to, co organizacje mają najlepszego do zaoferowania, to umiejętności nawiązywania kontaktów i rozpoznane zasoby wolontariatu. Okazało się, że w pierwszych dniach kryzysu reagować mogli skutecznie tylko ci, którzy posiadali określony potencjał, rezerwę ponad minimum niezbędne do utrzymania działania podmiotu. Nawet pracownicy stali, w 100% zaangażowani w realizowane projekty, mogli czasowo podjąć dodatkowe zadania w związku z sytuacją kryzysową. Tam, gdzie tego minimalnego potencjału „rezerwy” zabrakło, działania były podejmowane, ale z pewnym opóźnieniem.

W wielu miejscach zdarzyło się to, czego brakowało przed kryzysem. Nastąpił bezprecedensowy sojusz samorządu z organizacjami (na przykład w Sopocie czy w Gdańsku), gdzie organizacje wraz instytucjami samorządowymi wspólnie dokonywały oceny potrzeb i dzieliły się dostępnymi zasobami (a nie konkurowały o nie). Te kryzysy obnażyły także niekompetencję części instytucji i brak ich faktycznej gotowości do podejmowania działań w takich sytuacjach. Prawdopodobnie to właśnie długotrwały brak zagrożenia uśpił czujność obudzoną w obu przypadkach kryzysu (pandemia oraz wojna). Problematyczne w kontekście działań organizacji stało się stosowanie prawa. Inny status mają bowiem np. uchodźcy z Ukrainy. Dla organizacji niosących pomoc osobom w kryzysie bezdomności ważna jest możliwość świadczenia wsparcia dla każdej osoby, niezależnie od daty pojawienia się w naszym kraju.

„Myślę, że dużo różnych działań załamałoby się, gdyby nie było organizacji pozarządowych. I też koszty funkcjonowania tego systemu pomocy społecznej byłyby jeszcze większe niż w tej chwili.”

Wojna uruchomiła również wiele działań grup nieformalnych. Część z nich przetrwała i jest gotowa do dalszej aktywności już w formule bardziej zorganizowanej. Pojawiły się głosy, że dopiero doświadczenie wojny umożliwiło podjęcie współpracy w szerokim zakresie. Część organizacji, które miały zdolność do przekwalifikowania lub poszerzenia aktywności, wykorzystało sytuacje kryzysowe jako okazje do rozwoju. Organizacje profesjonalizowały się i uzyskały dostęp do środków, których do tej pory na rynku nie

było. Pojawiły się nowe partnerstwa z biznesem, który włączył się znacząco w akcję pomocy uchodźcom.

„Myślę, że obie sytuacje kryzysowe wyzwoliły niesamowitą społeczną energię do czynienia dobra, również wśród osób, które dotąd nie angażowały się w działania sformalizowane i w sektor pozarządowy. Byliśmy świadkami niesamowitego pospolitego ruszenia przy okazji walki z COVID-em, ale też ogromnej i powszechnej fali życzliwości i chęci niesienia pomocy naszym sąsiadom. Wiele teraz zależy od samych organizacji pozarządowych, jak tę społeczną energię spożytkują, czy raczej jak będą ją podtrzymywać.”

Dzięki stałej obecności mediów przy działaniach na rzecz uchodźców udało się zwiększyć rozpoznawalność organizacji pozarządowych. Nawet pochodzące z języka angielskiego skrótowe określenie organizacji: „NGO” stało się mniej zagadkowe. Mieszkańcy w większym niż wcześniej stopniu mogli uświadomić sobie rolę i znaczenie organizacji obywatelskich, choć powiązany z nimi mit pracy opartej o wolontariat może nadal blokować akceptację dla rozwoju instytucjonalnego sektora. W niektórych środowiskach organizacje zyskały również wysoką ocenę w samorządach dzięki dobrej współpracy w sytuacji kryzysowej.

„U nas w Sopocie organizacje dużo ugrały. Zostały mocno docenione, bo akurat tutaj współpraca pomiędzy NGOs zaczęła się działać na skalę do tej pory niespotykaną. To widać zwłaszcza przy wojnie. Przepływ informacji się znacznie udroźnił i to trwa. I to w tym biorą udział NGOs, my animujemy, zawsze jest przedstawiciel MOPS-u, zawsze jest przedstawiciel urzędu na stanowisku, który przekazuje jakie jest stanowisko samorządu. I takie informowanie, gdzie będą oczekiwać współpracy, wspólnie zastanawiają się, w jaki sposób przekazać pieniądze organizacjom.”

To doświadczenie i zaufanie, jakie zostało wypracowane w sytuacji kryzysowej i wspólnym działaniu, może zostać zinstytucjonalizowane i przeniesione na całość współpracy trzeciego sektora z lokalnymi samorządami. Niezbędne jest natomiast wypracowanie ścieżki formalnej i utrzymanie tych relacji także w trudnych sytuacjach deficytu zasobów czy konieczności dokonywania trudnych wyborów związanych na przykład z finansowaniem określonych przedsięwzięć.

Współpraca z samorządem

Jeśli chodzi o relacje samorządu z organizacjami, to z pewnością można mówić o znaczącym postępie we wzajemnych kontaktach na przestrzeni ostatnich lat. Dobre relacje nie gwarantują jednak pełnej satysfakcji z tej współpracy ani jednej, ani drugiej stronie. Sytuacja w dużej mierze zależy od konkretnego środowiska społecznego i geograficznego. Co prawda od 19 lat ramy współpracy określają przepisy Ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, ale faktyczny stan relacji tworzą konkretni ludzie i instytucje. Zazwyczaj w większych ośrodkach relacje te są bardziej skodyfikowane ze względu na „odległość” i liczbę podmiotów, z którymi samorządom przychodzi pracować. W małych społecznościach z kolei bardziej właściwy jest model „koleżeński”, w ramach którego określona grupa aktywnych obywateli, mieszkańców pełni różne, przeplatające się role w danej społeczności. Ta sytuacja może budzić wątpliwości odnośnie do konfliktu interesów.

W niektórych ośrodkach województwa pomorskiego możemy mówić o zaangażowaniu w budowanie najlepszych rozwiązań partnerów po obu stronach. Można je prezentować, chwalić się nimi i namawiać do ich naśladowania. W skali regionu istnieją długie i ciekawe tradycje budowania systemu współpracy, ale ciągle jest on doskonałony. Mimo szczegółowych regulacji prawnych w ogromnej mierze jakość współpracy zależy od gotowości władz lokalnych do tworzenia warunków pełnego rozwoju sektora obywatelskiego z jego bezpośrednim, faktycznym udziałem.

„Jak jeździmy po Polsce i słuchamy o tych relacjach współpracy samorządowej i pozarządowej, to bardzo się budujemy i to jest takie dla nas bardzo wzmacniające. Słyszymy, że nasze procedury nie są standardowe, że to nie jest oczywiste, to, jak my się komunikujemy z organizacjami, jak ustalamy rzeczy z organizacjami, ale z drugiej strony, jak wracamy na nasze podwórko, to mamy sami do siebie wiele zarzutów. Wszystko jest nie tak dobre, jak byśmy sami sobie tego życzyli. Nie docieramy cały czas do wszystkich organizacji, albo jeśli docieramy, to ten komunikat nie jest interesujący.”

W rozwiązaniach dotyczące przyszłości organizacji często włączani są ich przedstawiciele, którzy swoją wiedzą i doświadczeniem dzielą się z przedstawicielami samorządu, tworzącymi ramy do współdziałania.

„To jest taki mój niedosyt, albo takie moje marzenie, że ja bym chciała, żeby ta współpraca była inicjowana nie tylko na poziomie finansowym, kiedy trzeba dorzucić do paczek albo do choinki dla dzieci, tylko żeby ona była też i całoroczna, i z jakimś pomysłem. I dla mnie jest tego za mało w tym aspekcie. Ale jeśli chodzi o nasze takie relacje, mówię nasze, jako o sektorze publicznym i sektorze pozarządowym, to one są na pewno bardzo poprawne. A nawet bym powiedziała bardzo dobre, ale rozleniwione.”

W wypowiedziach ekspertów zwrócono także uwagę na niekorzystne, czy wręcz nieakceptowalne warunki współpracy. Zasugerowano, że mimo dobrych opisów zasad,

procedur i szczegółowych rozwiązań w zakresie partnerstwa administracji publicznej z trzecim sektorem, realia współpracy wymagają radykalnej zmiany. Problemатyczny jest między innymi model uzależnienia organizacji pozarządowych od instytucji samorządowych i środków publicznych, jakimi one dysponują.

„Ja to nazywam, że jest to partnerstwo z niebieską kartą, pełne przemocy. Pozarządowy syndrom sztokholmski.”

„Nie wszędzie jest tak samo i trudno tutaj uogólniać mówiąc o relacjach. Myślę jednak, że nadal daleko im do relacji partnerskich, bo to oznaczałoby równość każdej ze stron, a wiemy, że tak nie jest. (...) Wydaje mi się, że musi nastąpić pewna zmiana. Być może nie o jedno pokolenie, a o kilka, byśmy w każdym z sektorów zrozumieli, że funkcjonujemy w systemie naczyń połączonych, a nie na oddzielnych wyspach.”

Z jakich funduszy korzystają organizacje?

Głównym źródłem finansowania organizacji są środki publiczne. Jedynie niewielka liczba organizacji świadomie próbuje dywersyfikować swoje źródła finansowania. Znaczna część mniejszych podmiotów, nie działających w trybie ciągłym, nie tylko nie próbuje poszerzać możliwości zdobywania środków, ale przede wszystkim nie zna innych możliwości niż pozyskiwanie dotacji z budżetu gminy czy powiatu. Wiele organizacji oczekuje ze strony swojego samorządu stałego finansowania, najlepiej wieloletniego, upatrując w tym szansy na osiągnięcie stabilizacji finansowej.

O ile w przypadku realizacji konkretnych usług jest to uzasadnione, o tyle w działalności statutowej czy w poszukiwaniu innowacyjnych rozwiązań – już niekoniecznie. Stwarza to sytuację, która dla obu stron (administracji publicznej i trzeciego sektora) jest niekorzystna. Organizacjom nie pomaga na przykład budować niezależności instytucjonalnej. Najczęściej organizacje podejmują próby poszukiwania źródeł zewnętrznych w ramach funduszy regrantingowych lub środków pozostających w dyspozycji instytucji rządowych, ministerstw czy Narodowego Instytutu Wolności.

”Jest kilka organizacji, które korzystają lub skorzystały z finansowania z ministerstwa (MSIT, NIW) w różnej wysokości, ale jednak był to dla każdej znaczący wpływ środków. I w tym kontekście mogę powiedzieć o pewnym progresie, bo środków ogólnie jest więcej, szczególnie tych zewnętrznych i nasze lokalne organizacje coraz śmielej po nie sięgają.”

Każde doświadczenie pozyskania środków zewnętrznych przez organizację działającą lokalnie wzmocnia ją finansowo i wizerunkowo. Powoduje, że w sposób świadomy zmniejsza ona swą zależność i otwiera na możliwość pozyskania środków na prowadzenie działalności z innych źródeł. Ucząc się nowych procedur, organizacje doskonalą swoje umiejętności projektowe, co nie tylko ułatwia poszukiwanie kolejnych źródeł finansowania, ale też sprawia, że organizacja zaczyna być znaczącym podmiotem, potencjalnie liczącym się w rozmowach z samorządem.

Większe, choć na razie nadal nieliczne organizacje podejmują próby rozwoju działań fundraisingowych, ale ta aktywność wymaga dysponowania znaczącymi zasobami. Takie działania przynoszą spodziewane efekty zazwyczaj po kilku latach konsekwentnych starań. W ostatnim czasie dość powszechnie podejmowana jest działalność zarobkowa, tzw. działalność statutowa odpłatna, która zazwyczaj nie przynosi znaczących wpływów do budżetu organizacji, ale powoduje, że poczucie wartości realizowanych przez nią usług wzrasta. Takie doświadczenia stają się często początkiem podejmowania działalności gospodarczej, ale dotyczy to już tylko nieznacznej części organizacji, szczególnie większych podmiotów, czyli tych, które i tak dysponują dużymi budżetami.

Dość szeroko podejmowane są próby pozyskania środków od biznesu, ale ma to zazwyczaj charakter incydentalny, związany z różnego rodzaju akcjami. W niewielkim stopniu

natomiast rozwija się aktywność w kierunku ekonomii społecznej i uruchamiania przedsiębiorstw społecznych. W dużej mierze wynika to z kierunku tzw. zatrudnieniowego w rozwoju ekonomii społecznej. Wsparcie na rozwój tego typu inicjatyw możliwy jest wówczas, kiedy zapewnia się miejsca pracy osobom z trudnościami w zatrudnieniu. W znacznej mierze ogranicza to aktywność w tym zakresie i de facto hamuje rozwój ekonomii społecznej na szerszą skalę.

Trudności i potencjały

Podstawową trudnością w działaniu organizacji społecznych są niedobory finansowe utrudniające rozwój organizacji. Ograniczona ilość środków dostępnych dla NGOs powoduje stan wysokiej niestabilności. Organizacje konkurują ze sobą, podejmując próby pozyskania środków z każdego dostępnego źródła. Powoduje to stałe aplikowanie o środki i ciągłe znajdowanie się w procedurze konkursowej. Dotacje, jako najefektywniejszy sposób finansowania organizacji, powodują stałe uzależnienie od tych grantodawców, którzy najczęściej wspierają organizacje. Pozyskanie środków z dotacji na realizację projektu uruchamia mechanizm uzależnienia od źródła finansowania. Dotacje projektowe, a te są najczęstsze, zakładają że znaczna część personelu finansowanego z pozyskanej dotacji będzie w 100 % pracować na rzecz realizacji danego projektu. Organizacja co prawda pozyskuje środki na aktywność, ale trudno jej zadbać o rozwój instytucjonalny, co wzmocniałoby stabilność i umożliwiałoby kumulowanie zasobów.

„Widzę ogromne problemy związane z umiejętnością zarządzania w organizacjach. Próbuje często czerpać z biznesu, ale w moim odczuciu to zupełnie się nie udaje. Albo gubimy misję organizacji, albo ludzie, którzy tę misję czuli, od nas odchodzą, bo już jej nie czują. Mamy za mało czasu na planowanie, brak środków na inwestowanie w ludzi i na ich godne nagradzanie za wykonaną pracę.”

Konieczność stałego poszukiwania środków i praca w modelu projektowym powodują, że mimo dużej elastyczności, ciekawej i twórczej pracy oraz odczuwanego poczucia wpływu i sensu, trudno jest pozyskać pracowników i utrzymać ich w organizacji przez dłuższy czas. Płace w organizacjach pozarządowych są zazwyczaj niższe, niż w innych sektorach, a poza tym pracownicy nie mają gwarancji, że podjęte działania będą mogły być kontynuowane przez dłuższy okres. Jeśli osoba podejmująca pracę w trzecim sektorze nie posiada dodatkowego zabezpieczenia finansowego, to często propozycje pracy w administracji czy biznesie są dla niej atrakcyjną alternatywą.

„Wiele z nich ma zasoby, które w biznesie byłyby od razu wykorzystane i przyniosłyby dochód. Mam takie wrażenie, że nam w organizacjach wiele „ucieka”. Ucieka nam wiele możliwości na ekonomizację działalności, rozwój organizacji i zaangażowanych w niej osób”.

Sektor pozarządowy, choć jest umocowany na poziomie samej Konstytucji z aktualizowaną Ustawą o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, pozostaje tworem pozasystemowym, w tym znaczeniu, że nie ma obowiązku wzmocnienia go czy zlecenia w jego obrębie zadań w różnych formułach. Stosowane przez samorządy metody działań pozwalają na współpracę w różnym zakresie. Wójt czy starosta może podejmować decyzje dotyczące skali finansowania organizacji w danym okresie. Innymi słowy, działalność organizacji pozarządowych, z punktu widzenia wewnętrznych interesów samorządu, ma charakter fakultatywny. Pewne nadzieje budzi w tym kontekście postawa

części liderów samorządowych, którzy uważają, że samorzady bez organizacji nie będą w stanie realizować swoich zadań.

„Żeby odczarować różne stereotypy też. To mi się marzy... Bo jeżeli upadnie sektor pozarządowy, to biznes pewnie sobie poradzi, natomiast samorzady, jednostki publiczne... No myślę, że będzie bardzo krucho. Biznes by pewnie przejął wtedy część rzeczy, korzystając z tego, że musi rozwijać CSR. Gdyby zlikwidować trzeci sektor i wyczyścić teren z organizacji pozarządowych, wtedy samorzady byłyby zależne od biznesu. To byłoby bardzo niebezpieczne.”

Zdecydowana większość organizacji odczuwa trudną sytuację ekonomiczną. Wysoki poziom inflacji czy koszty utrzymania lokali, w tym na przykład kilkukrotne podwyżki rachunków za media, stanowią duże obciążenie, przede wszystkim dla organizacji utrzymujących znaczną infrastrukturę, niezbędną do realizacji podjętych zobowiązań.

Równocześnie w wielu środowiskach spada aktywność obywateli i zmniejsza się poziom zaangażowania w działania organizacji społecznych. Co więcej, istnieje ryzyko, że aktywność będzie nadal słabła. Taka sytuacja ma istotne znaczenie z punktu widzenia funkcjonowania trzeciego sektora. Znaczna część organizacji opiera swoje działania na zaangażowaniu aktywnych obywateli, osób, które chcą się rozwijać i zmieniać świat. W sytuacji ograniczenia tego rodzaju energii klientami podmiotów pozostaną w zdecydowanej większości osoby, które będą oczekiwały pomocy.

Taki scenariusz może negatywnie przełożyć się na dynamikę rozwoju organizacji i nawet w krótkiej perspektywie czasowej wiązać się z utratą najważniejszego potencjału, jakim są ludzie. Zaangażowani, świadomi swojej misji, odważni i niezależnie myślący pracownicy, wolontariusze i eksperci są dumą i motorem działania organizacji. To dzięki nim sektor pozarządowy funkcjonuje i może się rozwijać.

„Kiedyś większość osób, która szła do organizacji, szła ze względów ideologicznych. Teraz bardzo dużo osób idzie, żeby się nauczyć, zarobić, złapać kontakty, nauczyć się wielu rzeczy. I dobrze.”

„Moim zdaniem (sytuacja) wymaga pewnego namysłu. To, jak być może zachęcać organizacje do współpracy, do dzielenia się zasobami.”

Postulaty i rekomendacje

1. Opracowanie i wdrożenie rozwiązań umożliwiających w szerszym niż dotychczas stopniu realizację Konstytucyjnej Zasady Pomocniczości, wzmacniającej znaczenie organizacji pozarządowych w rozwoju wspólnot lokalnych.
2. Wsparcie rozwoju instytucjonalnego organizacji pozarządowych z uwzględnieniem kadry i zasobów materialnych.
3. Przesunięcie zasobów do sektora obywatelskiego jako sposób na zwiększenie odporności na sytuacje kryzysowe (tworzenie rezerw i nadwyżek w zasobach organizacji).
4. Przygotowanie rozwiązań, w których wsparcie instytucjonalne obejmie również trwały dostęp do infrastruktury – nie tylko w celu jej wykorzystania w ramach realizacji zadania, ale również w celach zarobkowych, aby umożliwić usamodzielnienie finansowe organizacji.
5. Promowanie i nagradzanie partnerskich relacji i realizacji projektów w partnerstwie.
6. Wzmocnienie zasobów organizacji umożliwiających podniesienie atrakcyjności dla partnerów, w tym możliwości zarobkowych.
7. Włączenie organizacji do systemu budowania atrakcyjnego rynku pracy.
8. Poszerzenie obszarów rozwoju ekonomii społecznej.
9. Wzmocnienie systemu wsparcia dla organizacji pozarządowych i inicjatyw obywatelskich.
10. Upowszechnianie wiedzy o możliwościach działania w strukturach organizacji pozarządowych i grupach obywatelskich.

Aneks. Scenariusz wywiadu indywidualnego i grupowego

1. Jak generalnie ocenia Pan(-i) kondycję organizacji pozarządowych w województwie pomorskim?
2. Czy uważa Pan(-i), że sytuacja organizacji w Pana(-i) środowisku zmieniła się w ciągu ostatnich 4 lat? Jeśli tak, to pod jakim względem? Jaki był zakres zmiany?
3. Jaki Pana(-i) zdaniem wpływ na aktywność organizacji miały pandemia COVID-19 i wojna w Ukrainie?
4. Na jakie trudności Pana(-i) zdaniem napotykają organizacje w swojej działalności? Jakie są wyzwania dla pracowników i członków organizacji? W jaki sposób planowane są działania w podmiocie?
5. Z jakich funduszy Pana(-i) organizacja korzysta? najczęściej. Czy w tym zakresie w ostatnich 4 lat nastąpiła znacząca zmiana?
6. Jakie są inspiracje, z których korzysta Pana(-i) organizacja? Jakie organizacje w Państwa środowisku działają szczególnie dobrze? Jakie wykorzystują w tym celu narzędzia?
7. Jakimi zasobami materialnymi, osobowymi i organizacyjnymi dysponuje Pana(-i) organizacja? Jakich zasobów najbardziej brakuje w organizacji?
8. Czy w działaniach organizacji podejmowane są próby ekonomizacji funkcjonowania (wycena usług, pobieranie opłat w ramach działalności odpłatnej i działalności gospodarczej, tworzenie miejsc pracy)?
9. Jaki jest aktualnie stan relacji organizacji z podmiotami z innych sektorów (z administracją, z politykami, z biznesem)? Jakie elementy działają dobrze, a jakie wymagają zmian?
10. Jak ocenia Pan(-i) system wsparcia organizacji pozarządowych w województwie pomorskim? Co działa dobrze, a co należałoby zmienić?
11. Jakie elementy z modelu biznesowego organizacje mogłyby zaczerpnąć, aby wzmocnić swoją pozycję?
12. Co, Pana(-i) zdaniem jest najbardziej satysfakcjonujące w pracy w organizacjach obywatelskich?